

TOPLUM

HAFTALIK SIYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

SAYI: 14 7 TEMMUZ 1972 250 KURUŞ

KİTAP YILINDA TÜRKİYE

Okurlarından Toplum'a

TOPLUM Dergisine,
Sayın öğretmenlerimiz, sevgili
aydınlarımız...

Özgür İnsan dergisinde, Bülent Ecevit'in «Özgür insan herkeşe karşı özgürdür, fakat herkesle birlikte özgür olmayı özler.»

Acaba sayın öğretmenlerimiz, taşrada öğretmenlik görevlerinde salt görev arkadaşlarıyla kendilerine özgü öğretmenler kulüplerinde (gel keyfim) yerine biraz yöreyle ilgilenseler? Kanımca, yöreyle faydalı olmak eğlenceli bir yaşamdan çok daha güzel, çok daha gönül ferahlatıcı.

Hiç olur mu! Onlar, mektep medrese görmüşler. Ne yani hiç okuma yazması olmayan insanlarla mı ilgilenecek? Haşaaa..

Beğeni duyulmayan bir parti başa gelince, «Halkımız adam olmaz canım..»

Çok dirsek çürüttünüz de olacak... Kaç öğretmenimiz vardır? Köyde öğretmenlik yapmayı isteyecek, hemen bir dayı bulup kentte kalını yaptırmayacak? Olacak sey mi, kentte sinemayı, tiyatroyu bırakıp kuru bir yaşamı olan köye gidilecek.

Özgürlük demek: güzel giysiler giyerek sinemaya, tiyatroya gidebilmek midir? Hem canım, aydınlarımız uğraşmıyor mu, ulusumuzun sorunlarıyla? Varyansın etmiyorlar mı kulüplerde, kahvelerde?

— Bu gidiş iyidir devam etmeli..

— Neresi iyil canım sen de, Başka bir düzen gerekir...

Haaa! az kaldı biraz daha gayret.. Belleğinizi yorarak, biraz daha eğilirsenez sorunlara, hepsi hallolur. (Büyük fedakârlıklarınızla)

Hülya Güvenç
Hacıbektaş

★

Gerçekçi Toplum Dergisine! Toplum dergisi basınımda büyük bir boşluğu dolduran, Hür basın niteliğine uygun gerçekçi bir dergidir. Toplumu okuduktan sonra sözde hür basın gerçevesi için de bulunan diğer yayın organla-

rının çoğunun ne dereceye kadar hür olduğunu gördüm. Toplum gerçekleri doğrulukla aktarabilen bir yayın organı olarak görevini tam manâsıyla yapmaktadır.

Topluma okurları tarafından birçok istekler gelmektedir. Bunların arasında dergideki sinema, TV, kitap ve karikatür gibi bölümlerin gereksiz olmasına inananlar vardır. Toplumun bu sütunlar sayesinde sanatı ile halk için çalışanlara görev vermek çabasında olduğuna inanıyorum. Özellikle kari katürler topluma renk katacak, en az yazılar kadar halka birşeyler verecek kudrettedir. Çok yönlü, gerçekçi toplum dergisine başarılar. Saygılarımla.

Sarper Yiğit
Çivril - Denizli

★

Dergim Topluma,

Dergimizde daha öncede okuyucu arkadaşlar gibi bazı sütunları bende uygun bulmadım.

Dergimizdeki sinema, müzik, spor, televizyon gibi köşelerin yerini, halkın sosyal yaşantısını yansıtan yazıların yazılmasını istiyorum. Zaten bazı basit gazeteler bütün sayfalarını bu tür yazılara ayırıyorlar. Bir okuyucu arkadaşın da belirttiği gibi, halkın salt çoğunluğu televizyondan yararlanmıyor.

Yazılarınızda daha çok ilginç köy hikâyelerine, komando ve ağaların baskı ve terör hareketlerine, köy öğretmenlerine yapılan baskılara, son zamanlarda yoğunlaşan işçi sevkine, ve dış politikaya önem vermenizi ve bu arada yazar kadronuzu genişletmenizi saygılarımla arz ederim.

Gaffar Çakır
Anıara

★

Bizim topluma..

AP. Adıyaman milletvekili Zeki Adıyaman bir önerge veriyordu. Büyük Millet Meclisine. Memleketimizde sağ favuri ve mini etajın kalkması. Önergeni geri al diyorlardı. Hayır almam ben bunun için binlerce mektup aldım diyordu. de-

mekki bütün Adıyaman düşman ke silmişti bu saydıkları için. Yoksa niye kendini seçsinlerdiki.

Peki bunlar binlerceydi ya milyonlarca sese niçin kulak vermiyordu. bizler acık, işsizlik.

Efendim favuri uzun ödümü L şeklini alıyormuş buda Leninin le-siymiş. Peki bazı suratlarda insan suratına benzemez. kesmekmi lazımdır. Demekki demokrasiden bi haberi bu zat. Yada demogoji kimin için. bilinçsizler için. böylece halkın duygusunu okşayıp istediğini elde edecekti. öyleya seçimler yaklaşıyordu.

Böyle bir önerge vereceğine top rak işçilerinin haklarını niye aramıyordu. günde onbeş saat çalışıp onsekiz lira alanların bazı yerlerde bunun yarısını bulamıyanların. neden yazdık ki bunları. sizin parti felsefesinde bunlar yoktuki. Nurlu ufuklardan başka.

Mahmut Kızılyaprak
Misis - Adana

Sayın Toplum Yöneticileri! Demokratik sola (Kemalizme) somutluk kazandırmak geliştirmek ve halk kitlelerini bu yolda bilinçlendirmek bakımından kutsal bir göreve atılmışsınız, Sizi içtenlikle kutlarım!

«Kemalizme somutluk kazandırmak» diyorum; Çünkü çıkarına dokunan herşeyden ürken belli zümreler onu kendi düşüncelerine göre yorumladılar. Ve gerçekleri inkârâ kalkıştılar. Doğruyu söyleyenleri ise Atatürk düşmanı ilân ettiler. Halbuki kendileri bu tutumlarıyla salt Atatürk düşmanı olmakla kalmayıp onu halka başka türlü göstermeye çalışmalarıyla halkı aldattıkları için halk düşmanlarıdır da!

Ve yine onların bu tutumları gençliğin devrimci ve düşünür Atatürk'ü tanımamasına sebep olmuştur. Atatürk salt Kurtuluş Savaşımızın kahramanı olarak belirtilmiştir bizlere. İşte böylece hâsıl olan fikir boşluğunun başka akımlarla doldurulmasının sonuçları! İşte bütün açıklığıyla acı gerçek ortada!

Ama şimdi güçlü bir Kemalist Kalem oluşmaktadır. Bu bana acılarımı unutturdu ve umut aşıladı yarınlar için.

Ve senden iki ricada bulunacağım sevgili TOPLUM :

1 — Kemalizmi içeren yazı ve yorumlar

2 — Ekonomik haberler dışında ekonomik yorum köşesi.

Mehmet Özgen
Kızıltoprak

- 6'ncı sayfada A. Halük Ülman'ın Toplum'a göre,
- 9'uncu sayfada Ahmet N. Yücekök'ün
- 11'inci sayfada Mehmed Kemal'in Politika ve Ötesi
- 26 ve 27'nci sayfalarda Nîmet Arzak'ın Türkiye Notları yazıları var.
- 20, 21 ve 22'nci sayfalarda, "Dünya" başlığı altında, Hindistan ve Pakistan arasında yapılan zirve görüşmeleri anlatılıyor.
- Ekonomî 24
- Bizim Toplum 25'ncü sayfada
- Mahmut T. Öngören'in televizyon yazısı 25
- R. Çetin Aray'ın sinema yazısı 25
- Hincal Uluç'un spor yazısı 31'inci sayfamızda.
- Atilla İlhan'ın defterci 30'uncu sayfada.

Konumuz: Anayasa

18 ve 19'uncu Sayfalarda

Orta sayfamızda, dış ülkelerdeki, özellikle Batı Almanya'daki işçilerimizin yaşayışlarını ve durumlarını yakından bilen İktisat Doktoru Ç. Bingöl'ün bir incelemesi yer alıyor. Ç. Bingöl, bu yazıyı "Bizim Toplum" sayfası için yollamıştır. Ancak, Bizim Toplum sayfasına sığmayan, buna karşılık, ele aldığı konular itibariyle önemli görülen yazı orta sayfada sunulmuştur.

Bu yıl, Uluslararası Kitap Yılı olarak ilân edildi. Uluslararası kitap yılında, Türkiye'de kitap konusu bir özünü kaynağı hâline geldi. Okul kitaplarına sessiz sedasız yapılan zammın hikâyesi, haber sayfalarımızda yer alıyor.

Geçen sayıda yayımlamaya başladığımız, "Hayvanlar, insanlar, rakamlar" başlıklı araştırmanın ikinci bölümünü de bu sayımızda sunuyoruz.

Sevgili TOPLUM Okuru,
Başkent, geçtiğimiz hafta, CHP'nin bir kurultayına daha sahne oldu.

Bu, CHP'nin, son iki ayda üçüncü kurultayındaydı.

CHP 21'inci Kurultayı, başkentin için için kaynayan politika kazanına yeni bir hava getirdi. Dört gün süreyle, Ankara'nın otel, lobanta ve kahvelerinin çoğunda, geceleri hep, kurultayla ilgili konular konuşuldu. CHP Kurultayı yüzünden, bir başka önerik konu, geçtiğimiz Pazartesi gününe kadar, ikinci plâna düşmüş görüldü: Cumhuriyet Senatosunda boşalan kontenjan üyelerine atamaların yapılması...

Haftanın başında açıklanan yeni Senatörler listesinde yer alan ve almayan isimler, başkent kulistlerinde çeşitli yorumlara yol açtı. Haftanın ikinci günü, Başbakanın, siyaset Partilerin Genel Başkanlarıyla görüşmeler yapması ise, yorumcuların yorum ufuklarını genişletiyordu.

TOPLUM İstihbarat ekibi, bir yandan CHP Kurultayı'nı ve Kurultay sonrasında CHP Genel Merkezindeki gelişmeleri izlerken, öbür yandan da diğer politik gelişmeleri tesbit etmeğe çalıştı. "Türkiye" başlığı altında yer alan haberlerimizi ilginç bulacağınız umudundayız.

Bu sayımızın kapağında, Kitap konusu yer alıyor.

Kitap sorunu, yurdumuzda, yürekler acısı bir hâl almıştır. Önümüzdeki ders yılı başında, okul kitapları'nın fiyatlarını gören aileler, bu yargımızın doğruluğunu kabul edeceklerdir. "Ders kitapları pahalılaşmıyacak" vaadine rağmen, ders kitapları basımçıları'nın — ki bu basımçıların sayısı 7'dir — baskısı sonuç vermiş ve ders kitapları'nın fiyatı yükselmiştir. Tek kitap sisteminin kabul edilmediği eğitimimizde, zaten yakınma konusu olan okul kitapları, masrafı, bu pahalılıktan sonra ağırlığını ailelerin bütçesinde büsbütün duyuracaktır.

TOPLUM, bu sayısında, okul kitapları fiyatlarının ilginç hikâyesini de sunmaktadır.

SAYGILARIMIZLA

TOPLUM

TOPLUM

CUMA GÜNLERİ YAYINLANAN, HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

KURUCUSU:
Turhan ERKER
SAHİBİ:
Coşkun FERMAN
SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
ABDULLAH EMRE
İLBİRİ
TEL: 18 07 59

YONETİM YERİ:
Mezuniyet Caddesi
Hısey Sokak No: 10/15
Bakanlıklar - ANKARA
HABERLEŞME ADRESİ:
Posta Kutusu 199
Ünvan - ANKARA

TOPLUM Dergisi'nin bu sayısının, Vatandaş Matbaacılık A.Ş. tesislerinde dâhilî, terfiplerine ve kâğıtlarına, Kâğıt, Terzi ve Kâğıtçıları yapılmıştır.

ABONE:
6 aylık (24 sayı) 66 TL.
Yıllık (52 sayı) 130 TL.
DAĞITIM: Hür Dağıtım A.Ş.

İLAN TARİFESİ

Arka kapak (10'ya) 4000 TL. Arka kapak (10'ya) 6000 TL.
Ön kapak 40 TL. 1. sayfa 8000 TL.

Hükümet

İlginc ziyaretler

Geçtiğimiz pazartesi sabahı, Esenboğa havaalanında, Türk Hava Yolları memurlarını bir telaştır aldı. TK 107 numaralı, İstanbul seferini yapacak olan 8.30 uçağı arızalanmış, rötar yapmıştı. Rötar, THY ilgilileri için son derece olağandı ve bu gibi hallerde memurlarda hiçbir telâş belirtisi görülmezdi. Ama bu kezki telâşlanmanın nedeni başkaydı. Başbakan Melen de, önemli randevu için âni olarak İstanbul'a gidecekti.

THY'nın Avrupa seferini yapan ve 7,15'te kalkması gereken Boeing uçağındaki arıza çarçabuk giderildi. 107 seferinin bazı yolcularının binış kartları ellerinden alınıp, önce 109'a, sonra da, Başbakanın bindiği 107'de fazla boş yer kalınca, yeniden 107'ye rezervasyonları yapıldı. THY'nın Boeing'i 45 dakikalık bir rötarla Esenboğa'dan havalandı, 40 dakika sonra da Yeşilköy'e İndi.

Başbakan Ferit Melen, Yeşilköy'de, İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türün, Vali ve Emniyet Müdürü tarafından karşılandıktan sonra, doğrudan Florya Köşküne gitti. Köşke girmeden önce gazetecilerin sorularını cevaplandıran Melen, «**Bazı önemli konularda Sayın Cumhurbaşkanımıza bilgi vermek üzere geldim**» dedi. «**Önemli konuların**» neler olduğunu söylemedi. Sadece, Anadolu Ajansı'na verdiği demecde, son günlerde sık sık tekrarlanan «**Sıkıyönetimi gerektiren şartların henüz ortadan kalkmadığını**» bildirdi.

Melen, Cumhurbaşkanının «**yazlık istirahatgâhı**»na girdiği zaman, İstanbul'da yıllık iznini geçirmekte olan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç da oradaydı. Sunay, Tağmaç ve Melen arasındaki üçlü görüşme, son günlerin en uzun toplantısı oldu. Üçbuçuk saatlik görüşme, birlikte yenilen öğle yemeğiyle devam etti.

Başbakan, aynı akşam, uçakla Ankara'ya döndü.

Ertesi gün

Ertesi gün saat 10'da, Meclis Basın Bürosunda gazeteleri inceleyen Parlamento muhabirleri, bir

gün önce açıklanan «**Beş kişilik kontenjan senatörleri**» konusu üzerinde tartışıyorlardı. Listede, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Cihat Alpan, Ticaret Bakanı Naim Talu, Milli Eğitim Bakanı Prof. Sabahattin Özbek, Türk - İş Genel Sekreteri Halil Tunç ve Milli Güven Partisi Genel İdare Kurulu üyesi Fethi Çelikbaş'ın adları vardı.

Gazeteciler, kendi aralarında çeşitli yorumlar yaparlarken, Basın Bürosunun telefonları çaldı. Gazetecilere iletilmek üzere, Başbakan Melen'in öğleden sonra Mecliste siyasi Parti liderleriyle birer görüşme yapacağı bildirildi. Florya'daki üçlü görüşmeden sonra Başbakan Ankara'da parti liderlerini görme arzusu, haberin değerini bir anda artırdı.

Yorumlara devam

Melen, o gün öğleden sonra, önce saat 16.00'da AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'i; sonra, yarımşar saat aryla, CHP Genel Başkanı Ecevit, MGP Genel Başkanı Feyzioğlu ve DP Genel Başkanı Bozbeyli'yi, Parlamento binasındaki makam odalarında ayrı ayrı ziyaret etti. Melen, Demirel'le yaptığı görüşmeden sonra, bir «nezaket ziyareti» bulduğuna, bu görüşmenin Sunay ve Tağmaç görüşmesiyle ilgili olmadığını söyledi. Bir başka soruya karşılık olarak da, Komutanların emeklilik işleriyle ilgili olarak, Askeri Personel Kanununda şimdilik bir değişiklik düşünülmeyeceğini, emeklilik işlem için zamanın da erken olduğunu söyledi.

Ancak, Demirel, görüşmeden hemen sonra, partisinin Grup başkan vekilleriyle toplantıya oturunca, Parlamentodaki meraklı atmosfer yavaş yavaş heyecana dönüştü.

Parlamentolar arasında küçük küçük gruplar meydana geldi. Gruplardaki fısıltılı konuşmalar sırasında en çok kullanılan cümleler ise, «çok enteresan», «tahmin etmiştik» idi.

Meclis'in zemin katlarındaki yorumlar devam ederken, Başbakan, ikinci katta temaslarına devam ediyordu.

Bu arada Melen, Ecevit'le olan görüşmesini de tamamladı. Melen, önemli bir meselenin ele alınmadığını, Ecevit'i, Genel Başkan seçilmesinden dolayı kutladığını söyledi. Ecevit ise, «**Memleket ve Hükümet sorunlarının ele alındığını**» belirtti!

Feyzioğlu ve Bozbeyli ile o günkü temaslar sona erdi ama, yorumlar devam etti. Gazeteciler, bir ara, Başbakanı, «**Efendim, ziyaretinizle**

ilgili yorumları bir bilerseniz!» diyerek espi de yaptılar. Buna karşılık Melen, «**Hakikaten, önemli bir şey yok**» cevabını verdi.

Görüşmelerden sızanlar

Başbakan Melen, Parti liderleriyle ne görüştü?

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Tağmaç, kendisine teklif edilen «**kontenjan senatörlüğü**»nü acaba neden kabul etmemişti?

Bütün bu sorular, gecenin geç vakitlerine kadar, başkent siyasi çevrelerini meşgul etti.

Melen'in, CHP Genel Başkanı Ecevit'le yaptığı kısa görüşmeden bir anlam çıkartmak mümkün değildi. Zira ziyaret, gerçekten, iki tarafın da ne söyleyeceğini, konuşmaya nasıl başlayacağını bilemediği, çekingen bir hava içinde geçmiş ve gerçekten, bir nezaket ziyaretinden öteye gitmemişti. Tağmaç'ın kontenjan senatörlüğü meselesi ise sadece Melen - Bozbeyli görüşmesinde ele alınmıştı. Bozbeyli, Melen'e «**Sayın Tağmaç'ı da Senatoda aramızda görmek isterdik**» deyince, Başbakan Melen, Genelkurmay Başkanının senatörlük görevini arzulamadığını, politikaya girmek istemediğini bildirmekle yetinmişti.

Melen - Demirel görüşmesinde ise, Anayasa değişikliği sözkonusu edilmişti. Başbakan, İkinci Erim Hükümetinin, Meclisin çalışmalarını çabuklaştırıcı ve Danıştay'ın yetkilerini kısıtlayıcı nitelikteki Anayasa değişikliği tasarısını andıran bir tasarının hazırlandığını Demirel'e bildirmiş ve ondan destek istemişti.

Demirel, düşünülen Anayasa değişikliğinin hangi konuları kapsamına aldığı sorunca, Melen «**arzu edilen değişikliklerin ana hatlarının esasen Hükümet programında yer aldığı**» anlattı. Örneğin, Fransa'da olduğu gibi, Türkiye'ye de, «**Devlet güvenliği mahkemesinin kurulması**» sağlayacak esaslar getirecekti. Sonra, Danıştay denetimi ile ilgili Anayasa maddesi değiştirilecek; böylece, Danıştay'ın, yürütmeyi durdurma kararı verme yetkisi kısıtlanacaktı. Üniversitelerde aşırı akımların önlenmesi için yeni tedbirler düşünülmüyordu.

Bütün bunlar zaten, Demirel'in, 12 Mart'tan önce düşündüğü, fakat gerçekleştirme cesaret edemediği hususlardı. Ve yine, bütün bunlar, AP Grubu olarak, sıkıyönetimin sona ermesinden ve normal demokratik düzene geçilmesinden sonra iktidarlara kolaylık sağlayacak nitelikte değişikliklerdi!

Kitap

Sessiz sedasız bir zam

Geçenlerde Milli Eğitim Bakanlığınca yayınlanan bir tamim, ilk ve orta dereceli okullarda okunmakta olan kitaplara sessiz sedasız bir zam getirdi. Okullar tatile girdiği için, dar gelirli yurttaşlar, yüzde 54 oranındaki bu zammın henüz farkına varamadılar. Sonbaharda okullar açılınca acıyı duymağa başlayacaklardır.

Ders kitaplarına yapılan yüzde 54'lük zam, bu tatlı ticaretten büyük kazançlar sağlayan, pek az sayıdaki yayınevinin sahiplerinin yüreklerine şu sıcak günlerde su serpti. Okul kitabı basan bu az sayıdaki yayınevinin sahipleri, zam gerekçelerini Nasreddin Hoca ekonomisinin kurallarına göre hazırladılar ve kâğıtla mürekkep fiyatlarındaki artış, ders kitapları fiyatlarına bindirtmesini bildiler.

Kâğıt, top başına 26 lira 60, mürekkep de 150 kuruş zam gördüğüne göre, 160 sayfalık bir okul kitabının fiyatının, bu ölçülerinde, en çok 40 kuruş artması ekonominin normal kuralları gereğidir. Ama, 160 sayfalık bir kitabın fiyatı 40 kuruş yerine 250 kuruş birden artarsa, buna, Nasrettin Hoca ekonomisi değil, aşiret ekonomisi denilir!

17 Mart tarihli Başbakanlık Basın Merkezi, bülteninde şöyle deniliyordu: "Hükümet, gazete kâğıdı ve okul kitapları için kullanılan kâğıt satış fiyatlarında indirim yaptı."

Gene aynı bültende, devrin Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Afşin İhsan Göğüş'ün, konu ile ilgili açıklaması yer alıyordu :

ULUSLARARASI KİTAP YILI Türkiye'de de...

"Ayrıca, eğitimde fırsat eşitliği ve ders araçlarında ucuzluk sağlanmayı ön planda tutan Hükümetimiz, okul kitapları için kullanılan kâğıdın satış fiyatında önemli bir indirim yapmıştır. Okul kitapları kâğıdı ile 54 ve 60 gramajlık üçüncü hamur teksir kâğıdının tonunda sağlanan ucuzlama 600 liradır.

Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün bu indirimli fiyatlar üzerinden satış yapması sonucu doğacak zararlar, 440 sayılı kanunun 24. maddesindeki esaslar dahilinde Genel Bütçeden karşılanacaktır."

"Eğitim reformu", "eğitim seferberliği" sözlerinin bolkeseden kullanıldığı günlerde, okul kitapları fiyatlarına bindirilen zamla, bir Ankara gazetesi dışında, Türk basını, her nedense, pek iltifat etmedi. Oysa, sorun önemliydi. İlk, orta ve lise öğrencilerine hitabeden okul kitapları piyasasında yıllık satış, son zamlarla birlikte, 170 milyon liraya varacaktı.

Yüzde 54'den önce ve sonra

Yüzde 54 zam bindirilmezden ön-

ce ve sonra, öğrencilerin kitap giderleri, ortalama bir hesapla, şöyledir:

Bir ilkokul öğrencisi, birinci sınıfta 2, ikinci sınıfta 6, üçüncü sınıfta 13, dördüncü sınıfta 24, beşinci sınıfta ise 30 lira olmak üzere 75 lira kitap parası ödemek zorundaydı. Tüm ilkokul öğrencilerinin toplam kitap harcaması, 75 milyon liraya erişmekteydi. Son zamlarla birlikte bu miktar, 115 milyon lira olacaktır. Aradaki fark, 40 milyon liradır.

Ortaokul birinci sınıf öğrencisinin kitap gideri 30, ikinci sınıf öğrencisinin 33, üçüncü sınıf öğrencisinin ise 36 liraydı. Türkiye'deki bütün ortaokul öğrencilerinin toplam kitap harcaması, 23 milyon lirayı bulmaktaydı. Son zam, yurdumuzdaki ortaokul öğrencilerinin kitap giderini 35,5 milyon liraya yükseltecektir. Aradaki fark, 12,5 milyon liradır.

Lise birinci sınıf öğrencisinin kitap gideri 44, ikinci sınıf öğrencisinin 55, üçüncü sınıf öğrencisinin 80 liraydı. Toplam harcama 11,6 milyon lirayı bulmaktaydı. Son zamlarla bu miktar, 18 milyonu bulacaktır. Aradaki fark, 6,4 milyon liradır.

Büyük kazançlar sağlayan bu tatlı iş alanında çalışan ve sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen bu firmalara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar ve Basım - Eğitim Malzemeleri Genel Müdürlüğü'nün ucuz fiyatlı kâğıt tahsis ettiği konusu da, madalyonun öbür yüzüdür!

Yurdumuzda, hemen her tahsis işinde olduğu gibi, kâğıt dağıtımında da birçok oyunun döndüğü ötedenberi söylenilir. Bir yetkili, "ucuz tarifieden bol kâğıt alan yayınevi, roman, hikâye kitapları basmaktadır. Genel Mü-

Bazı ders kitaplarının eski ve yeni fiyatları

Lise Birinci sınıf öğrencisinin kitap gideri :

Ortaokul birinci sınıf öğrencinin kitap gideri :

Dersin Adı	1971-1972	1972-1973	Dersin Adı	1971-1972	1972-1973
Edebiyat	650 Krş.	980 Krş.	Türkçe	310 Krş.	500 Krş.
Dilbilgisi (I-II-III)	800 "	1000 "	Dilbilgisi	305 "	430 "
Tarih	575 "	875 "	Tarih	290 "	525 "
Coğrafya	505 "	765 "	Coğrafya	275 "	525 "
Cebir	410 "	620 "	Yurttaşlık Bilgisi	220 "	365 "
Geometri	450 "	675 "	Sosyal Bilgiler	1300 "	1525 "
Biyoloji	705 "	1060 "	Matematik	410 "	660 "
Fizik	525 "	1000 "	Tabiat Bilgisi	370 "	700 "
Kimya	505 "	760 "	Fen Bilgisi	950 "	1220 "
Yabancı Dil	300 "	350 "	Ticaret	260 "	260 "
Milli Güvenlik Bilgisi	335 "	700 "	Tarım	500 "	765 "
Toplam	5760 Krş.	8785 Krş.	İşbilgisi	175 "	250 "
			Yabancı Dil	300 "	300 "
			Toplam :	5665 Krş.	8025 Krş.

Biraz ciddiyet, lütfen !

H aydi, kendi tuttukları partinin tüzüğünde hükümete katılıp katılmama yetkisinin kime verilmiş olduğunu düşünmeden, **CHP tüzüğünde yapılan son değişiklikler Anayasaya aykırıdır** diye başlık atmayı, cehalete verelim.

Ama, «**CHP'deki son gelişmeler Türk demokrasi sine zarralı olmuştur**» diyebilmek için, bir insanın, ya akıldan, ya iyi niyetten, ya da ciddiyetten yoksun olması gerekir. Tabii, eğer hepsinden birden yoksun değilse..

Türkiye'deki belli çevreler, solun başında her türlü yıldırımlar uçuşurken kendi unutulmuşluklarına sığınaarak, oklarını yeniden Ecevit'in liderliğindeki CHP'ye çevirmiş bulunuyorlar. 21'inci Kurultayın bu partiyi yeniden günün konusu yapmasından yararlanıyor ve CHP'yi kamucuyunda yıpratılabilir amacıyla, ortaya, bir kez daha, akıldan, iyi niyetten ve ciddiyetten yoksun iddialar atıyorlar. Söyledikleri o kadar bilinmeyen şeyler değil: Diyorlar ki, 21'inci Kurultay, CHP'nin, ustaca gizli, fakat «**azılı**» bir solcunun (yani Ecevit'in) dümen suyuna, sultanı altına girmesini pekiştirmiştir. Böylece CHP artık Atatürkçü çizgiden uzaklaşmış, aşırı sola kaymıştır. Bunun sonucunda, genel oydaki gücünü hızla yitirecek ve bir iktidar alternatifi olmaktan çıkacaktır. Bu, Türk demokrasi için çok zararlı bir şeydir. Öteyandan, aşırı sola kayan CHP'nin «**demokrasiye bağlılık**» güvenceleri de, boş sözler olmaktan öteye gidemezler. Şimdi ne derse desin, hele bir iktidara gelsin Ecevit, siz o zaman görürsünüz! Küba'nın Castro'su da, iktidara gelinceye kadar Marksçı olmadığını, demokrasiye bağlılığını söyleyip durmamış mıydı?

Bunlar, şimdiye kadar çok tekrarlanmış ve her keresinde karşılığı verilmiş iddialardır. Ancak, bunları ileri sürenlerin bir bölüğünün kafa yapısı söylenenleri okumaktan şaşmazlar. Vermevince mâbud, neylesin Mahmut? Bir bölüğü ise, iyi niyetten yoksundur, kasıtlıdır. Amac, yalan ve dolanla da olsa, Ecevit'i ve onun liderliğindeki CHP'ni yıpratmaktır. Bu yıpratmadan bazıları hâlâ parti içinde sürdürdükleri kan kavgası açısından: bazıları ise, daha geniş plânda, CHP'ni seçmen gözünde sarsmak için yarar umurlar.

CHP içinde her Kurultaydan bir tokat yiyip çıktıkları halde kan kavgasını sürdürmeye devam edenleri bir yana bırakalım. Onların zaten demokrasi, genel oy gibi konularla fazla bir ilişkileri yoktur. Kendi seçim bölgelerine bile gitmeye, buralarda yapılan kongrelere katılmaya cesaret edemedikleri halde, sonradan, Kurultayları önceden düzenlenmiş toplantılar diye

nitelendirmeleri, onların demokrasiyi ne kadar bilmediklerini gösteren en iyi örneklerdir. Onlar için önemli olan, CHP'nin içinde ve kilit noktalarında bulunmaktır. Gerisi ne olursa olsun.. Tanrı büyüktür, seçimle olmazsa, günün birinde, bakarsınız, tepeden inme işbaşına geliverirler.

A ma, Ecevit ve onun liderliğindeki CHP hakkındaki iyi niyetten yoksun, kasıtlı iddialar, demokrasiye ve genel oya saygılı olduklarını söyleyenlerden, gerçekte de varlıklarını ve güçlerini bunlardan alanlardan gelirse, o zaman iş önemli biçimde değişir. O zaman, bunların demokrasiye bağlılığının da laftan öteye gitmediği; tutuldukları «**seçim körlüğü**» içinde, karşıların küçük düşürmek için her çareye başvurabilecekleri; hattâ «**eğer ben değilsem, isterse tufan olsun**» bile diyebilecekleri ortaya çıkar ki, o durumda, Türk demokrasi gerçekten hasta, olağan rejime dönüş gerçekten acil demektir.

AP'nin bir kuşkusu anlayışla karşılanabilir: CHP'deki lider ve tutum değişikliği partiye yeni bir kan, yeni bir canlılık getirmiştir. CHP artık, seçmen önünde, eski yaptıkları —ki bunların büyük bölümü, hiç kuşkusuz, san ve şeref vericidir— tartışılmayacak, yeni yönetim! ve önerileriyle değerlendirilecek bir parti olmuştur. Bu durumda, eskisinden daha iyi sonuçlar elması beklenebilir. Üstelik, CHP, yeni tutumuyla AP'nin tabanına seslenmekte, onun oylarına ortak çıkmaktadır. AP bundan korkabilir, korkmakta da haklıdır. Ama, bununla savaşmanın yolu CHP'ne yalan yanlış suçlamalar yönelmek değildir. Bu yalan yanlış suçlamalar CHP'yi değil, Türk demokrasiğini yaralar ki, asıl zararlı olan, iste budur.

Eğer AP demokratik rejime bağlıysa, CHP ile büyülesine ciddiyetten uzak, içtenlikten yoksun suçlamalarla değil, onun geliştirmeye çalıştığı program üzerinde tartışarak uğraşmalıdır. Ecevit'in hiçbir görüşü ve tutumu kapalı değildir. Detaylarca söylenmiş, yazılmıştır. Bunların neresi aksaktır, neresi yanlıştır, bunlar belirtilmelidir. Hangileri ülkemize uymaz, hangilerinin uygulanması sakıncalıdır, bunlar açıklanmalıdır. Unutulmalıdır ki, demokrasi yalan ve yanlış iddialar üzerinde değil, sağlıklı düşünce tartışmaları üzerinde yer alır.

Ama siz de, tıpkı bazıları gibi, «**demokrasi dediğin de ne? Ben, kendi dümenime bakarım, işbaşına gelmeme bakarım**» diyorsanız, o zaman başka..

Ne yazık ki, bir bölük AP'lide 12 Marttan sonra bu ehlilimin tüclendiği örölmektedir.

Eğer demokrasiye dönüşü oeraktan istiyorsanız, biraz ciddiyet, lütfen.

A.HALUK UZMAN

dürlük, ders kitaplarının 60 gramah yeni tip kâğıda basılmasını zorunlu kılmaktadır. Çoğu okul kitaplarında bu şart çigneniyor" diyebilmektedir.

Anayasa, Madde: 50!

Millî Eğitim Bakanlığınca her yıl açıklanan ders kitapları listesinde «**ürlü-çeşitlilik**» göze çarpardı. Örneğin, Bakanlığın Tebliğler Dergisi'nde

yayımlanan 1970-1971 ders yılı listesinde önerilmiş olan kitaplar şöyleydi:

■ İlkokul son sınıf Tarih dersi için 5 ayrı kitap.

■ Ortaokul son sınıflar için 7 ayrı Kimya kitabı

■ Lise ikinci sınıf Cebir dersi için 10 ayrı kitap.

Öte yandan, bu kitapların fiyatlarında da bazan yüzde 100'e yaklaşan farklılıklar göze çarpardı. Örneğin, yukarıda değinilen Cebir kitaplarının fiyatı, 240-440 kuruş arasında değişmekteydi.

Aynı çeşitlilik, yardımcı kitaplar da da yaygındı: Örneğin, ilkokul birinci sınıflara Türkçe yardımcı ders

kitabı olarak 1970-71 yılı için kabul edilen kitap sayısı 21'di ve fiyatları 80-250 kuruş arasında değişiyordu.

Özellikle dargelirli yurttaşların belini büken bu sorunun çözümlenmesinin tek yolu, bir yetkilinin değişimiyle "ders kitapları basımını Devlet teke- li altına sokmak"tır. Tek tip kitap, Devlet tarafından ucuz fiyatla öğren- cilere sağlanmalı ve sayıları bir düzi- neyi geçmeyen firmalara bu tatlı iş alanı kapatılmalıdır.

Nitekim, Anayasanın 50'nci mad- desini, "Halkın öğrenim ve eğitim ihti- yaçlarını sağlama"yı, Devletin başta gelen ödevleri arasında saymaktadır.

"Bono,, kalktı

"Tasarruf" tan "Vergi" ye..

Mali Denge Vergisi Kanunu, Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Böylece, 12 yıldır uygulanmakta olan Tasarruf Bo- nosu hikâyesi de sona ermiş oldu.

Bundan böyle, aylık 1200 lira- nın üstündeki gelirlerden artık, «Tasarruf Bonusu» yerine, yüzde 3 oranında «Mali Denge Vergisi» ke- silecektir.

Reform tasarıları arasında yer alan Mali Denge Vergisinin oranı Reform hükümetleri tarafından yüz de 6 olarak tespit edilmişti. Parlâ- mentoda bu, yüzde 3'e indirildi. Böylece devlet gelirlerinde 1,5 mil- yar liralık bir azalma meydana geldi. Zaten 1972 mali bütçesinin 7 milyar üstünde açık vereceği bek leniyordu. Bu açığın şimdi daha da büyüyeceği ve ekonomi üzerinde enflasyonist etkilerin artacağı, uz- manlarca ifade edilmektedir.

«Tasarruf Bonusu» uygulaması ilk kez, Millî Birlik Hükümeti Mali ve Bakamî Kemal Kurdaş tarafın- dan önerilmişti. Kanunun gerekçe- sinde, bonolardan elde edilecek gelirin, kalkınmanın finansmanında kullanılacağı belirtilmişti. Ne var ki, bu husus hiçbir zaman gerçek- leşmedi. Yalnızca vatandaş, zorunlu bir tasarrufa tâbi tutulmuş oldu.

Tasarruf Bonusu uygulamasın- dan en çok yararlananlar, hiç şüp- hesiz, bu işin spekülasyonu ile uğ- rağan bazı açığızlerdi. Dar gelirli vatandaşın elinden Tasarruf Bono- larını, gerçek değerinin yüzde 30' undan daha düşük bir fiyatla alan spekülâtörler, bu tatlı ticareti u- zun yıllar sürdürdüler. Bu spekü- lasyonun alıp yürütmesine yol açan en önemli neden, ilk çıkarılan Tasar- ruf Bonolarının ada yazılı olmama- sıydı.

Bazı değişiklikler

1968 yılında, AP iktidarı sıra-

sında, Tasarruf Bonolarına bir ta- kım yeni muafiyetler getirildi. Ay- rıca, bonoların ada yazılı olması zorunlu kılındı ve eski bonolar ada yazılı yeni bonolarla değiştirildi.

Bu arada, elinde eski Bono bu- lunan spekülâtörlere de bir nevi cezaî müeyyide uygulanması yolu- na gidildi. Elindeki Bonoların ken- disine ait olduğunu kanıtlayama- yanlar, bu bonoları vergili olarak değiştireceklerdi. Vergi oranı ise, yüzde 40 olarak tespit edilmişti. Bu yolla Hazine, 500 milyon liraya yakın bir gelir elde etti. Oysa bu gelir gerçekte, gene dar gelirli va- tandaşın cebinden çıkmış oluyordu. Yüzde 40 vergi vermekle spekülâ- törler, sadece kârdan zarar ediyor- lar; yedi yıl süreyle aldıkları bono faizlerine ek olarak biriktirdikleri bonoların gerçek değerleri üzerin- den yüzde 30'u aşkın bir kâr sağla- mış oluyorlardı.

On yıllık süresini dolduran Tasarruf Bonolarının ödenmesine baş- landığı bir sırada, Tasarruf Bono- larının vergi haline getirilmesi öne- rilmmişti. Zamanlama hayli ilginçti. Erim hükümetleri tarafından bu konuda bir tasarı hazırlanmıştı. Ta- sarıda, vergi oranı önce yüzde 6 o- larak tespit edilmişti. Ancak, siya- sî partiler buna karşı çıkınca, son- radan yüzde 4,5'a da razı olundu. Ne var ki, bu oran da parlâmento- ca makbul addedilmedi ve Mali Denge Vergisi Kanunu, yüzde 3 o- ranla, Melen Hükümeti zamanında yürürlüğe girdi.

CHP

Elden ele dolaşan metin

30 haziran cuma günü baş- lan CHP 21'inci Kurultayı, 2 Temmuz pazar günü sona erdi. 21'inci Kurultayın açılışından bir önceki akşam, Parti Meclisinin Ecevitçi bir üyesinin evinde düşün-

BİLANÇO

Cumhuriyet Halk Partisi, gerçekleştirdiği tüzük değişik- liğiyle, bir özelliğini kaybetti; buna karşı bir başka özellik kazandı.

Kaybedilen, "denge politi- kası"nu başarıyla uygulayabil- me özelliği ve her kafadan bir sesin yükseldiği cürucunadır.

Kazanılan ise, bir sefin yön- etiminde, her enstrummanı aynı notayı çalan düzenli bir or- kestraya benzeyebilme, yani disiplinli, dediğiyle yaptığı çe- lişmeyen, partiye benzer bir parti olma olanağı.

Bu durumda, bilançonun kayıp hanesine sıfır yazmak müm- kün.

Kazanç hanesini ise, parti- nin yeni yöneticileri doldura- cak...

celi bir hava esiyordu. Teksir kâ- gidının basılı bir metin elden ele dolaştırılıyordu. Metnin başında, «CHP Malatya Milletvekili İsmet İnönü'nün Çalışma Bürosundan bil- dirilmiştir» ibaresi yer alıyordu. Bu, İsmet Paşa'nın, 21'inci Kurultayda yapacağı konuşmanın metni idi.

Metnin havasından, İsmet Pa- şa'nın, Kurultayda Ecevitçilere kar- şı hayli sert bir çıkış yapacağı anla- şılıyordu. Ecevitçiler, Kurultayın tam bir «Ecevit plebisiti» olacağına yüzdeyüz güveniyorlardı ama, yine de, Paşa'nın sert bir çıkış yapma- sı ihtimalinden rahatsızlık duy- uyorlardı.

Kurultayın ikinci günü, sıra, İsmet İnönü'nün konuşmasına gelmişti. Ne var ki, Paşa'nın konuşması hâ- lâ, basın mensuplarına dağıtılma- mıştı. Gazeteciler, bir oraya bir bu- raya koşup duruyorlardı. Paşa'nın

Şu işe bakın hele...

Ecevit'in Genel Başkanlığını bir türlü içlerine sindiremeyen üç organ, "Son Havadis", A.A. ve TRT CHP 21'inci Kurultayının, Doğu bloku temsilcileri, özellikle Çinli diplomatlar tarafından dikkatle iz- lendiğini belirtmekte âdeta birbirleriyle yarış ettiler.

Pek âlâ, pek güzel.. Bu vesileyle, durumu biz de öğrenmiş olduk. Ama bizim asıl merakımız, bunların en kodamanının, yani Sovyet Büyükelçisinin o sırada nerede bulunduğuydü. Olur ya, bakarsınız Ekselans da, aklına esiverir, tutar Kurultaya gider ve Ecevit'in başına tam iş açılır!

Neyse ki bu korkumuz gerçekleşmedi. Sorduk soruşturduk, öğ- rendik ki, kısa bir süre önce Demirel'i ziyaret etmiş olan hazret, o sı- rada Başbakan Ferit Melen'in yanında, fabrika açılışlarında nutuk at- makla meşgulmüş!

partiler ve tüzüklere dair

«— Hükümete katılma ya da güven oyu verme konularında karar alma hakkı grupların elinden çıkar ve genel merkeze geçerse, bu, Anayasa'ya aykırı düşer, partide merkez sultası kurulur, memleket de, parti de bundan zarar görür...»

CHP'de tüzük değişikliğine karşı çıkanların öne sürdükleri görüş, ana hatlarıyla bu şekilde özetleniyor.

Şimdi bir başka partinin tüzüğündeki, hükümete katılma ile ilgili hükme bakalım:

«Hükümet kurulmasına, hükümet koalisyonlarına iştirak edilmesine, Partinin kurduğu hükümetin çekilmesine veya iştirak ettiği hükümet koalisyonlarından ayrılmasına karar vermek selahiyeti Genel İdare Kuruluna aittir.»

Bu, Adalet Partisi tüzüğünün 126'ncı maddesidir.

CHP'de tüzük değişikliğine karşı çıkanların sözleri doğru sayılacak olursa, bundan çıkacak sonuç, AP'nin tüzüğünün Anayasa'ya aykırı olduğu, bu tüzük hükmü ile Adalet Partisinde merkez sultası kurulduğu ve yine bu tüzük hükmünden Adalet Partisinin zarar gördüğüdür...

Oysa, bugüne kadarki uygulamayı bir hatırlayın. Bir tarafta, «partiye zarar vermeyen» bir tüzüğe sahip, ne yaptığı, kimin söz sahibi olduğu belirsiz, oradan oraya koşturan bir CHP; öbür yanda ise, «partiye zararlı olacağı» öne sürülen bir tüzüğü bulunan, ama disiplinli, kendi amaç ve görüşleri içinde tutarlı, organları arasında sürtüşmeye göz yummayan gerçek siyasal bir parti görünüşüyle Adalet Partisi...

İşte, tüzük değişikliğiyle ilgili iddiaların bir yüzü...

İşin ikinci yüzü ise, CHP'deki tüzük değişikliğinin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasını benimsemiş görünen Son Havadis gazetesinin tutumu. AP yanlısı bu gazete, CHP tüzüğünü Anayasa'ya aykırı olarak ilân ederken, kendi partisinin de aynı yönde bir tüzüğe sahip olduğunu ya bilmiyor, ya da bilmezlikten geliyor.

Herhalde AP yöneticileri, bu yayına bakıp, «böyle dostumuz olacağına, akıllı düşmanımız olsun daha iyi» diyorlardır...

«Özel Çalışma Bürosu,» acaba, görevinde kusur mu etmişti?

Hayır. Böyle birşey söz konusu değildi. Büro, Paşa'nın bizzat hazırladığı konuşmayı Kurultaydan bir gün önce teksir etmiş, ardından da, «imha edilmesi» talimatını almıştı. Zira İsmet Paşa, Kurultayın birinci günü kendisine gösterilen sıcak ilgiden çok etkilenmişti. Bu yüzden, konuşmasını yumuşatmak istemiş ve bunu da metin üzerinde yapma yolunu denemişti. Bu yüzden metin, içinden çıkılmaz hale gelince, biricik çıkar yol olarak imhası yönüne gidilmişti. Teypi bulunan gazeteciler, mikrofonlarını kürsiye yerleştirdiler, diğerleri de kaleme kuvvet not almağa hazırlandılar.

İsmet Paşa, konuşmasına «Hepinizle saygıyla selamlıyorum» diye başladığında, Atatürk kapalı spor salonu alkıştan inliyordu. «Geçmiş olaylar üzerinde durmakta hiçbir surette fayda görmüyorum» dediği zaman, alkış daha da arttı. «Geçmiş olaylar, Partimizin resmî kurulları kurultayı içinde münakaşalarla neticeye vardırılmıştır. Bu neticeleri bir partili olarak, sükünete karşı lamanız lazımdır» sözleri ise, öncekileri bastıran bir alkışla karşılandı. Hele Paşanın, «Yalnız sükünete karşılamak değil, yeni Genel

Başkanımız seçilmiştir, yeni Genel Başkanımıza, muvaffak olması için, elbirliği ile yardımcı olmalıyız» sözleri, salonu yerinden oynattı. Yüzleri gülen Ecevitçiler, salonun boğucu havasında, şöyle bir gevşeyiverdiler.

Bir gazeteci, Ecevit muhaliflerini kastederek, «Dere bitti artık» divordu.

CHP'nin 21'inci Olağan Kurultayı, 30 Haziran Cuma günü, 1416 delegeden 1388'inin katılımıyla açıldı. Salonunda, 2000'e yakın dinleyici bulunuyordu. Duvarlarda, «Hedefimiz, halkımızın gücü ile halkımızı egemen yapmaktır», «Halk için halkla beraber», «İnsanca düzen uğraşında CHP'de birleş» gibi dövizler asılıydı.

İsmet Paşa, eşi ile birlikte salona girdiğinde, büyük bir gösteriyle karşılandı. Bir yandan da teyp den, «Dağ başını duman almış» marşı çalınıyordu. Az sonra, Genel Başkan Ecevit'in, hızlı adımlarla salona girdiği görüldü. Parti Meclisi üyelerinin oturduğu uzun masanın önünden çevik adımlarla geçen Genel Başkan, şöyle bir kavis çizdikten sonra, İsmet İnönü'nün oturduğu yere doğru yürümeğe başladı. İsmet Paşa, avaya kalkmıştı. Salon, alkıştan uğulduyordu.

Genel Başkan Ecevit, «Halkçı Ecevit, halkçı Ecevit» alkışları arasında kürsiye geldi ve Kurultayı açış konuşmasına başladı. Ecevit'in belirttiğine göre, son iki kurultaydan sonra CHP'nin parçalanacağını, zayıflayacağını, değerini yitireceğini «kaygıyla ve umutla» bekleyenler vardı. Ne var ki, bu kaygılar da, umutlar da gerçekleşmemişti. Parti - içi anlaşmazlığın Örgütte açtığı yaralar hızla iyileşip kapanmaktaydı. Örgüt, bir an önce, dışa dönük çalışmanın özlemini çekiyordu.

Ecevit'in, «Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuracağı ekonomik ve sosyal düzende halk, kendisini sömüren bir avuç insanın refah kırıntılarıyla yaşamayacak, kendi refahını kendisi yaratacaktır. Halkla birlikte bütün toplum, daha yüksek bir refah düzeyine erişecektir» sözleri çılgınca alkışlanırken, delegeler arasında oturan Kemal Satır gayet kayıtsız bir şekilde, elindeki Parti Meclisi Raporunu okuyor ve zaman zaman da not alıyordu.

Parti Meclisi raporu

Genel Sekreter Kâmil Kırkoğlu, Parti Meclisi raporunu okudu. Raporda bir eksiklik göze çarpıyordu: Partinin mali durumunu gözler önüne seren denetmenler raporu yoktu. Oysa Partinin mali durumu icler acısıydı. Genel Sekreterin makam arabasına «ihtiyatı haciz» konulmuştu. Kurultay masraflarını karşılamak için arsa satmak gerekiyordu.

1971 basından 1972 mayıs sonuna kadar, CHP'nin özvarlığındaki eksiltme sövlevdi:

481.598.22	CHP'nin özvarlığındaki eksiltme
2.162.414.63	Ulus Gazetesinin borç fazlası
1.736.265.64	Ulusal Basımevinin borç fazlası

4.380.288.49 Toplam

Denetmenler raporunda, şöyle atırlara da rastlanmaktaydı:

«Bu önemde bir gelir elde edilmedikçe —ki böyle bir ümit yoktur— bir gün bu aktif eksilisi, Ulusal makinalardan başlayarak çeşitli parti mali satışları şeklinde karşımıza çıkacaktır.», «Kaldı ki, bu eksiltme, gelirsizlik yüzünden devam etmektedir.», «Parti şimdi borçlanma esasına göre yaşamaktadır.», «Sayman İyie arkadaşımızın sürekli çabalarıyla Partinin gündelik geçimi bu surette sağlanmaktadır.», «Üye aldatı mekanizması gecikilmeksizin işletilmelidir.», «Partilere Hazine yardımını gerektirecek olan tasarının hızla kanunlaşması için gerekirse AP ile temas edilmelidir.»

Üzücü bir olay

Parti Meclisi raporu üzerinde

CHP 21'inci Kurultayı, geçtiğimiz cuma günü çalışmalarına başladığı zaman, yurdun dört bir yanından gelmiş bulunan delegelerden hiçbirisi bir «Ecevit Zaferi»nden kuşku duymuyordu.

Kurultayda üzerinde durulması gereken iki konu önem kazanmaktaydı. Bunlardan birincisi, parti - içi bunalımı çözümleneceğine inanılan ve bundan böyle Parti içindeki yetki karşılığını önleyerek CHP'yi yönetilm bakımından örgütüne dayandırmayı amaçlayan **tüzük değişikliği** konusuydu. İkinci önemli konu da, tüzük değişikliği ile Partinin en yetkili organı haline getirilmesi düşünülen Parti Meclisine girecek üyelerin seçimi idi.

Tüzük değişimi sorunu, CHP'ye, ayak uydurmak istediği, karmaşıklaşan ve yoğun bir şekilde gelişip büyüyen bir toplum düzeninde gerekli olan disiplini ve işlevsel bütünlüğü kazandırmak amacını taşımaktaydı. Ayrıca, parti dinamiğini ve gelişmesini sağlayan ve halkın içinde yasayıp, çalıştığı için de toplum özelemlerini en sağlıklı bir şekilde Merkez organlarına taşıyabilme yeteneği olan Parti örgütüne yönetimde öncelik tanınarak CHP'ye daha demokratik bir görüntü kazandırılmak isteniyordu.

Bu demokratik görüntünün bir başka uzantısı da Parti Meclisinin seçilme yönteminde yapılan değişikliklerle ilgiliydi. Parti Meclisinin, Örgütü daha yetenekli bir şekilde kararı alınmış, tek seçici olma durumundan özellikle kaçınan Sayın Ecevit, çevresine de o yolda telkinde bulunmuydu.

Modern bir toplumda her siyasal partinin gören gözü, duyan kulağı olan örgütün ve o örgütün temsilcisi ve düşünen beyni olan merkez organlarının, CHP içinde de lâyk olduğu yetkilere kavuşması, 21'inci Kurultayın büyük bir çoğunlukla kabul ettiği tüzük değişiklikleri ile gerçekleşti. Böylece toplumda, ekonomik ve sosyal gelişmenin yansıttığı, yoğunlaşan bir siyasal katılma düzeyine erişebilme yolunda CHP önemli bir adım atmış oldu. Bu anlamda halkın etkisine daha büyük ölçüde açılma yeteneği sağlayacağı için halk yararına ve demokratik olan tüzük değişikliğinin, CHP'nin gelişme ve programını yürütme gücüne büyük ölçüde katkıda bulunacağı konusunda kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

21'inci Kurultay üzerine

21'inci Kurultayın ikinci önemli sorunu olan, yeni ve demokratik bir yöntemle sağlanmak istenen **Parti Meclisi** seçimi ise, arzu edildiği ve gerektiği kadar Örgüte danışılarak gerçekleştirilemedi.

Doğrusu, yetenekli ve temsil gücü yüksek bir çok aday arasından bir eleme yapmak oldukça zordu. Ama bazı isimlerin unutulmasını ya da dışarıda bırakılmasını Örgüt haklı olarak tepkiyle karşıladı. Tercihli listenin çok geç bastırılması ve delegelerin tek liste üzerinde oylama zorunluğunda bırakılması, Örgütün bazı tercih olanaklarını ortadan kaldırmış oldu. Örneğin, CHP'ye o kadar yakınlık ve bağlılık gösteren sosyal demokrat sendikaların, daha sonradan dışardan adaylığını koyan temsilcisi ile, çok başarılı çalışmalar yapmış iller arasından hiç olmazsa Gaziantep ve Denizli örgütlerinin birer temsilcisinin Parti Meclisine girebilmeleri CHP örgütünde mutlak hoşnutluk yaratacak. Parti Meclisi hem başarıya prim sağladığı için daha adil, hem de temsil yeteneği bakımından daha demokratik olacaktır.

Ama bu konuda Kurultay delegeleri arasında kırıklık duyanların tepki ve serzenişleri herhalde Kurultayın sevindirici sonucu ve amaçlarının başarı ile gerçekleştirilmesi karşısında uçup gitmiştir. Çünkü 21'inci Kurultay sonucunda CHP, kendini sadece toplum sorunlarına daha açık bir parti haline getirmemiş, fakat toplumun sorunlarını ve özelemlerini daha yetenekli ve daha halkçı bir eğilimle ele alabilecek demokratik ve sorumlu bir parti olma niteliğine kavuşmuştur.

Tüzük değişikliği sonucu, CHP yönetimini haksız olarak «tepeden inmece» ya da «diktacı» olacak diye suçlamağa kalkınların daha düne kadar eski Genel Başkanı «Lokomotif», kendilerini de istasyondan istasyona koşturacak «kara vagonlar» olarak ilân ettiklerini hatırlayıp, kendi dünya görüşlerini ona buna sıratmağa kalkmamaları gerekir.

AHMET N. YÜCEKÖK

konuşmalara geçmişti. Erzurum İl Başkanı ve delegesi Osman Polat, «Bu devletin kurucusu Atatürk ile onun Çarp Cephesi Kumandanı İsmet İnönü'yü lider olarak tanıyorum. Ecevitçilik diye bir akım tanımıyorum» diye konuşunca, kızılca kıyamet koptu. Osman Polat kürsüden yavaşça gerilemeğe başlamıştı ki, bazı delegelerin koşarak ona doğru ilerledikleri görüldü. Kurultay Başkanlık Divanının arkası bir anda karıştı. Herkes birbirine girmişti. Ankara milletvekili Orhan Birgit ile Manisa milletvekili Mustafa Ok'un araya girmesiyle Erzurum İl Başkanı Polat, hastahanelik olmaktan kurtuldu.

Sakarya milletvekili Hayrettin Uysal, Parti Meclisi raporuna muhalefet şerhi vermiş ve rapor üze-

rinde konuşmak için Kurultay Başkanlığından söz istemişti. Başkan, kendisini kürsüye çağırdı. Fakat Uysal, ortalıkta görünmüyordu. Başkan bir kez daha, «Sayın Hayrettin Uysal acaba Büyük Kurultaya tercih ettiler mi?» diye sordu. Cevap veren olmadı. O sırada Hayrettin Uysal, Grup Başkan vekili Hüdaî Oral'a birlikte, Oral'ın nil yeşili kocaman otosunda, Rüzgârlı sokak ile Kurultayın yapıldığı kapalı spor salonu arasında tur atıyorlardı!

Tüzük değişikliği

Kurultayın ikinci günü sıra, Tüzük değişikliğine gelmişti. Malatya milletvekili İsmet İnönü, delegeler tarafından sessizce dinlenen konuşmasının bu konuyla ilgili bölümünde Tüzük değişikliğini onaylamadığını belirtti ve uyarılarda bulundu. Es-

ki Genel Başkanı göre, düşündükleri Tüzük değişikliği, CHP'nin geleneklerine aykırı düşüyordu. Partinin geleceğiyle bağdaşmıyordu. Bu değişiklik gerçekleşirse, Parti, kanun dışı hale gelebilirdi. Genel Başkan, ileride, büyük güçlüklerle karşı karşıya kalabilirdi. Bu değişiklik, CHP'nin «yüksek Şerefine uygun düşmez»di. Paşa, «yakın buhranın etkisinden acele karar verilmesinden endişe» duyuyordu. Özellikle şu noktaya karşı çıkıyordu: «Hükümet kurmak, hükümete katılmak, hükümetten çekilmek veya ayrılmak konularında Parti Meclisinin yetkili kınması.»

Kırkoğlu cevap veriyor

CHP Parlamento grupları da bir bildiri yayınlayarak, Tüzük değişikliğine karşı çıktılar. Genel Sek-

Yeni Parti Meclisi

Bütünüyle Ecevitçilerden meydana gelen yeni Parti Meclisi şöyledir :

- (1) Kâmil Kırıkoğlu, Adıyaman milletvekili (837 oy)
- (2) Orhan Eyüboğlu, İstanbul milletvekili (900 oy)
- (3) Mustafa Üstündağ, Konya milletvekili (899 oy)
- (4) İlyas Seçkin (890 oy)
- (5) İbrahim Cüceoğlu, Ankara milletvekili (890 oy)
- (6) Yaşar Akal, Samsun milletvekili (632 oy)
- (7) Yılmaz Alpaslan, Tekirdağ milletvekili (768 oy)
- (8) Cahit Angın, Çorum milletvekili (891 oy)
- (9) Doğan Barutçuoğlu, Manisa senatörü (901 oy)
- (10) Hasan Çetinkaya, Erzincan milletvekili (921 oy)
- (11) Selçuk Erverdi, Erzurum milletvekili (901 oy)
- (12) Mustafa Ok, Manisa milletvekili (873 oy)
- (13) Cevat Sayın, Edirne milletvekili (900 oy)
- (14) Çetin Yılmaz, İçel milletvekili (883 oy)
- (15) Mustafa Aksoy, Kırşehir milletvekili (753 oy)
- (16) Kenan Mümtüz Akışık, Bitlis milletvekili (904 oy)
- (17) Turgut Artaç, Kars milletvekili (903 oy)
- (18) Nazif Aslan (853 oy)
- (19) Mehmet Aslantürk, Trabzon milletvekili (886 oy)
- (20) Mehmet Aytuğ, Elâzığ milletvekili (863 oy)
- (21) Şeref Bakşık, İzmir milletvekili (887 oy)
- (22) Zihni Betil, Tokat senatörü (823 oy)
- (23) Orhan Birgit, Ankara milletvekili (653 oy)
- (24) İsmail Hakkı Birler, Tokat milletvekili (893 oy)
- (25) Bahir Ersoy, İstanbul milletvekili (875 oy)
- (26) Süleyman Genç (734 oy)
- (27) Halil Goral, Aydın senatörü (883 oy)
- (28) Ferda Güley, Ordu milletvekili (885 oy)
- (29) Fikret Gündoğan, İstanbul senatörü (898 oy)
- (30) Turan Güneş (840 oy)
- (31) Hasan Güven (744 oy)
- (32) A. Emre İleri (698 oy)
- (33) Ahmet İsvan (700 oy)
- (34) Muslihittin Yılmaz Mete, Adana senatörü (851 oy)
- (35) Kemal Okyay, Kars milletvekili (903 oy)
- (36) İbrahim Öktem, Bursa milletvekili (869 oy)
- (37) Murat Öner (797 oy)
- (35) Mehmet Ali Pestilci, Zonguldak senatörü (892 oy)
- (39) Osman Soğukpınar, Ankara milletvekili (798 oy)
- (40) Nadir Yavuzkan, Burdur milletvekili (847 oy)
- (41) Kadın Kolu Temsilcisi Mukaddes Gür (904 oy)
- (42) Gençlik Kolu Temsilcisi Mustafa Tuna (898 oy)

Eski Parti Meclisi

1970 temmuzunda toplanan CHP 20'nci Kurultayında Parti Meclisine seçilen üyeler şunlardır :

- (1) Selçuk Erverdi, Erzurum milletvekili (1133 oy)
- (2) İlyas Kılıç, Samsun milletvekili (1088 oy)
- (3) Nazif Aslan, Eski Sivas milletvekili (1075 oy)
- (4) Coşkun Karagözoğlu, İzmir milletvekili (1044 oy)
- (5) Talât Orhon, İzmir milletvekili (1043 oy)
- (6) Bülent Ecevit, Zonguldak milletvekili (1040 oy)
- (7) Tahsin Bekir Balta (929 oy)
- (8) Mehmet Delikaya, Eski Malatya milletvekili (913 oy)
- (9) Necdet Uğur, İstanbul milletvekili (910 oy)
- (10) Prof. Besim Üstünel (900 oy)
- (11) Doğan Barutçuoğlu, Manisa senatörü (897 oy)
- (12) Mustafa Üstündağ, Konya milletvekili (896 oy)
- (13) Hasan Çetinkaya, Erzincan milletvekili (890 oy)
- (14) Mustafa Aksoy, Kırşehir milletvekili (888 oy)
- (15) Ferda Güley, Ordu milletvekili (887 oy)
- (16) Hayrettin Uysal, Sakarya milletvekili (880 oy)
- (17) A. Halûk Ülman (880 oy)
- (18) Şeref Bakşık, İzmir milletvekili (873 oy)
- (19) Cahit Angın, Çorum milletvekili (869 oy)
- (20) Orhan Eyüboğlu, İstanbul milletvekili (867 oy)
- (21) Kâmil Kırıkoğlu, Adıyaman milletvekili (865 oy)
- (22) Turgut Artaç, Kars milletvekili (863 oy)
- (23) Yılmaz Alpaslan, Tekirdağ milletvekili (860 oy)
- (24) K. Mümtaz Akışık, Bitlis milletvekili (865 oy)
- (25) Mustafa Ok, Manisa milletvekili (856 oy)
- (26) İbrahim Cüceoğlu, Ankara milletvekili (853 oy)
- (27) Çetin Yılmaz, İçel milletvekili (851 oy)
- (28) Cahit Zamangil (850 oy)
- (29) Selâhattin Hakkı Esatoğlu, Nevşehir milletvekili (843 oy)
- (30) Seyfi Sadi Pencap, Eski Muğla milletvekili (840 oy)
- (31) İ. Hakkı Birler, Tokat milletvekili (838 oy)
- (32) İlyas Seçkin, Ankara milletvekili (836 oy)
- (33) Turan Güneş (748 oy)
- (34) Osman Coşkunoğlu, ODTÜ öğrencisi (779 oy)
- (35) İbrahim Öktem, Bursa milletvekili (776 oy)
- (36) Yaşar Akal, Samsun milletvekili (762 oy)
- (37) Osman Soğukpınar, Ankara milletvekili (726 oy)
- (38) Kemal Demir, Bolu milletvekili (717 oy)
- (39) Kemal Satır, Adana milletvekili (645 oy)
- (40) Orhan Birgit, Ankara milletvekili (610 oy)
- (41) Nail Gürman, Gençlik Kolları temsilcisi (891 oy)
- (42) Nermin Neftçi, Kadın Kolları temsilcisi (887 oy)

reter Kâmil Kırıkoğlu, değişikliği savunarak, özetle şöyle dedi :

Diğer parti tüzüklerinde de bizim getirdiğimiz hususlar var. O partiler için Anayasa dışı hareket ettikleri iddiası yoktur. Bugün Parti, gerçekten bir yetki buhranı içindedir. Parlamentoda Parti gruplarımız, Partiden kopmuş halde, parti içinde parti gibi hareket etmekte ve asıl, Partiye hâkim halde görün-

mektedirler. Mevcut tüzükle, Parti Meclisi göstermelik hale gelmiştir.

Nitekim 21'inci Kurultay, kararını, Tüzük değişikliği doğrultusunda verdi: Genel Merkez tarafından getirilen Tüzük değişikliği hemen bütünüyle kabul edildi. Böylece Parti Meclisi, CHP'nin en yetkili organı oldu.

İsmet İnönü'nün karşı çıktığı, «hükümete katılma» ve «çekilme»

ile ilgili 25'inci maddeye yeni bir fıkra eklendi. Genel Sekreter Kâmil Kırıkoğlu'nun bu konuda verdiği önerge aynen benimsendi. Parti Meclisinin hükümet konusunda vereceği karara, Millet Meclisi Grup yönetim kurulu üyeleri de katılabileceklerdi.

Sıra seçimlere geldi.

Parti Meclisi aday listesinin de-

V arlık'ın son sayısında Attilâ İlhan'ın «Deniz Kasidesi»ni okuyorum. «Sanki deli bir su patlar çoğul yatağanlar gelir... Var mı, yok mu anlaşılmaz, yağıl korsanlar gelir... Kırbacı kan içinde bıyıkları gürültülü...» Attilâ'nın kasidesi ile alışılan belki de klâsik diyebileceğimiz kaside arasındaki form ilintisini düşünüyorum. İkisinin de redif kullanması mıdır bağlantısı? Belki o belki değil! İkisinde de benzer bir ses gürültüsü var. Neden kendi şiir formlarımızdan ayrılmışız da, yaban formların üstüne gitmişiz? Batılılaşmak diye bir özentimiz var, ondan olabilir. Biz batıyı anlamamışız, Batı da bizi anlamamış. Yüz yıldır bocalar dururuz. Sanatta bocalarız, ekonomide bocalarız, sosyolojide bocalarız. Siyaset yapanlarımız var ya, onlar da, orda bocalar dururlar. Nemize gerek sonnet'ler yazmak bizim? Sonnet nereden gelir, gazel ya da kaside nereden gelir, biz nereden gelir, nereye gideriz? Sorması bile ayıp! Batılıbazar nasıl da kızarlar, gözlelerinde çıkan ferden anlıyor, görür gibi oluyorum.

«O bütün haneme tesrifini güçetti meğer... Sevgi şurideyi gördüm gelir amma, ne gelir...» Buradaki büt sözcüğü, bildiğimiz put olsa gerek! Fakat ağırlığı put'tan çok... Daha çok anlamlar yüklemişler üstüne... Hem güzel'in yerini alıyor, hem sevgili'nin... Erkek ve kadın güzelliğini eşdeştuttukları için ikisinin de anlamını kapsıyor. Yani evine bir güzel, bir sevgili geliyor: erkek mi, kadın mı önemli değil! Geliyor sevgili, o da geldiğini görüyor. Bir telâş, bir heyecan, koşup geliyor, amma ne gelir!.. Ozan bunu anlatmak istiyor. Gelir redifini bulur bulmaz, her şeyin üstesinden geliyor! Zaten şiir de bu değil mi, herkesin, hepimizin kullandığı sözleri şairce konuşma, ya da kullanma? O büyüü bulan, satır oluyor; öteki mi, öteki de hiç! Bir böyle gelir var, bir de insanın üstüne bazı felâketler gelir, çulları altından kalkamazsınız, «gelir amma ne gelir...!»

«Vermez selâm, ol serv-i hıraman gelir, geçer... Yollarda ömr-ü aşık-ı nalân gelir geçer...» O da gelip geçenden, sineyi delip geçenden yakıncı... Daha yumuşak sözler seçmiş... Onları daha yumuşakca yanyana dizmiş. Hele ikinci dizinin başına bir «Yollarda» sözcüğü oturtmuş ki, yeme de yanında yat!

İnsanların başına da, toplumların başına da bir çok şeyler gelir... Kim getirir? Getirene bakma sen, gele- ne bak! Nerden anımsadım, bilemiyorum. Bir ulu ozan «Dağ başlarının kalın sesli sipahileri güneşin boynunu vurup, kanını göle akıttılar.» diyor. Güneşin boynunu vururlar ve kanını göle akıttırılar. Ahmet Haşım, «Gurubu hün ile perverde ruh olan kuşlar... Kızıl kamışlara yakût âba konmuşlar... Ufukta bir ser-i mak-tuu andıran güneşi... Sükûtu gamla yemişler ve şimdi

doymuşlar.» diyor. Demek Haşım'ın güneşini yiyenler de türemiş. Güneş yiyiciler gelmişler, ne gelmişler, nasıl gelmişler? Verler!..

Her şeyi müslümanlığın taze ışığında gören bir ulu ozan daha, «Bir hilâl uğruna yârab ne güneşler batıyor» diyordu. Onun yüreğindeki müslümanlık taze ve sıcaktı. Fakat ordan alıp, onu kara yüreklerinde tutanlar kirletmişlerdi. Ayrıntı burdaydı. Onun için, bir süre sonra sıkıyı görünce İngiliz Bandralına binip kaçacak olan Halifeyi ruyi zemin'in saygı duymadığı hilâl uğruna batacak güneşler boşuna, selefiye batacaklardı. Ulu ozan bunu görebilmiş miydi? Onun Batı anlayışı da böyle bir müslümanlıktan geçiyordu. Fes yerine şapkayı giymedi, ömrünün bir çeyreğini yâd ellerde tüketti. Bir inat simgesini şapkada buluyordu.

Ozanlar, ümmetleri az peygamberlerdir. Toplumlara söz söylerler. Onun içindir ki «Ukte-i serriste-i râz-ı nihanidir sözüm» derler. Siyasetçilerin ardında zaman zaman büyük kalabalıklar olur. Şairlerin kalabalıkları azdır, tükenmez. Yüzyıllar boyu şairleri, az da olsa bu kalabalıklar izlerler. Onun için şairlerin de peygamberler gibi ümmetleri vardır. Söz bir yerde değerini yitirdi mi, toplum, sözü yeniden değerli kılmak için şairlerini aramaya başlarlar. İşin hoş yanı bu belâhî şairler de her zaman, her çağda çıkarlar! Siyasetçiler dayansalar da, dayanmasalar da çıkarlar. Her ikisini de, iyi şairi de, kötü siyasetçiyi de, benzer süreç içinde çıkaran, aynı toplumdur. Onun alınyazısı içinde ikisi de vardır. Onu ona vurdurup, onu ona kırdırarak seyirini tamamlar! Ulu şair de, «Ben kötü siyasetçi döneminde ortaya çıkmam.» kötü siyasetçi de, «Ben ulu ozan döneminde ortaya çıkmam.» diyemez. Toplumun önünde, alınyazılarının doğrultusunda sınavlarını verirler.

Bir tersliği ve yanlışlığı elbirliğiyle sürdürmekteyiz. Kendimden söz edeyim. Ben asiında duygusal sözler söylemek, şiirler yazmak için dünyaya geldiğimi sanırdım. Öyle bir tersliğin batağına düşer oldum ki, ekme paramı hep politika yazılarından çıkardım. Yazmanın başlığı bile «Politika ve Ötesi» dir. Yıllar yılı bundan vazgeçemedim. Oysa ben politika yapmam. Politika yapanları izlerim. «Ayna sizi çirkin gösteriyorsa, niçin aynaya kızyorsunuz?» Politikacı hep kendini aynaya kızmıştır. Bir kez olsun kendi yüzüne kendinin yüzüymüş gibi bakamamıştır. Hep ayna kendini çirkin gösteriyor sanmıştır. «Mir'ata bakma, bir iki gün eyle tecrübe... Firkatine tahammül müşkil değil midir?»

Attilâ İlhan'la başladık. Onun hünerli diliyle tamamlayalım: «Bir çatışma başlar ki Batı'da kanlar gelir... Mor uğultulardan oyulmuş erguvanlar gelir...»

Gelir amma, ne gelir!..

MEHMET KEMAL

legelere dağıtılmasıyla birlikte, çoğun bir kulis faaliyetine girildi. Bazı yerlerde listeler dağıtılırken, «Mustafa Aksoy'u silin, Mustafa Aksoy'u silin» sesleri kulaklara çalınıyordu. Mustafa Aksoy, Parti Meclisi üyesi ve Kırşehir milletvekiliydi. Aday listesindeki adı silinmiş ve yerine, Gençlik Kollarından Erol İşi- sağ yazılmıştı.

Kulisin hareketlendiği bir sırada, gazetecilerin oturduğu uzun masanın hemen yakınında bir gürültü koptu. Yüksek Disiplin Kurulu ve «Özgür İnsan» Dergisi Yazı İşleri Müdürü Önder Sav, görevli bir gencin kolundan yakalamış, bağırıyordu:

— Suçüstü yakaladım seni!

Önder Sav'ı kızgınlıktan mosmor yapan neden, Yüksek Disiplin Kurulu aday listesinden kendi adının silinmiş olmasıydı.

Sav, genç görevliye, «Seni teşhir edeceğim!» diye bağırıyordu.

Bir kısım delegelerin bağırıp çağırmasına yol açan bir diğer neden de, Parti Meclisi için tek aday lis-

Büyükler için masallar

Bir partinin öyküsü

Vaktiyle memleketin birinde, bir parti varmış. O memlekette daha başka partiler de varmış amma, bu partinin özelliği hizipleşmeyi çok sevmemiştir.

Partinin bir grup yöneticisi bir gün bir araya gelmiş, birbirine dert yannuşlar. "Aramızda" demişler, "böllücüler, hizipciler var. Bunlar yüzünden halk bizi ayıplıyor, bize inanmıyor. Partimizi bunlardan temizleyelim..."

Bir toplantı düzenlemişler, hizipcilik yapanları aralarından atmışlar...

"— Azaldık ama, aramızdan da hizipcileri, böllücülerini temizledik. Şimdi yeniden kuvvetleniriz..."

Derken aradan biraz zaman geçmiş; bir de bakmışlar ki, yine hizipcilik var.

"Tuuh!" demişler, "tam temizlik yapamadığımız."

Bir toplantı daha yapıp, o hizipcileri de atmışlar.

"— Tamaaam!" demişler, "şimdi kırk kişi kaldık; hizipcilikten de kurtulduk... Bundan sonra, göğsümüzü gere gere, partimizde hizipleşme olmayacağını ilân edebiliriz..."

Aralarında hizipçi kalmadığını ilân etmek için bir ekip kurmayı kararlaştırmışlar, "içimizden 15 kişi seçelim, onlar yurttaşlara hizipcilikten kurtulduğumuzu açıklasın" demişler.

Seçim yapmak için oturmuşlar... Ama bir de bakmışlar ki, yine hizipler var...

Masalda bundan sonrası yok... İsteyen, hayat gücünü işletip, masalı tamamlar.

Bu, adı üstünde, "masal". Bu masaldan alınan olursa, "Yarası olan gocunur" demekten başka şey gelmez elimizden.

tesisi yayınlanmasındaydı. Bu usul, demokratik bulunmuyordu.

Oylama sonunda, bütünüyle Ecevitçilerden oluşan Parti Meclisi listesi Kurultaya onaylandı. 1074 delege oy kullandı. 64 adet geçersiz ve boş oy çıktı.

Genel Başkanlığa yeniden Bülent Ecevit seçildi. Ecevit, 1085 delegeden 1032'sinin oyunu aldı. 38 oy boş çıktı, 15 oy ise iptal edildi. İsmet İnönü dahil, 52 milletvekili ile 13 senatör oylamaya katılmadılar.

"Yaraları sarma"

21'inci Kurultay'a "Yaraları sarma" umuduyla giren CHP'nin, bu umudunun gerçekleştiğini söylemek bir yana, yeni yaralar aldığı, Kurultay kulisini bulayenler tarafından tesbit edilmiş bulunuyor.

Parti Meclisi listesinin hazırlanması sırasında görülen tartışmalar ve bugün kulisin sonucu, daha sonra Parti Meclisinde Merkez Yönetim Kurulu seçimleri sırasında görüldü.

CHP'nin yeni Parti Meclisi, ilk toplantısını, rekor sayılabilecek bir hızla, Kurultayın hemen ertesi günü yaptı. Toplantının gündemini, Genel Sekreter ve Merkez Yönetim Kurulu seçimleri teşkil ediyordu.

Genel Sekreterin kim olacağı kesinlikle biliniyordu, ama Merkez Yönetim Kurulu için, ta Kurultay sırasında başlamış olan kulis devam etmekteydi.

Kurultay sırasında, "Demokratik olması için" İl Başkanlarımızca düzenleneceği söylenen Parti Meclisi listesinin yapılması sırasında Mustafa Ok ile Mustafa Üstündağ çekişmişler, bu çekişmeye daha sonra "Hakem" olarak karışan Genel Sekreter Kırıkoğlu ise, listeyi istediği gibi okartarmıştı.

Parti Meclisi, Genel Başkan Ecevit'in başkanlığında toplandıktan sonra ilk olarak Genel Sekreter seçimi yapıldı ve toplantıya katılan 38 üyeden 34'ünün oyunu alan Kamil Kırıkoğlu, Genel Sekreterliğe seçildi.

Genel Sekreter seçiminden sonra, Kırıkoğlu'nun isteği ile toplantıya bir saat ara verildi; Merkez Yönetim Kurulunun eski üyeleri, yeni Genel Sekreterin başkanlığında toplanmak üzere alt kata indiler.

Bir saatlik aradan sonra Parti Meclisi toplantısı yeniden açıldığında, Doğan Barutçuoğlu ile Mustafa Ok, yeni Merkez Yönetim Kurulu seçimi için bir liste önerdiler, Parti Meclisinin bazı üyeleri de çeşitli adaylar gösterdiler.

Merkez Yönetim Kurulu seçimi şu şekilde sonuçlandı :

Kemal Okyay, Kenan Mümtaz Akıncı, Yılmaz Alpaslan, Cahit Ançın, Mehmet Aslantürk, İbrahim Çiçeoğlu, Hasan Çetinkaya, Selçuk Erverdi, Bahir Ersoy, Halil Göral, Mehmet Ali Paştıncı, Cevat Sayın, Mustafa Üstündağ, Nadir Yavuzkan.

Daha önce Merkez Yönetim Kurulunda olanlardan İlyas Seçkin, Yaşar Akal, Doğan Barutçuoğlu, Mustafa Ok, Çetin Yılmaz, Orhan Eyüboğlu ve İsmail Hakkı Birler bu defa Merkez Yönetim Kurulunda yer almıyorlardı.

Mustafa Ok ve Doğan Barutçuoğlu tarafından önerilen ve "Genel Sekreterin listesi" olarak yorumlanan listedeki altı üye de yeni Merkez Yönetim Kuruluna seçilememişlerdi. Seçilemeyenler arasında, Parti Meclisine girmesi Kırıkoğlu tarafından ısrarla istenmiş olan Murat Öner de bulunuyordu. Kırıkoğlu ile yakınlığı bilinen Murat Öner çok az oy toplayabilmişti.

CHP Grubunda ise..

CHP Genel Merkezi yeni bir çalışma dönemine girerken Genel Merkez karşı olan grup üyeleri de kendi aralarında toplantılar yaparak, nası bir politika izleyeceklerini kararlaştırmağa çalışıyorlardı. Çarşamba günü, Grup salonunda, özel bir toplantı düzenlendi ve CHP'den ayrılıp ayrılmama konusu tartışıldı. Ancak, İnönü'nün çıkışları, CHP'den ayrılma görüşünde olanlardan bir kısmını kararsızlığa yönetmişti.

Bu arada, Kars Senatörü ve Senato Grup Başkanvekili Mehmet Hazer'in, CHP 21'inci Kurultayı ile ilgili demeci, CHP içinde yeni bir tartışmaya yol açtı. Parti Meclisi Üyesi, Kars Milletvekili Turgut Artaç, Hazer'in, "Tüzüğe aykırı hareket ettiğini, parti disiplinini bozucu harekette bulunduğu"nu öne sürerek, ihraç istemiyle, Disiplin Kuruluna sevkini istedi.

Bir başka tartışma da mali konuda olmaktadır. CHP'li parlamenterlerin, Genel Merkez ödemeleri Tüzük emri olan maaşlarının yüzde 3'ü oranındaki aidatı bir kısım CHP'liler muntazam olarak veriyor ve bu para aylardanberi Grup kasasında bloke ediliyordu. Kurultaydan sonra, bu paraları kendilerine vermesini isteyen Genel Merkez Yöneticileri, oyalayıcı bir cevapla karşılaştılar. Grup yöneticileri, 6 nümündeki günlerde Grupun bütçesinin yapılacağını, bu paranın bütçenin yapımında sonra ödeneceğini söylüyorlardı. Oysa yapılacak olan bütçe, gelecekteki gelir ve giderleri kapsardı; geçmişte birikmiş ve Tüzüğe göre Genel Merkez ait olması gereken paraya en ufak bir ilişkisi dahi yoktu.

Kurultay sonuçlarından sonra, bütün umutları yıkılıp giden —Eğer ya

CHP'li parlamenterlerin aidat borçları

CHP'li parlamenterlerin ödemekle yükümlü buldukları aidatlardan, daha önceki sayılarımızda bahsetmiştik. Bu konu, CHP 21'inci kurultayında Sinop Milletvekili Fikret Övet tarafından kürsüye getirilmiş ve grup başkanvekillerinden Hüdaî Oral, kendisinin bir kuruş

bile aidat borcu olmadığını söylemiştir.

CHP'li parlamenterler, her ay 150 lira aidat ödemekte, bu paranın 50 lirası grupta kalmakta, 100 lirası da genel merkeze verilmektedir. Ancak, aidatını ödemiş bulunan CHP'li parlamenterlerin Genel Mer

keze verilmesi gereken 100'er liralari da şu ana kadar Grup kasasını da bloke edilmiş ve Genel Merkeze verilmemiştir.

Haziran 1972 itibarıyla partiye aidat borçları olan CHP'li parlamenterler ve borç tutarları ise şu şekildedir:

Milletvekilleri:

Fazıl Güleç	(Adana)	900 Lira	Muammer Erten	(Manisa)	450 "
Ali Rıza Gülloğlu	(Adana)	900 "	Nejat Çuhadar	(Maraş)	1.800 "
Melih Kemal Küçüktepeoğlu	(Adana)	450 "	Mehmet Üzdal	(Maraş)	1.500 "
Emir Postacı	(Adana)	285 "	Mualla Akarca	(Muğla)	1.800 "
Kemal Satır	(Adana)	450 "	Nuri Kodamanoglu	(Niğde)	1.950 "
Y. Ziya Yılmaz	(Adıyaman)	450 "	Ata Topaloğlu	(Ordu)	1.800 "
İ. Sıtkı Havıboğlu	(Ankara)	2.450 "	Orhan Vural	(Ordu)	300 "
Yusuf Ziya Yağcı	(Ankara)	450 "	Turgut Boztepe	(Sakarya)	300 "
Hasan Ali Gülcan	(Antalya)	600 "	Hayrettin Uysal	(Sakarya)	450 "
Kemal Yılmaz	(Aydın)	1.200 "	Mustafa Boyar	(Samsun)	1.800 "
Salih Z. Altınbaş	(Balıkesir)	900 "	Kâmurân Evliyaoğlu	(Samsun)	4.828 "
Mehmet E. gül	(Bilecik)	900 "	Nihat Kale	(Samsun)	1.800 "
Hüdaî Oral	(Denizli)	450 "	İlyas Kılıç	(Samsun)	2.350 "
Hayrettin Hanağası	(Elâzığ)	1.500 "	Vahit Bozathı	(Sivas)	450 "
Naci Yıldırım	(Erzincan)	900 "	Ekrem Kangal	(Sivas)	900 "
Sevket Asbuzoğlu	(Eskişehir)	900 "	Hüseyin Yenipınar	(Tunceli)	600 "
B. Sıtkı Karacaşehir	(Eskişehir)	900 "	Necatî Aksoy	(Urfa)	900 "
Ali İhsan Göğüş	(Gaziantep)	450 "	Vehbi Melik	(Urfa)	900 "
Muhittin Sayın	(Gaziantep)	900 "	Adil Turan	(Uşak)	1.200 "
Kemal Çilesiz	(Giresun)	2.100 "	Celâl Sungur	(Yozgat)	4.850 "
İbrahim Nairoğlu	(Giresun)	2.100 "	Ahmet Güner	(Zonguldak)	450 "
Hüsnü Özkan	(Hatay)	597 "	SENATÖRLER		
Turan Özgüner	(İçel)	2.700 "	Mukaddes Öztekin	(Adana)	450 "
Eşref Derinçay	(İstanbul)	1.800 "	Hüseyin Atmaca	(Denizli)	500 "
Orhan Kabibay	(İstanbul)	900 "	Mebrure Aksoley	(İstanbul)	450 "
Sezai Orkunt	(İstanbul)	450 "	Ekrem Özden	(İstanbul)	450 "
İlhami Sancar	(İstanbul)	900 "	Cemal Yıldırım	(İstanbul)	900 "
Osman Yeltekin	(Kars)	900 "	Necip Mirkelamoğlu	(İzmir)	900 "
T. Doğan Avşargil	(Kayseri)	2.100 "	Mehmet Hazer	(Kars)	420 "
Mehmet Yüceler	(Kayseri)	900 "	Nurettin Akyurt	(Malatya)	900 "
İrfan Baran	(Konya)	2.100 "	Hilmi Soydan	(Maraş)	900 "
Mustafa Kaftan	(Malatya)	1.500 "	Ali Şakir Ağanoğlu	(Trabzon)	450 "
			Aslan Bora	(Tunceli)	450 "
			Toplam		68.302 "

NOT: Aidat borcu olan CHP'li parlamenterlerden, Hüdaî Oral ve Orhan Kabibay Millet Meclisi, Mehmet Hazer de Senato Grup başkanvekilleridir. Yusuf Ziya Yağcı, Ha

san Ali Gülcan, Kemal Yılmaz, ve Orhan Vuran Millet Meclisi Grubu, Mebruse Aksoley ile Ekrem Özden de Senato Grubu yönetim kurulu üyesidirler.

Samsun Milletvekili Kâmurân Evliyaoğlu CHP'den istifa etmiştir. Evliyaoğlu'nun aidat borcu, CHP'li olduğu döneme aittir.

pılırsa— genel seçimlerde bir kez daha Parlamento sıralarında oturamayacaklarını çok iyi bilen bir grup Parlamenter Nasreddin Hoca'nın göle maya misali, "Ya tutarsa" diye paçaları sıvadılar ve bir takım temaslarda bulundular. Göl suyunda yoğurt imal etmeğe çalışan CHP'li Parlamenterlerin başında, İstanbul Milletvekillerinden Cemal Yıldırım ve Ekrem Özden, geliyordu. Önce Nihat Erim'e başvurdular. Parlametodaki "Ecevit aleyhtarı güç" hakkında bilgi verdiler ve kendisine "Müstakbel Parti"nin liderliğini teklif ettiler. Başbakanlıktan ayrıldıktan bu yana

ağzını bıçak açmayan (Bağımsız) Erim, "Yorgunum" dedi ama, gene de böyle bir teşebbüse CHP Parlamento saflarından kaç kişilik bir grupun katılacağını sordu; sonra muhataplarına, "Vaktin henüz erken" olduğunu, böyle bir şey herşeyden önce İsmet Paşa'nın karşı çıkacağını söyledi.

"Mayacı"lar, bunun üzerine, Turhan Feyzioğlu'ya yanaştılar. Eh, ne de olsa, aralarında bir kader birliği vardı! Kurulacak "Atatürkçü ve Milliyetçi Halk Partisi"ne Milli Güven'çilerin de katılması teklif edildi. Lider Feyzioğlu, "Biz kurulmuş, oturmuş bir partiyiz;

siz bize gelin" dedi. "Mayacı"lar, 105 kişilik —hesap kendilerinden menkuldür— bir parlamenter grupuyla —her ne kadar, Başbakan MGP'liyse de— 25 kişilik bir parlamenter grupu olan MGP'ye girmenin biraz "acayip" olacağını ileri sürdüler.

"Mayacı"lar nihayet, İnönü'nün fikrini de öğrenince, bir hayli hayal kırıklığına uğradılar. Paşa, yeni parti fikrini, ünlü "Hadi canım sen de.." sözüyle karşıladı ve böyle bir partinin tutmayacağını, Nasreddin Hoca'ya özenen "Mayacı"lara bir kez daha hatırlattı.

Devlet Planlama Teşkilatı Özel İhtisas Komisyonu'nun Mayıs 1972 raporuna göre, kasaplık bir hayvanın tüketiciye intikal eden satış fiyatından yüzde 28'i üreticiye, yüzde 72'si ise aracıya kalmaktadır. Bu demektir ki, hayvancılıkla geçindiği sanılan Anadolu'da, hayvan ürünlerinden milyonlar vuranlar, üreticiler değil, aracılar. Üretici, kendi yetiştirdiği hayvanın bir kilo et yeme şansına bile sahip değildir.

Yem pahalıdır. Otlak yetersizdir. Anadolu'da bugün, 24 milyon büyükbaş hayvandan ancak 15 milyonuna yetecek kadar otlak vardır. Bu duruma, 2'nci Hayvancılık Kongresinin 1970 raporunda tespit edilmiştir. Bu yüzden ki, milli gelire 4 milyar dolar fazla katkısı bulunan hayvancılıkla uğraşan aile sayısı, 1960 yılında 500 bin civarındayken, on yıllık nüfus artışına rağmen, 1970 yılında bu sayı 370 bine düşmüştür. Devletin, bütün tarım ürünlerinde görülen destekleme alımı, prim, fiyat garantisi gibi teşvik tedbirleri, yirminci yıldır, hayvancılığın kapısını çalmamıştır. Oysa, örneğin, Erzurum'da canlı ağırlık fiyatı kilogram başına 400 kuruş olan bir sığır 800 liraya satın alınıp, vergilerle birlikte, 831 liraya akmaya girer, yüz gün kadar beside tutulursa ancak 60 kilogram almaktadır. Bu demektir ki, 831 liraya satın alınan hayvana 60 kilogram kazandırabilmek için 3855 lira masraf gerekmektedir. Bu da, masrafın üzerine alış fiyatı da bindirilerek, en yüksek fiyat olan 480 kuruştan satılsa bile, 3238 lira zarar demektir. İşte bu yüzden ki, Avrupa'da, en fazla hayvana sahip bir ülkede hayvancılıkla geçinenlerin sayısı giderek azalmaktadır.

Et Bahk Kurumunun doğuşu

1942-1945 yılları arasında "Et Ofisi denemesi" fiyasko ile sonuçlanınca, et sorunu, özellikle büyük şehirlerin ana sorunlarından biri haline geldi. Zamanın hükümetleri, bir hayli uğraştıktan sonra, sorunun çözümünde gayeyi, Birleşik Amerika'ya başvurmak ta buldular. O günlerde Birleşik Amerika, "Koruyucu Melek" durumaundaydı. İlk aranjman plâklarında Celal İnce, "Oh Amerikaaaa Amerikaaaa! Sen her şeye kaadirsın" diye şakıyordu. Amerika Birleşik Devletleri, ünlü Marşal Yardımı kapsamına hayvancılığımıza da aldı ve Nobel adında bir uzmanı göndererek, bir rapor hazırlattı. Et-Bahk Kurumu'nun temeli, işte bu Nobel Raporu ile atıldı.

Amerikan zulmü

Mademki Amerika, hayvancılığımıza

mıza da el atmıştı, bu demektir ki, büyük kentlerimizde yaşayanlar artık et sıkıntısı çekmeyecekler, Anadolu'nun geçimlerini hayvancılıktan sağlayan yarım milyon aile de, sarı öküzlüğün değerini alabilecekti.

Geçtiğimiz, Türkiye'de birşeyler oluyordu.

1950 yılının 14 Mayıs'ında iktidar el değiştirdi. Et-Bahk Kurumu'nun kuruluşu için Amerika'dan gelen teknik malzeme de bir kenarda unutuldu. Zamanın gazeteleri "Malzemelerin büyük bir kısmının Erzurum'da yandığı" yolunda haberler verdiler; ama, Türkiye o sıralarda demokrasi türkülleri çığırdığı için, bu tip haberler pek kimseyi ilgilendirmedi.

Gel zaman git zaman, Amerika'dan bir züht geldi: Sam Amca, Et-Bahk Kurumu'nun 1953 yılına kadar kurulmaması halinde malzemeleri geri alarak Lübnan'a yollayacağını haber veriyordu. Yeni iktidar -DP- telaşa kapıldı. Zira Meclis tatildeydi. Ama, vatan olsun. Türkiye'de ekonomik yasalet genellikle kararnameyle uygulandığı için, derhal, --Kuruluş kanunu sonra çıkarılmak üzere--, 871 numaralı bir kararnameyle Et-Bahk Kurumu kuruldu. Yıl, 1953'tü. (1972 yılında bu kanun hâlâ çıkmadığı gibi, hazırlanmamıştır da..) Et-Bahk Kurumu'nun kuruluşu, Milli Korunma Kanununa bir atıfı bağlandı ve Kurumun görevi olarak da "Kasaplık hayvan alım satımıyla, bu işe mahsus işletme ilkelere" belirlendi. (Milli Korunma Kanunu kaldırılmıştır, ama, EBK işletmesi, 871 sayılı kararnameye göre yürümektedir.)

Bir kurum ki..

Kurum, aslında, ticari bir amaçla kurulmuştu, kâr edecekti. Fakat, 1953-1960 yılları arasında tam 700 milyon lira açık verdi! 1972 yılında duruma, eskisinden pek parlak olmadı. Mayıs 1972'de Et-Bahk Kurumu uzmanlarının çoğunlukta olduğu "Devlet Planlama Teşkilatı Özel İhtisas Komisyonu" raporunda şu cümlelere yer verildi:

"Et Endüstrisinin kuruluşunda, gelişmesinde ve istenilen düzeye ulaşmasında Et ve Bahk Kurumunun katkısı büyük etmektedir (Sayfa 79)"

Aynı sayfanın ikinci satırı da şöyle devam ediyordu :

"Aneak, Kurumun kendisine düşen görevleri öngörülen düzeyde gerçekleştirebilmesi için yardıma muhtaç olduğu bir gerçektir."

Raporda, başka 6 kalem altında, bu yardım tavsiyeleri sıralanıyordu:

Birincisi, Kurumun sermayesi 1 milyona çıkarılmalydı. Mezbaha hizmetleri Kuruma devredilmeli, Belediyeler Kanununda bu konuda değişiklik yapılmalıydı. Kurumca girilen yatırım projelerinin gerçekleştirilebilmesi için, bina yatırımları Bayındırlık Bakanlığının denetiminden kurtarılmalı, istisnâlık yetkisi Kuruma verilmeli, düşük faizli kredi sağlanmalı ve Kurumun teşkilât kanunu bir an önce çıkarılmalydı.

Kısaca, Kurum, yardım istiyordu. Ne zaman?

Kuruluşundan tam 19 yıl sonra..

Oysa kuruluşundan beri, başkalarının yönetim politikasıyla - hep başkalarına yardım etmişti : Aracıya, tefeciye.. Kars'ta, Erzurum'da, Konya'da oynatan cambaz..

Devr-i demirkıraside Et-Bahk Kurumu, "Avans dağıtım" adı altında, DP büyüklerinin oy aracı haline gelmişti. Ardına dört köylü takan ilçe başkanı, 100 bin lira avans alıp gidiyordu.

Demirkırasinin mirasına konan Demirelli demokraside de durum, neme hemen değişmedi 1970 Şubatında 100 kuruştan et vermeyi taahhüt eden Kurum, 125 kuruştan hayvan satın aldı! Yüzde 50 randımanlı hayvanı 150 kuruştan alıp, 300 kuruşa maletti ve 250 kuruştan sattı! Yüzde 65 âtil kapasiteyle çalıştı ve masraflarını maliyete bindirdi. Nâr, zararı gittikçe büyüttüyordu. Devlet Planlama Teşkilatının 1972 Mayıs'ında hazırladığı "Et Raporu"nda, şöyle bir tablo çıktı ortaya :

"Kurum, koyunu 537, sığıri ise 328 kuruştan alıyordu. Koyunun satış maliyeti 1308 kuruşa, sığırın da 850 kuruşa çıkıyordu. Satış fiyatı, koyunda 1051, sığırda ise 825'ti ve maliyet fiyatıyla satış fiyatları arasındaki fark şöyle bir tablo arz ediyordu :

Koyunda zarar --257 kuruş ile-- 540 kuruş; sığırda zarar --25 kuruş ile-- 199 kuruş. (Tablo: 31, sayfa 33, DPT Raporu)"

Devlet Planlama Kurumu Özel İhtisas Komisyonu -ki Başkan ve 5 üyesi Et-Bahk Kurumundandır-, Kurumun et kombinalarında maliyet fiyatlarıyla satış fiyatları arasında Kurum aleyhine hâsıl olan durumu şu noktalara bağlıyordu :

"1 -- Alacaklı olduğu müesseselerden, alacaklarını zamanında temin edememesi.

2 -- Para darlığından doğan ödeme güçlüğü dolayısıyla bütün kombinaların borçlu durumda kalması.

3 — İyi kaliteli ve yüksek randımanlı kasaplık hayvanların kombina fiyatlarının çok üstünde kaçığa verilmesi ;

4 — Normal besi imkânı bulamayan üreticinin, düşük kaliteli hayvanları elden çıkarmak istemesi...”

Oysa, aynı raporda şu satırlar da yer alıyordu :

“Çeşitli bölgelerde açılan kombinelerin, istikrarlı alım politikası ve sürekli bir alım faaliyeti göstererek küçük müstahsilin hayvanını kolaylıkla ve değer fiyatına en yakın kombinaya satmasını sağlamak suretiyle memleket hayvancılığına büyük çapta yardımcı olmak ve böylece müstahsili araçların istismarından kurtarmak gayesi olan...”

Yurttan sesler

Şimdi, biraz geriye dönelim ve 12 Eylül 1969 Cuma günü, başlıca geçim kaynağı hayvancılık olan Kars ilimizin iki ayrı gazetesinde, iki ayrı habere bir göz atalım:

Yeni Doğu Gazetesi (12 Eylül 1969 Cuma):

“Halk kılık belasını defetmeğe çalışırken AP'nin kodamanları Kombineye bir çırpıda 3000 koyun sattılar... (...) İlimiz bu yıl kuraklıkla kavruıldı. Her yıl 5-10 senede bir Kars'ı yakın bu âfet, bu yıl o zamanların Tarım Bakanı Bahri Dağdaş ile Başbakan ilgi ve yardımları sayesinde felâket olaktan kurtarılmıştır. (...)

Bu konuyu büyük bir titizlikle ele alan valilik de bütün imkânlarını seferber ederek her çareyi aramıştır. Bu arada Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğünden bir resmi yazı ile fakir müstahsilin malının tüccar ve tefeciye yok pahasına satılmasına karşı ilimizden canlı hayvan alış verişini yapılması istenmiştir.

Bundan maksat, fakir tükara müstahsilin korunmasıdır. Kombine de bu yerinde isteği ön plânda tutarak eksperini göndermiştir. (...) Böylece a'vi sayılabilecek bir görevde gönderilen eksperin çalışmasından hiç kimse bir suibiyet ve samimiyetsizlik beklemez. Dün, gazetemize gelen ihbar mektubunu okuyunca bizde, beklemediğimiz bir şeyi bulmaktan gelen bir şaşkınlık oldu. Çünkü, koyunlarını fahiş fiyatla sattıkları bildiriliyordu. Bu satışın da içki masalarında kutlandığını yazan okuyucumuz, işe politikacıların burasını sokuşunu menfaatle ve ön seçimde elelegeye olan minnet borcunun ödenmesine bağlıyordu. (...) Gazetemizin muhabirleri derhal ihbarın doğruluğunu araştırmak için seferber oldular. Çünkü, kuraklığa tedbir için Yeni Doğu —“Yeni Doğu” Gazetesi— elinden geleni yapmış ve alınan tedbirlerden sonra huzura kavuşmuştu. Bu ihbarda belirtilen istismara fakir müstahsil ka-

dar biz de üzölmüştük. Giden muhabirleri beklerken haberin yalan olmasına da dua etmiyor değildik.

Evet, mektupta zikredilen 9.9.1969 günü saat 16.00 - 20.000 arasında ilimizde AP'nin kodamanları olarak bilinen kişilerin 3000 koyunu tartılmıştı. 438 kuruş yerine, mektuptaki gibi 490 kuruştan satış olmamıştı ama 475'ten, 465'ten, 455 kuruştan satışlar yapılmıştı.

Bozkale ve Meydanlık köylerinden alınan bu koyunların hangi partinin empozisi ile satıldığını tespit edememize rağmen, olayda bazı gerçek payı olduğu muhakkaktır.

Devlet babasının, yardıma muhtaç halka uzattığı elin bu şekilde kirletilmesi üzüntü vesilesi olmakta devam edecek ve menfaatçi politikacıya olan nefret artacaktır.”

Bir başka gazete haberi

Günlük siyasi tarafsız “HürYurt” Gazetesi, 12 Eylül 1969, 4267 sayılı nüshasında şunları yazıyordu : “KOMBİNA MEMURLARI FIRILDAKÇILARLA KOL KOLA. MÜŞTEREK HEDEF KÖYLÜYÜ EZMEK...”

Buna ait haber ise şöyledir : “Kuraklık sebebiyle köylü, hayvanını acuz satması diye köyden yetişen iyi niyetli Başvekilin emriyle Kars'ta bir alım merkezi açıldı. Et kombinasının memurları gelir gelmez celâpçilerle, canbazlar ve firıldakçılarla cilveleşmeye başladılar, hatta onların ziyafetini yemek bahanesi ile köylerine gittiler ve döner dönem onların tavsiyeleri ile filim çevirdiler! Şimdi köylü yüne boy nu bükük, kombina memurunun adasını aramakta. Halbuki celâpçilerle koyunlarını Erzurum'a da, Ankara'ya da götürülebilirler. Kombina memurları ise gelir gelmez celâplerin gönlünü ettiler. Köylünün 20-30 adet ile mahdut hayvanları alınmıyor, köylü celâpçiyecanbaza satacak, onlar da kombinaya.. Kombinanın memurunun bahanesine hayır! Kalitesiz randımanlı da olsa, kendisi alıncakaliteli olur, almadığı için kalitesiz. Köylüler namma sayın ilgililerin yardımını rica ederiz.”

Doğu Anadolu'da, hayvancılıkla geçinen Aralık ilçesinde Bülent Ecevit, Genel Sekreterliği günlerinde, halka “Ortanın Solu”nu anlatıyordu. Saçları kınalı, çok yaşlı bir ana, Ecevit'in sözünü kesti,

—“Ogil, ogil” dedi, “bütün bunlar oldığı zaman, torunum et yiyebilecekti mi?”

Ecevit bir an şaşırır, ne cevap vereceğini bilemedi. Kınalı saçlı ana, sözünü tamamladı :

—“Torunum et yiyebilecekte, helâl olsun, bu yol iyi bir yoldur!”

İşte, Başkentte, haziran ayında birdenbire imiş gibi ortaya çıkan “Et Buhranı”nın içyüzü budur. “Et Buhranı”, genel ekonomik ve sosyal buhra-

nın bir halkasıdır. Bu ülkenin kurtuluşu, Aralık ilçesindeki, kınalı saçlı ananın sözlerinde yatmaktadır:

—“Torunum et yiyebilecekti mi?”

Bu, şu demektir : “Biz et yüzü görmedik. Bizden öncekiler de görmediler. Eğer torunum et yüzü görecekte, oyum da, gönlüm de sizinlemdir!”

Gerisi, laf-ü güzaf!

1969 yılına kadar zarar içinde yüzen Et-Balık Kurumu, —oysa, Kurum'la işbirliği yapan Hayvan Tacirleri kar etmiştir!—, 1970 yılında, zararı kapatmak yolunu vergi idaresi mekanizmasında buldu. Mekanizma, pratikte şöyle yürüyordu : Kurum'un güvendiği özel şahıs veya şahıslar —ki sayıları bir düzineyi geçmemektedir—, dışardan müşteri bulur, ihracaat izni alırdı. Akreditif Kurum'a açılır, fakat Kurum, pratikte paravan firma kullanırdı. Et-Balık Kurumu ihracaatının yüzde 30 kadarı, araya özel şahısların girilmesiyle gerçekleşirdi. Kurum, ayrıca, iki tür fiyat kullanırdı:

- 1) İç pazar için barem fiyatı
- 2) Dış pazar için barem fiyatı.

Bir örnek, bir hesap..

1970 yılında iç pazar için barem fiyatı 350 kuruş olduğu halde, bazı ahlamları dış pazar için 530 kuruşa yapardı (Hayvancılık Kongresi, 1970 tutanakları).

1969 yılında İran'a 640 kuruştan, randıman farkı vermeksizin, 45 bin koyun satılmıştı. (Aynı yıl Yunanistan'a 60 bin kıvrıcık kuzu bağlanmış, kıvrıcık yerine karayaka verildiği için geri çevrilmişti.)

İran'a, randıman vermeksizin, 540 kuruştan giden 45 bin koyun, randımanıyla birlikte 915 kuruştan alınmıştı. 915 kuruşluk fiyat, Et-Balık Kurumu'nun faturalarında görülmeye ama, örneğin, ihracata aracılık eden Hacı Şavak beyin hesabında mevcuttu! Bu basit örnekte, Et-Balık Kurumu'nun zararı 187 bin Türk lirasıydı!

Şimdi, Et ve Balık Kurumu ihracatında, sırf et yerine canlı hayvan ihracatı yüzünden kaydedilen 16 milyonluk bir zararı Devlet Plânlama Kurulu Özel İhtisas Komisyonu raporundan okuyalım :

“1968 ihracatına göre ortalama 1 milyon kilogram ete karşılık 10 milyon Türk lirası memleketeye girmiş bulunmaktadır. Ortalama 18 milyon Kg. canlı hayvan ihracatına karşılık da 74 milyon TL. memleketeye girmektedir. Hesabı kısaltmak için yüzde 50 et verimi üzerinden düşünersek, 9 milyon Kg. et için 74 milyon Türk lirası ediyor. Halbuki bu, et olarak ihraç edilebilseydi, 90 milyon TL. lik bir meblâğ yurda girmiş bulunacaktı. Şu ufak hesap neticesinde dahi 16 milyon Türk liralık bir zarar görülmektedir.”

Dışardaki işçilerimiz

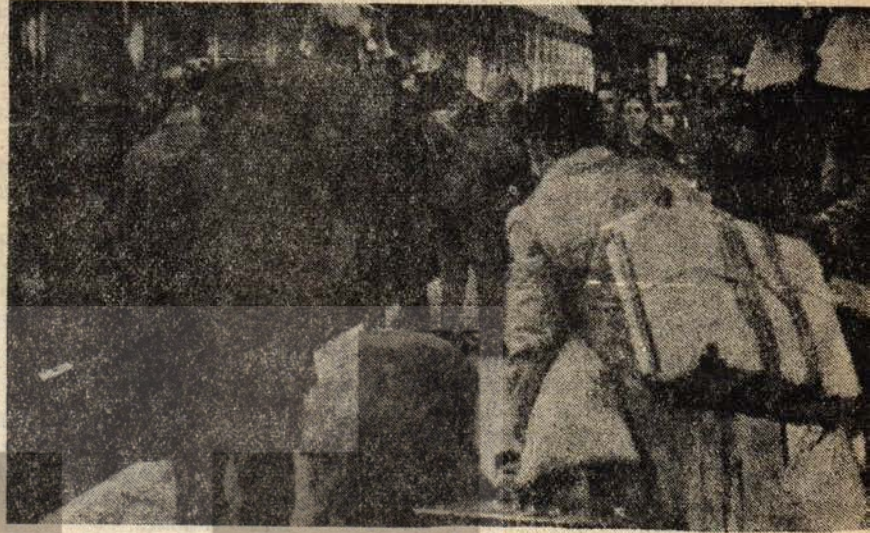
Bir pazar günü Batı - Berlin, Frankfurt am Main veya München yahut Kopenhag, Amsterdam ile Bruxelles ana garlarından birine şöyle bir uğrayın: tıklım tıklım Türklere doludur. Garda ve civar caddelerdeki kahve ve gaststaete'ler, pazar sabahının 10'undan akşamın 7'sine kadar dolup boşalır. O gün oralarda, gerçek bir yolcu, bir tek boş sandalye bulamaz. Koridorlarda ağızda sigara, elde Hürriyet veya Tercüman, bir aşağı-bir yukarı... Yunan, Yugoslav, İspanyol ve hele İtalyan bir tek işçi bulamazsınız oralarda. Halbuki bunlar da o kentlerde kalabalıktırlar. Peki, acaba, meselâ bir İtalyan işçisi, hafta tatilini nasıl geçiriyor? Bir İspanyol, boş zamanlarını nasıl değerlendiriyor? Ve acaba, bizimkiler bu istasyonlarda böyle ne arıyorlar, ne bekliyorlar?

Bu soruların cevapları derin, iltihaplanmış bir yarada, işçilerimizin kültürel seviyelerinde yatmaktadır. Burada yalnız iktisadi değil, fakat bilhassa toplumsal ve örgütsel dâvalar rol oynamaktadır.

Her şeyden önce, şu birkaç noktayı işaret edelim: Birincisi, tarih içinde çok gerilere gitmiyelim, 16'ncı ve 19'uncu asırlar arasında, İtalyanlar ve İspanyollar, bazen iktisadi ve bazen de siyasi sebeplerden Amerika kıtasına temelli göç etmiş, yerleşmiş, diğer Avrupa milletlerinden gelenlerle kaynaşmış, yeni bir toplum ve hattâ yeni bir kültür yaratmışlardır. 19'uncu asrın ikinci yarısında bu, hâlâ arkası kesilmemiş temelli göç eden kitleler yanında, muayyen bir süre için, sırf çalışmak amacıyla yeni kıta'ya giden işçi kitleleri belirmiştir. 20'nci asrın ikinci yarısında, şimdiki ise, temelli göç tavsamış, fakat buna mukabil, anavatanını geçici bir müddetle terk edenlerin sayısı kabarmıştır, kabarmaktadır. Aşağı yukarı yüz yıldan beri süregelen ve devamlı artan bu, dış memleketlere gidiş geliş, İspanyol ve İtalyan işçisinin ağır ağır etkilemiş, törpülemiştir, uluslararası alışkanlıklar kazandırmıştır. Bizim işçininse, ne yazık ki, bu hususta ancak on yıllık bir geçmişi vardır.

İkincisi, her millet ve hattâ her insan, umumi yerlerde, kahvede, lokantada, tramvayda, trende kültür seviyesini derhal belli ettirir. Meselâ bir İspanyol işçisi, bir lokantada, ne olursa olsun, bir garsonu yüksek sesle çağırmaz; bir İtalyan, bir tramvayda konuşurken kendisini ancak muhatabı işitir. Halbuki bizler, yüksek sesle konuşmayı derken dahi, az sonra bakıyoruz ki sesimiz, otobüste düdük

SAHİPSİZLER

YURT DIŞINA GİDEN İŞÇİLERİMİZ : D6

gibi ötüyor. Neden? Yukardaki sebep dışında, ayrıca, çünkü İtalyan ve Yugoslav işçilerinin yüzde 60'ından fazlası asgari ilkököl mezundur. Bizimkilerinse ilkököl bitirenlerin oranı yüzde 20'yi bulmaz.

Üçüncüsü, İtalyan veya İspanyol, anavatanını yalnız para kazanmak amacıyla terketmiyor hayır; o, gideceği memlekette kısa zamanda bir meslek edinmek kararındadır. Dolayısıyla, gelişinden bir - iki yıl sonra, çoğu, cebinizdeki yeni ustalık belgesiyle yeni ve daha iyi bir iş buluyor. Bizimkilerden en aklı başında olanlarsa, yalnız şoför ehliyeti ve araba sevdası peşindedir!..

Dahası var: Bugün Avrupa'nın birçok memleketlerinde, haftanın beş günü iş, geri kalan ikisi tam tatil içindir; normal günlük iş 8 ve haftalık 40 saattir. Normal iş, sabah 7'de başlar, 16'da biter (gündüz vardiyası). 16'ya 15 kala Alman ve İtalyan, âletlerini toplayıp temizler, banyoya koşar, yıkamp acele giyinir ve 16'ya 10 geçeye kadar hiç kimse iş yerinde kalmaz. Doğruca evine gider, yemeğini yer ve boş zamanını değerlendirmeğe çalışır. Bizimkine gelince, öğle paydosunda prensip edinmiştir, ister olsun, ister olmasın, o bir kez ustasından, fazla mesai bırakılmasını ister, yalvarır. Diyelim ki fazla mesai o gün bulamadı, yattığı odaya gider, çorbasını pişirir, beyir ve dünden kalan pilavıyla birlikte yer, çayını içer ve absar sigara üstüne sigara tütürmeğe, atmışaltı oynamaya, türkü

plâkaları ile birlikte ah vah etmeye... Fazla canı sıkılır ve zaman da bir türlü ilerlemek istemezse, kalkar, «hele şu Bahnofa uzanacak...» deyip çıkar kapıdan

Dostlar alışverişte görsün..

Peki işçimiz böyle ise kabahat yalnız onun mu? Asla. Askerlikte alfabeyi öğrenmiş bir zavallıyı Anadolu'nun sessiz bir köşesinden alın, Eifel kulesinin dibine, Chaillot sarayının karşısına bırakın... ne yapabilir, ne yapmasını öğütlersiniz? Dünyanın eğitim kaymağı Parisli karşısında en bilimsiz birini nasıl ve başlar sigara üstüne sigara tütölürsa olsun, bu adamı yerinden yurdundan, çocuk çocuğundan, çift cubuğundan, törelerinden ayırıp yabancı ellere atmak, başbaşa bir dram değil de nedir?

Fakat mademki bu yabancı ele ve bu mâceraya sürüklenmiştir, bu takdirde onun vatan hasretini azaltmak, onu mânen beslemek, yetiştirmek için resmen neler yapılmıştır ve yapılmaktadır? Su güdük örgütlerden ve eylemlerden başka bir varlık veva davranış yoktur:

1 — Türk - Danış: Hemen hemen bütün şehirlerde subeleri bulunan bu örgüt, ilgili Türkiye ve mahallî (yerşel) bakanlıkların onay ve desteğiyle kurulmuştur. Ödevi, isminden anıldığı gibi, yol göstermek, fikir vermek. Bu arada bazen dil ve tek tük mesleki kurslar açmak, konferanslar vermek, eğlence geceleri tertip etmek. Ne hikmettir bilinmez ve esasen kim-

● **Bir adamı yerinden, yurdundan, çoluk çocuğundan, çift çubuğundan, törelerinden ayırıp yabancı ellere atmak başlıbaşına bir dram değil midir?**

kineleri

se de çıkıp bilmek istemez, kimse kurslara gelmez, öğretmen vazgeçer. Konferanslar: Bir kez konular, hiç, işçi dâvası ile ilgili olarak seçilmez; sonra, çoğu konuşmacı, ücret falan almadığından, angarya diye, def-i belâ kabilinden, hazırlıksız gelir... Dinleyicisi, geldiğine pişman ettirir. Ama beride, cumartesi-pazar geceleri düzenlenen kültür geceleri, giriş biletleri 5—15 DM arasında oynamasına rağmen, hıncahnıç dolar: Sahneye «pek ünlü», «emsalsiz» şarkıcılar ve çalgıcılar çıkar, ya vur patlasın çal oynasın, ya da yandım allah taa sokaklara taşar, belediye polisleri gelir, boğaz yırtma şampiyonlarına ihtarda bulunur... Bu arada çıkan hırgür hariç, işte size tipik, ünlü bir kültür gecesi!

2 — İşçi kültür dernekleri: Birkaç işçi ve öğrenci birleşip kurarlar. Diğerinde olduğu gibi, herhangi bir bakanlığın desteği falan aranmaz, ancak mahalli polisten izin alınır, o kadar... Ödevi: «Türk kültürünü yaymak ve türk işçilerinin kültür düzeyini yükseltmek». Bu cümle, hepsinin ana tüzüğüdür ilk maddesidir. Tatbikatta Türk Danışla kârlı olduğundan! ünlü kültür geceleri düzenlemekte yarışa çıkarlar. Çoğu dikiş tutturamaz, kuruluştan sonra batar, batmaya mahkûmdur: çünkü, yetenezsiz el-lerdedir.

3 — İşçi ataşelikleri: Bu ataşeliklerin görev ve yetkileri son derece sınırlıdır. Şu andaki halleriyle, bir nevi danışmanlık ötesine geçe-

miyorlar. Kaldı ki personel, maddî bakımdan tatmin edilmediğinden, başka bir iş bulduğunda, hemen ayrılıyor.

4 — Yayın organları: Export ve turizm bürolarının ilanlarıyla dolu, çıkış ve batışı bir olan, «ismi var cismi yok» dergi ve gazetelerde bir tek yazı, senede bir, ya çıkar, ya çıkmaz.

Köln Radyosunun türkçe yayınlarına gelince, bu, ne yazık ki, tamamen ayrı bir derttir: Her şeyden önce, bu türkçe radyonun emrine verilen imkânlar son derece kısıtlıdır; dolayısıyla, gerek Federal Almanya cumhuriyetindeki Türkiye vatandaşların içinde buldukları maddî ve mânevi koşullara ve ortama bu radyo yöneticileri gerekli derecede eğilemiyorlar; yeterli belge ve bilgileri toplayamıyorlar; şuraya buraya koşturdukları birkaç elemanın üstünkörü devşirdikleri ham ve kaba haberleri gene yetersiz bir kadro, sözümona, hemen tahlil ve analiz edip radvo mikrofonunun başına geçiyor. Öyle ki, bazen istasyonlarda, export'larda, velhasıl şurada burada duyulan dedikoduları büyük bir habermiş gibi veriyorlar.

İktidar yağcılığı

Türkiye ve dış memleket haberlerine gelince; spiker, o anda iktidarda bulunan parti veya hükümet sözcüklerinin sözlerini ballandıra balandıra vermeye yeltenir. Büyük bir iş veya marifet yapıyor gibi, hususî olarak ses tonunu da değiştirir.

Kısacası, bu gibi elemanlar, kaç yapayım derken göz çıkarmakta, Türkiye'deki iktidara yarınayın derken, toplumsal haklar için, insanlara insanca muamele edilmesi dâvası uğrunda gerek Bismarck ve gerekse Hitler devrinde kitlelerin can verdiği bir memlekette, Thomas Münzer'lerin, Heinrich Heine'lerin, B. Brecht'lerin anavatanında, 20'nci asrın ikinci yarısında, insanlığın diğer gezegenlere yolculuğa hazırladığı anda, günlük politikacıların kör âleti olmaktadırlar. Türkçe yayını yönetenler eünlük olavların üstüne çıkıp, günlük politikacıyı bir yana nâzikce atıp, memuru buldukları sosyal hukuka dayanılarak kurulmuş ve yürütülmekte olan Batı Almanya'nın ve Batı Avrupa iktisadî, siyasî ve kültürel birliği Anadolu Ajansından özetlenen, birkaç iktidar sözcüsünün sözleri veya bil-

dirileri, Bonn'dan bir gazete haberi. Sonra ya bir doktorun sağlık öğütleri veya dinleyici mektuplarına cevabı, alaturka türküler, birkaç sulu fıkra, tekrar türküler ve tekrar, dünya haberi diye, yavan, üçüncü dereceden, ipe sapa gelmez sözde resmî bir bildiri veya tahrik... Nihayet, en önemli şaheser, kültür hareketi: Hacıvat ve Karagöz konuşması... Yandım Allah türküsü... 45 dakika dolmuştur, yarın bu saate kadar hoşça kalın.

Kısım şefi almama, «Gnaedigte, alle ist in orr' ug, das war eine wunderbare diffusion, bis naechste...» —yâni, «muhterem, her şey yolunda. Bu, mükemmel bir yayın oldu. Gelecek sefere kadar hoşça kalın»—.

Avrupa'da avrupa ve bu arada alman kültür ve medeniyetini barlarda, lokallerde, kahvelerde incelediğini iddia eden afriko asya ucubelerini ve şarlatanlarını bu sayede birkaç yüzbin mark kazanan, oldukça bol sayıdaki iki ayaklı yaratıkları, bugün, ağızda püro veya pipo, cepte Springer, altta Mercedes, caka satarken görmek mümkündür.

Yazık oluyor!

Köln Hauptbahnhof'un da «Kongoluyum, türk değilim» diyen metresi alman haspası sayesinde öğrenip gevelediği pratik almancadan yararlanmayı en büyük marifet bilen bu açığızların kimlik ve ilişkilerinin araştırılıp incelenmesi gerekir. Bu ucubeler hakkında bu kadar dahi söylemek, onlar için bir övgü vesilesi olabilir.. «Bakin, biz hedef aldılar» diyecekler ve övünecekler! Ve hattâ, almanların yanında, «Bu vaziyette Türkiye'ye gitmemiz tehlikeli, solcular bizi yerler...» demekten utanmazlar. Böylece, sözümona solcu kâbusu yaratıp, kahraman olmağa yeltenirler bu ucubeler...

Hemen her büyük Avrupa ve bilhassa Batı Almanya kentinde, cumartesi ve pazar günleri, bu ucubelerin sayın biraderleri, en az iki-üç sinemada türk filmleri gösterirler. Aman ne filmler, ne filmler! Türkiye'de en seksüel, en tabanca ve en ah - vahlı filimler nerde varsa, hususî olarak derlenip toplanıp Avrupa'ya sürülmüş. Nasıl olsa köylü efendimiz, gelir seyreder diye, onlar da mark kazanırlar diye...

Rica ederim, vicdanen söyler misiniz; kültür, 19'uncu asrın Hacıvatının sulu fıkralarını ve türkülerini, gezegenlere yolculuğa hazırlanan Avrupa'nın ortasına yaymak mıdır? Türkiye'nin Anadolu'nun kültürü bu mudur?

Ç. BİNGÖL

Konumuz : Anayasa

10'uncu sayıda vermeğe başladımız "Konumuz : Anayasa adlı bu yazı dizisi, gelecek sayıda bitiyor. Dizi bittiğinde, TOPLUM okurları, 1961 Anayasasında ne gibi değişiklikler yapılmış olduğunu kolayca görüp anlayacaktır.

SAYIŞTAY : KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN DENETLENMESİ

Eski şekli

Madde 127 — Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.

Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri ve diğer özlük işleri, başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

Kamu iktisadî teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi kanunla düzenlenir.

SAYIŞTAY : SİLAHLI KUVVETLERİN MALLARININ VE KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN DENETLENMESİ

Yeni şekli

Madde 127 — Sayıştay; genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.

Sayıştay'ın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

Silahlı Kuvvetler elinde bulunan devlet mallarının Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlenmesi usulleri, milli savunma hizmetlerinin gerektirdiği özellik esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir.

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi kanunla düzenlenir.

ORMANLARIN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ :

Eski şekli:

Madde 131 — Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve ormancılık yapılmaz.

Orman suçları için genel af çıkarılamaz; ormanların tahribine yol açacak hiçbir siyasi propaganda yapılamaz.

ORMANLARIN VE ORMAN KÖYLÜSÜNÜN KORUNMASI, ORMANLARIN GELİŞTİRİLMESİ

Yeni şekli:

Madde 131 — Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvalık, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta, kullanılmasında yarar bulunan topraklarla şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir daraltma yapılamaz. Yanan orman yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz.

Ormanların tahrip edilmesine yol açan hiçbir siyasi propaganda yapılamaz.

«SAVCILIK:

Eski şekli:

Madde 137 — Kanun, Cumhuriyet Savcılarının ve kanun sözcülerinin özlük işlerinde ve görevlerini yapmalarında teminat sağlayıcı hükümler koyar.

Cumhuriyet Başsavcısı, Başkanın sözcüsü ve Askeri Yargıtay Başsavcısı, yüksek mahkemeler hâkimleri hakkında hükümlere tâbidir.

Yeni şekli:

Madde 137 — Cumhuriyet savcıları, idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.

Cumhuriyet Savcılarının Yargıtay üyeliğine seçilmeleri dışında kalan bütün özlük işleri ve disiplin cezaları ile meslekten çıkarılmaları hakkında karar verme yetkisi Yüksek Savcılar Kurulundur. Bu kurulun kararları kesin olup bunlar aleyhinde başka bir mercie başvurulamaz. Ancak disiplin ve meslekten çıkarılma cezaları ile ilgili

kararların bir defa daha incelenmesini Adalet Bakanı ve hakkında karar verilen Cumhuriyet Savcısı isteyebilir.

Yüksek Savcılar Kurulu, Adalet Bakanının başkanlığında Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunca seçilen üç asıl ve iki yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı ve Özlük İşleri Genel Müdürlüğünden kuruludur. Adalet Bakanı bulunmadığı zaman Kurula Cumhuriyet Başsavcısı başkanlık eder.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, Adalet Bakanlığı Cumhuriyet savcılarını geçici yetki ile görevlendirerek bu kararı ilk toplantısında Kurulum onamasına sunar. Bakanlık Merkez Kuruluşunda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak Cumhuriyet savcılarını, muvafakatlarını alarak, atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.

Cumhuriyet savcılarının denetimi ve haklarında soruşturma Adalet Bakanlığı müfettişleri veya üst dereceli Cumhuriyet savcılarını eliyle yapılır.

Yüksek Savcılar Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri, toplantı ve karar yeter sayısı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunca seçilecek asıl ve yedek üyelerin seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.

Cumhuriyet Başsavcısı, yüksek mahkemeler hâkimleri hakkında hükümlere tâbidir.

ASKERİ YARGI

Eski şekli:

Madde 138 — Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçlarıyla, bunların asker kişileri aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler.

Askerî mahkemeler asker olmayan kişileri, ancak özel kanunda belirtilen askerî suçlarından dolayı yargırlarlar.

Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından vekilli olduğu kanunla gösterilir.

Askerî mahkemelerin üyelerinin çoğunluğunun vekilli olduğu kanunla gösterilir.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işlevisi, askerî hâkimlerin özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetinin gereklerine göre özel kanunla düzenlenir.

Yeni şekli:

Madde 138 — Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçları ile, bunların asker kişileri aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler.

Askerî mahkemeler asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askerî suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askerî mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara bakmakla görevlidirler.

Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından vekilli olduğu kanunla gösterilir.

Askerî mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması şarttır.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işlevisi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin vefakatinde buldukları komutanlarla ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.

YARGITAY :

Eski şekli:

Madde 139 — Yargıtay üyeleri Yüksek Hakimler Kurulunca Yargıtay Birinci Başkanıyla ikinci başkanları ve Cumhuriyet Başsavcısı Yargıtay büyük genel kurulunca, üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

HAFTAYA :

"Danıştay", "Askerî Yargıtay", "Yüksek Hakimler Kurulu", "Anayasa Mahkemesi", "İptâl Davası"

Yeni şekli:

Madde 139 — Yargıtay üyeleri birinci sınıfta ayrılmış hâkim ve cumhuriyet savcıları ile bu mesleklerden sayılanlar arasından Yüksek Hakimler Kurulunca üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtay, Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısını, kendi üyeleri arasından, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçer.

Yargıtay Birinci Başkanıyla ikinci başkanlarının ve Cumhuriyet Başsavcısının görev süreleri dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Zirvede

Simla'da buluşma

Yeni Delhi'nin 385 kilometre kuzeyinde, Himalaya dağlarının heybetli görünümüyle çevrelenmiş bir dağ kasabası vardır: Simla. Bu, mütevazî dağ kasabası, 28 haziran günü, kanlı bir savaş sonrasında, tarafları barışa kavuşturması umut ve dileğiyle izlenen zirve toplantılarının başlangıcına sahne oldu.

TOPLUM yayına hazırlandığı sırada, Pakistan Cumhurbaşkanı Zülfikar Ali Butto ile Hindistan Başbakanı İndira Gandhi, «Simla Zirvesi»ni olumlu bir biçimde sonuçlandırmış bulunuyorlardı.

İki ülke arasındaki ayrılıkların, düşmanlıkların barışçı yollarla çözümlenmesini öngören anlaşmanın ana çizgileri şöyledir:

● Hindistan ve Pakistan hükümetleri, Hint yarımadasında sürekli barışın gerçekleşmesi ve iki ülkenin bütün kaynaklarının ülke halklarının refahına tahsis edilemesinin sağlanması amacıyla, iki ülke arasındaki ilişkileri bozan anlaşmazlık ve misillemeye son vermeğe ve bundan böyle iki ülke arasında dostça ve âhenkli ilişkilerin geliştirilmesine karar vermişlerdir. Bu amaçlara ulaşmak için, Hindistan ve Pakistan hükümetleri, aşağıdaki hususları kabul ederler:

1) İki ülke arasındaki ilişkilerde, Birleşmiş Milletler yasasının ilke ve amaçları egemen olacaktır.

2) İki ülke, anlaşmazlıklarını barışçı yollarla çözmeye çalışacak ve barışçı ilişkileri zedeleyici hareketlere tek yanlı olarak başvurmuyacaktır.

3) 25 yıldan beri iki ülke arasındaki ilişkileri zehirleyen anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesine çalışılacaktır.

4) İki hükümet, birbirlerine karşı girişilen yıkıcı propaganda faaliyetlerinin önlenmesi için ellerinden geleni yapacaktır.

5) İki ülke arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi için aşağıdaki tedbirler alınacaktır:

a) Posta, telgraf, telefon, deniz, hava ve kara ulaşımının başlatılması,

b) İki ülke vatandaşlarının birbirini ziyaret edebilmeleri için gezi kolaylıkları,

c) Ticari ve iktisadi alanlarda işbirliği,

d) Kültürel ve bilimsel değişim.

6) İki ülke arasında en büyük anlaşmazlık konusu olan Keşmir'le ilgili olarak, taraflar, 17 Aralık 1971 tarihinde tespit edilen ateş-kes çizgisine saygı göstermeyi ve ateş-kes çizgisini tek yanlı olarak değiştirmeye teşebbüs etmemeyi kabul etmişlerdir.

7) İki yanın silahlı kuvvetleri, bu anlaşmanın Pakistan Milli Meclisinde onaylanmasından itibaren 30 gün içinde, uluslararası sınıra göre, kendi taraflarına çekileceklerdir.

● Anlaşmanın Hindistan parlamentosunca onaylanması gerekmektedir.

● İki ülke arasında en büyük anlaşmazlık konularından biri olan Hindistan'daki 100 bine yakın Pakistanlı savaş tutsağının geri verilmesine anlaşmada değinilmemiştir.

Himalayaların yamaçlarındaki ufak Simla kasabası, eskiden, «Hindistan kural naiplerinin cenneti»ymiş. Britanya İmparatorluğunu temsil eden naip burda dinlenirlermiş. Bu defa da, Yeni Delhi'nin canlı diplomatik ortamından, Ganj ova-

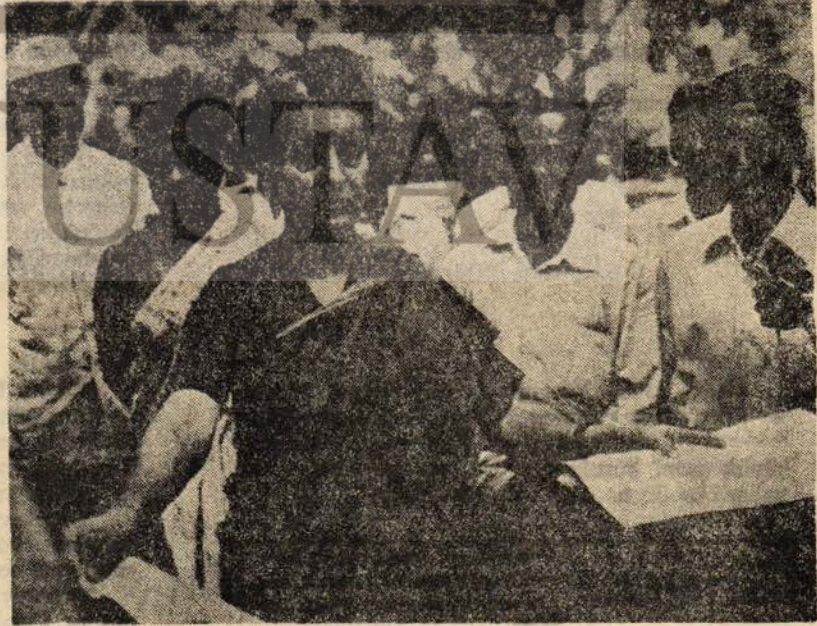
sının kaynakları sığağından kaçan İndira Gandhi, Zülfikar Ali Butto'yla burada buluştu. Bu buluşma, 1966'da, o zamanki Hint Başbakanı müteveffa Lal Bahadur Şastri ile Pakistan Devlet Başkanı Eyüp Han'ın Taşkent görüşmelerinden bu yana, iki ülkenin en üst seviyedeki yetkilileri arasındaki ilk karşılaşmadır. Buluşmayı sağlamak için iki ülke diplomatları, nisan sonunda, Mürre ve Ravalpindi'de görüşmelerde bulunmuşlardı.

Kavgalı bir geçmiş

Hint - Pakistan ilişkilerinin geçmişi, gerginlik, yirmibeş yılda üç savaş, uzun tartışmalar ve özellikle karşılıklı anlayış yoksunluğu örnekleriyle dopdoludur.

Geri plânda, çok eski siyasal - dinsel sorunlar yatmaktadır. Britanya Hindistanı imparatorluğunun 1947'deki «büyük paylaşım»ında, vahşice kıyam pahasına, iki devlet doğmuştu: Hint alt-kıtasının müslüman çoğunluğunun kurduğu Pakistan ve ilke olarak lâik, büyük bir Hint çoğunluğu bulunduran Hindistan. Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah'ın «iki ulus teorisi» Hintlilerce, her zaman, ülkelerine bir meydan okuma olarak görülmüştür.

Günümüzde, en kalabalık İslâm ulusunun parçalanmasından sonra, Hindistan'daki müslümanların sayısı da hemen hemen Pakistan'dakilerin sayısı kadardır. Lâik bir devlet olarak kurulan Bengaldeş'e, Yeni Delhi'de toplumlararası bir ya-

HİNDİSTAN BAŞBAKANI İNDİRA GANDİ: Anlaşmaya doğru...

tıştırma etkeni olarak bakanların çok olduğu bildirilmektedir. Hint Hükümeti, İslâm dünyasıyla olan ilişkilerini genel anlamıyla, çok dikkatle düzenlemek durumundadır. Özellikle Pakistan'la olan komşuluk ilişkisi, Hindistan bakımından, çok önem taşımaktadır. Hint ülkesinin iki sosyo - kültürel topluluğundan Hindular, nüfusun yüzde 82,7'sini; Müslümanlar, yüzde 11,2'sini oluşturmaktadır.

Hint gazetelerinde, son günlerde, bir tehlike varmış havası içinde çıkan haberlere göre, Hindistan'daki müslüman, sikh ve hristiyan azınlıkların nüfus artışı hızı, hindu çoğunluğunkinden çok daha fazladır. Merkezî parlamentonun Aligarh İslam Üniversitesi statüsüne son zamanlarda getirdiği yenilikler, karışıklıklara yol açmıştır. Bu karışıklıkların sorumlusu olarak, «Pakistan yanlısı» müslümanlarla, Bayan Gandhi'nin hiç hoşlanmadığı, aşırıktan yana hindular gösterilmiştir.

Kimi hint milliyetçileri, Pakistan'ın varlığına karşı çıkmaya devam etmektedirler. Bu kişilere göre, aralık ayında yapılan yıldırım harbi de «İlki ulus teorisi»ne kesici bir darbe indirmemiştir. Dün savuştan yana olanlar, bugün, ödün verilmemesinden yanadırlar. «Bu çeşitli nedenlerle Hindistan, ne yeterince duruma egendir, ne de üstünlüğünün gereği olan şan ve şerefi kazanmıştır» demektedirler.

Butto ve Bayan Gandhi

Siyasal haritayı ve alt-kıtadaki kuvvet ilişkisini değiştiren savaş, Zülfikar Ali Butto'nun deyişiyle, «kesin sonuçlu» olmuştur. Zeki, otoriter ve kuvvetle merkezîyetçi bir kişi olan Zülfikar Ali Butto, birkaç ay içinde, iktidarını güçlendirmesini bilmiştir. Ordunun başına, «Bengal Kasabı» diye adlandırılan General Tikka Han'ı getirerek, orduyu tarafsızlaştırmış, Baluciler'le Pathan'ların bulunduğu eyaletlerin otonomi (muhtariyet) dileklerini hizaya sokmuştur. Yoksul zümreler lehine aldığı tedbirler, toplumda huzursuzluk çıkmasını önlemiş, ekonominin düzelmesini sağlamıştır.

Yenik ve doğu parçası kopmuş Pakistan, herşeye rağmen, siyasal birliği olan ve ekonomik açıdan ayakta durabilen bir ülkedir.

Galip ve kendine güvenini de kazanmış olan Hindistan Kongre Partisine yeni bir imkân daha tanımıştır. Bayan Gandhi, başarısının zirvesindedir. Pakistan artık bir tehdit teşkil etmese de, Bayan Gandhi, önceleri «bin yıl sürecek bir savaş»tan söz eden Butto'nun sözlerini görüşünü, ciddiye almakta devam et-

MUCİBÜLRAHMAN
Bağımsızlık için...

mektedir.

Bayan Gandhi, ayrıca, Güney Asya'nın «egemen gücü» olarak tanımak ve derindeki niyetleri üzerine kuşkular uyandıran bir harekattan sonra, uluslararası prestijine yeniden kavuşmak istemektedir.

Hindistan, son aylarda, komşu ve himayesi altındaki Nepal, Sikkim, Buta ve tabiatıyla Bengaldeş'le olan ilişkilerini geliştirmiş ve sağlamlaştırmıştır. Aynı espri içinde, Hint yöneticileri, Pakistan'la «kalıcı bir barış»a gitmek istemektedir. Hintlilere göre, alt - kıtanın ulusları, Yeni Delhi Hindistan imparatorluğunu yeniden kurma çabalarına girmeden de, işbirliği kurabilmelidirler.

İki ülkenin dış politikası

Hindistan ve Pakistan arasındaki ilişkiler, dış politika ve tarafların ittifakları yönünden de dikkati çekmektedir. Büyük devletlerin hiçbiri, iki ülke arasındaki sorunların çözümünde kesin bir tavır takınmamaktadır. Ancak Moskova ve Washington, karşılıklı olarak, korudukları ülkeler üzerinde gizli baskılarda bulunmaktadırlar. Büyük devletler arasındaki nüfus mücadelesi de Simla görüşmelerinin arka planında yatmaktadır. Bir arabuluculuk sözkonusu değildir. Ancak Sovyetler Birliği, Yeni Delhi ve İslâmbâd nezdinde temaslarda bulunmakta, kimilerine göre, bir Hint - Pakistan uyuşmasından yana, Asya güvenlik paktı projesini kabul ettirmeğe çalışmaktadır. Pakistan bunalımının başından beri Bengal halkından yana olan, 1971 ağustosunda Hindistan'la barış, dostluk ve işbirliği antlaşması imzalayan Sovyetler, şu iki hususa dikkat etmişlerdir: Çin etkisini sınırlamak ve alt-kıtada düşüş gösteren Amerikan nüfuzunun artmasına engel olmak.

Hintliler, dünya üzerindeki Rus -

Amerikan ortak egemenliğini kınamakta devam ediyorlar; Pakistan, onlara göre, daha çok diplomatik çaba gösteriyor.

Pakistan, Hint diplomasisine karşı ağırlık teşkil edecek hiçbir çabadan kaçınmıyor. Örneğin Hint Okyanusuna açılabilme için Afganistan ve Pakistan'la olan ilişkilerine büyük önem veren Sovyetler Birliği'yle bağlarını bozmamak ustalığını gösterdi. Yıllardır bakanlarının toplantılarına katılmadığı CEN-TO ve SEATO'ya yeniden sarıldı. Bu hususlar, Hintlileri telâşlandırdı; üstelik Pakistan, Çin'den önemli tank ve top yardımı da almaktaydı.

Geçmişte Hindistan, bu tip silah satın alma olaylarını gerekçe göstererek, Pakistan'la olan görüşme veya taahhütlerini bozmuştu. Hindistan da son savaş sırasında tahrip edilen kendi savaş malzemesinin yerine yenisini koymaya çalışıyor. Hint yöneticilerinin irkilmesine, yeni ve endişe verici bir Çin - Pakistan gizli anlaşmasından söz etmelerine yol açan bir olay da, Çin - Amerikan ortak bildirisini oldu. Nixon'un Pekin'i ziyareti sırasında yayımlanan bildiriye, «bütün kuvvetlerin karşılıklı olarak topraklarına geri çekilmesi» istenmekteydi.

Diplomatik manevralar

Geçen hafta içinde Butto, Pekin ve Moskova'ya birer özel temsilci gönderdi. Hintlilere göre, Pakistan Cumhurbaşkanı'nın bazı müslüman Afrika ve Ortadoğu ülkelerine yaptığı son gezi, bu ülkelerin, Bengaldeş'i Pakistan'dan önce tanımalarını önlemek içindi. Butto, Yeni Delhi karşısında, islam işbirliğine çağrıda bulunmuştu. Bayan Gandhi'ye gelince, o, İsveç, Çekoslovakya ve Macaristan'a yaptığı bir geziden dönmüş bulunuyor. Bu büyük diplomatik manevralarla, iki ülkenin, Simla görüşmelerinden önceki durumlarını güçlendirmek istedikleri anlaşılıyor.

Hindistan, bütün sorunların, kalıcı bir barış anlaşmasıyla çözümünden yana. Pakistanlılar, «Hindistan bunu bize zorla kabul ettirmek istiyor» görüşündeler. Pakistan, önce, savaşın dolaysız sonuçları üzerinde durulmasını, kuvvetlerin terhis edilmesini, savaş tutsaklarının geri verilmesini istiyor. Bayan Gandhi, Butto ile başbaşa görüşmeyi pek de gönül rızasıyla kabul etmedi. Bu buluşmanın, inceden inceye hazırlandıktan sonra yapılmasını tercih etmekteydi. Buluşma, bu durumda, büyük bir başlangıç olmaktan öteye gitmiyor. Ashında da, hemen sonuç beklenmiyor. Önemli olan, yapılmış olması.

Tutsaklar konusu

Hindistan'ın elinde 93 bin asker ve sivil tutsak bulunmaktadır. Pakistan'ın elinde ise birkaç yüz kadar. Ülkeler arasında, hasta ve yaralıların, birçok kez, değişimi yapıldı. Uluslararası Kızılhaç'ın bir raporuna göre, Hindistan'da kamplardaki tutsaklar iyi bakılıyorlar. Ancak gazeteciler, bu durumu doğrulayacak bilgiyi edinemediler. İslamâbâd, ne pahasına olursa olsun, tutsakların geri verilmesinden yana değil. Yeni Delhi'nin, malî nedenlerle, onları uzun süre tutamayacağını hesaplıyor. Hindistan da, Pakistan'ın, bundan böyle, barışçı niyetler beslediğine dair teminat almadan tutsakları bırakmamak niyetinde. Bununla birlikte, başka alanlarda ödümler kopararak, çok sayıda tutsağın serbest bırakılmasına engel olmak niyetinde değil. Bu noktada, «savaş suçluları»nu yargılamaktan söz eden Bengaldeş'e göre daha ılımlıdır.

Her iki yanda ülke değiştiren kişiler yarım milyondan fazladır. Savaş sonundan bu yana ateş-kes, 500 defadan fazla ihlâl edilmiştir. Bu çatışmalarda Hindistan, 150 kişi kaybetmiştir.

Hintliler, özellikle askerler, «stratejik» noktaların korunmasından yanadırlar. Ama, sonunda, 1949 ateş-kes çizgisinin Pakistan'la sürekli sınır olmasını da kabul edebileceklerdir. Bu, Yeni Delhi'nin, bu fiili sınırmı hukuki hale gelmesi, yani Güney Keşmir üzerindeki egemenliğinin tanınması için yaptığı ilk çaba değildir. 1950 yıllarında da eyaletin paylaşılması Pakistan'a teklif edilmişti. Geçmişte olduğu gibi, bugün de Hindistan, Kuzey Keşmir üzerindeki isteklerinden vazgeçmesine rağmen, bu tekliflerin Pakistan tarafından kabul edilme şansı yoktur. Pakistan Devlet Başkanı, «Keşmir'in, Keşmirîlilerin sorunu olduğunu» ve «Keşmirîlilerin, kendi gelecek-

tür. Ancak, çıkarlarının zedelenmesi şartıyla, işgal edilen toprakların boşaltılması ve savaş tutsaklarının geri verilmesine razı olacak gibi gözükmektedir. Muhafazakâr eğilimli, çok kez hükümet görüşünü yansıtan «Times of India'nın görüşü bu merkezdedir.

Bu arada, Butto'nun, 25 Haziran da verdiği bir demeç, Bengaldeş sorununun çözümünde belki de yeni ufuklar açacaktır. Butto, temmuzun ikinci yarısında, Bengaldeş Başbakanı Mücibür Rahman'la buluşmaya hazır olduğunu söyledi. Butto'nun sözleri gerçekten ilginç: «Mücibür Rahman Pakistan'a gelmek istemezse, Dakka'ya gitmeğe hazırım. Zaten, nerede olursa olsun, görüşebiliriz.»

Bakalım, bu anlaşmadan sonra, gerikalmışlığın bütün acılarını çeken, büyük ve köklü uygarlıklara sahip bu iki ülkeyi kana bulayan anlaşmazlık, mutlu bir sona kavuşacak mı...

İtalya

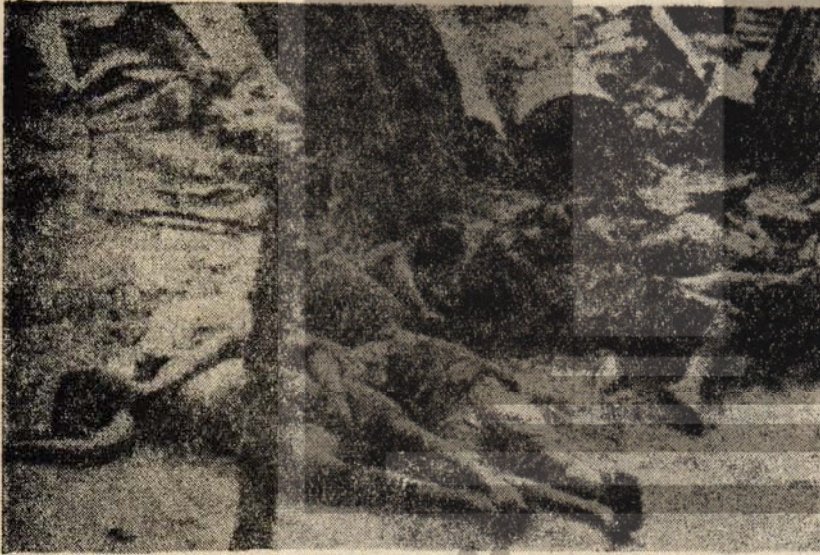
Merkez koalisyonu

Giulio Andreotti, 4 Haziran'dan beri kurmağa çalıştığı kabinesini, nihayet, 26 Haziran günü Cumhurbaşkanına sunabildi. Meclis ve Senatodaki güvenoyu görüşmeleri devam ediyor. Yeni hükümette 24 bakan var. 4'ü senatör. Hükümet, bir merkez koalisyonu Mecliste, sosyal demokratlardan liberallere, 18 oyla çoğunlukta; Senatoda ise 3 oyla çoğunluğa sahip.

Kabinede Dışişleri bakanı, bir Hristiyan demokrat: eskiden de bu görevde bulunan, senatör Giuseppe Medici, Eski bakanlardan Aldo Moro, orta sol denemesinin tekrar edilmeşi üzerine, yeni kabinede görev almadı. 1970 Ağustosundan 1972 Şubatına kadar Başbakan olan Emilio Colombo, bir gözlem mevkîinde, Birleşmiş Milletlerle olan ilişkilerle meşgul, sandalyesiz bakanlığı aldı.

Kabinede, Başbakan dahil 17 bakanlık Hristiyan demokratlarda, 4 bakanlık liberallerde, 5 bakanlık ise sosyal demokratlarda.

Hükümet programında, özellikle çözümü çok güç ekonomik sorunlar ele almaktadır. Sonbaharda 6 milyon işçinin toplu sözleşmelerinin yenilenmesi gereği, ekonomide alarm zillerinin çaldığı şu sıralarda hükümeti çok meşgul edecek benzemektedir. Devalüasyon söylentileri de, yeni hükümeti, daha kurulurken yakaladık. Kamu düzeni ve memur sorunları ise, önemini korumaktadır.

SAVAŞ VE ÇOCUKLAR: Zirvedekilere ithaf olunur...

İç gözüktüyor Bengaldeş'de de Dışişleri bakanı, Dakka'da verdiği bir demeçte, «bu sorun görüşülebilir» dedi. Her hal ve oturumda bu konu, Mücibür Rahman'ın müdahalesi olmadan çözümlenemez. Çünkü tutsaklar, ilke olarak, Hint - Bengal ortak komutanlığına teslim edilmişlerdir. Bu yüzden, Butto'nun, Bengaldeş'i tanımasını beklemek gerekecektir.

Birliklerin terhisı sorunu

Öteki önemli sorun, birliklerin terhisı ve Hint - Pakistan sınırının çizilmesi sorunudur. Burada da, özellikle, Keşmir söz konusudur. Sınır, Hint birliklerince Keşmir'de, Kargil'de, Litavil'de, Punc ve Sind'de; Pakistan birliklerince de Jamrî'da, Şhamb tepelerinde aşılış-

lerini kendilerinin tayin hakkından yararlanmaları gerektiğini» bildirmektedir.

Gerikalmışlığın çilesi

İslamâbâd'ın, kısa bir süre önce, bir boyun eğme paktı gibi gördüğü bir saldırmazlık paktı düşüncesi, Pakistan'da eskisi gibi olunsuz karşılanmamaktadır. Böyle bir proje gerçekleşirse, bu, iki ülkenin karşı karşıya gelme politikalarından vazgeçtikleri anlamına gelecek Diplomatik ilişkilerin yeniden kurulması, sınırların yeniden açılması, ticaretin yeniden başlaması gibi konularda anlaşmanın şimdiden mümkün olduğu söylenebilir.

Kalıcı bir barışın şartları biraraya gelmedikçe, Hindistan'ın, tutsaklar üzerine ödün vermesi güç-

(Mahkeme eliyle aldığımız tezkibâir)

Anadolu Ajansı

A. Onuk gerçeği açıkladı

Anadolu Ajansı - Köln Radyosu ihtilâfı ile ilgili olarak ikidir birşeyler yazmağa çalışıyorsunuz. Maksudunuzun ne olduğunu, neyi ifade etmek istediğinizi pek anlayamadım. Herhalde mizah yapmaktasınız. Zira, yazdıklarımızdan hiç birisinin hakikat ile, uzak-yakın, ilgisi yok. Ve fakat mecmuanızı okuyanlar, bunun bir mizah yazısı olduğunu anlamaz, sizin şakalarınızı vakta zanneder de, kafasında bazı istihfamlar belirtebilir düşüncesi ile bu açıklamayı yapmağı gerekli gördüm.

Düzelteğe nereden başlayayım, yazdıklarımızdan hangisini gerçeğe uydurayım bilemiyorum. Daha mevzua girerken Anadolu Ajansı, Son Havadis ve Adalet Gazeteleri doğrultusunda yayın yapmakla suçluyorsunuz. Bu iş nasıl oluyor Sayın yazar? Son Havadis ile Adalet aynı doğrultuda değil ki, biz de onlara uyalım. Önce siz bu iki gazeteyi hele bir aynı paralele getirin, Ajansın doğrultusunun onlara uyuyamadığı üzerindeki münakaşaya ondan sonra geçelim!..

Ajans ile ilgili görüşlerinizi sizin kendi fikirleriniz olarak kabul ediyorum, münakaşasına girmiyeceğim. Yalnız şurasını belirtiyim: Anadolu Ajansı, kuruluş amacından sapılmak şöyle dursun, bilâkis son yıllarda bu amacı tam manası ile gerçekleştiren bir tutum içindedir. Esasen sizi, Alman radyolarını, avukatlığını yaparcasına müdafaaya sevken husus da budur.

İki yazınızda da benim Sayın Demirel'e yakınlığımı ispatlamağa çalışır bir haliniz var. Bundan nasıl bir neticeye varmak istediğinizi bir türlü çözemedim. Benim, —sizin ifadenizle— Sayın Demirel'in gözdesi olmam ile A.A. - WDR çatışmasının acaba ne ilgisi var?

Komünizm propagandası yapıyor dediğimiz için çok üzüldüğünü zü her kelimesinde ifade ve belli ettiğiniz yazınızda WDR'i savunken birtakım şeyler daha söylüyor-

sunuz. Meselâ Anadolu Ajansının Gölbaşındaki Telsiz istasyonunu bu radyo vermiştir. Meselâ Köln Radyosu A.A. ya çeşitli yardımlar yapmıştır, veya yapmaktadır gibi. Nereden çıkarıyorsunuz bunları. Köln Radyosunun Anadolu Ajansına telsiz istasyonu verebilecek güçte olduğunu ilk defa sizden duyuyorum. Böyle bir şey yok Sayın yazar. Bakın ben size söylüyeyim. Anadolu Ajansı bu güne kadar Köln Radyosundan değil telsiz istasyonu, değil yardım bir tek toplu iğne veya bir tek pfenik (kuruş) almış değildir. Anadolu Ajansı ile Köln radyosu arasında şu ana kadar böyle bir alışveriş veya yardımlaşma olmamıştır. Olması da mümkün değildir... Bunu böylece tesbit ettikten sonra benim Alman Radyolarından espas istediğim, WDR'in A.A. nın Bonn muhabirine ücret ödediği, benim büro masraflarını dahi Köln radyosundan talep ettiğim yolundaki iddialarınız haliyle iflas etmiş oluyor mu? Hem bunları nasıl iddia edebiliyorsunuz? Sizin Türk kanunlarından da haberiniz yok galiba. A.A. muhabirine Köln radyosunun ücret ödemesine veya oradaki büro masraflarımızı karşılamasına mevzuatımız imkân vermez... Siz bilmiyebilirsiniz amma ben hem bir idareci, hem de bir hukukçu olarak kanunlarımızı çok iyi bilirim. Onun için de WDR'den ne büro masrafı talep ettim, ne de espas... A.A. nın Köln radyosuna yaptığı servis ücretsiz ve karşılıksızdır. Bildiğim kadarı ile Köln Radyosu halen bir tek kişiye para ödemektedir o da bu satırların yazarıdır.

Yine yazınızda Köln radyosunun kuruluşundan, başında filân

cyalet başkanının bulunduğu bahsediyorsunuz. Bunların da mevzuumuz ile alakası yok. Bizi de hiç ilgilendirmiyor. Bizim meselemiz şu: Anadolu Ajansı, Köln radyosundan işçilerimize duyurulmak üzere Batı Almanya'ya haber verir. Köln Radyosu spikeri de bu haberleri «Anadolu Ajansından naklen haberler» diye okur. Son günlerde bizim verdiğimiz bu haberlerin değiştirilerek okunduğunu tesbit ettik. Haberlerin redaksiyon mesuliyeti bize ait olduğuna göre, bunları değiştiremezsiniz diyoruz. Değişiklikler menfi tarzda yapılmaktadır. Haberler İşçilerimizin kafasında istifamlar yaratacak şekilde sokulmaktadır diyoruz. Bunu yapmağa hakkınız yok diyoruz. İşte meselenin esas budur üst taraf ise lâf'dır...

Atilla ONUK

Özgür insan

TEMMUZ

SAYISI

ÇIKTI

Para bunalımı

Döviz barışı bozuldu

Geçen aralık ayında Nixon, doların değerinin düşürülmesi ve bir çok Avrupa ülke paralarının değerlerinin yükseltilmesi karşısında, "bu, insanlık tarihinde para politikasına ilişkin en önemli karardır" diyordu. Böylece, kısa aralıklarla birbirini izleyen altın, dolar, sterlin ve mark krizlerinden sonra, nihayet uluslararası döviz barışının sağlandığı düşünülüyor, Alman İktisat bakanı Karl Schiller, "karanlık tünelden çıktık" diyordu.

Oysa, önceki hafta uluslararası döviz cephesi yeniden karardı. Bir hafta kadar süren çok yoğun sterlin spekülasyonundan sonra, İngiliz Başbakanı Edward Heath, İngiliz sterlininin döviz kurunu serbest bıraktığını açıkladı. Aynı gün, dünyanın dört bir yanındaki döviz borsaları kapandı. Böylece, uluslararası döviz barışı tan altı ay sonra yeniden bozuluyordu.

Yeni para krizi, İngiltere'den Kıta Avrupasına, büyük bir sterlin akımı ile başladı. 19 Haziran pazar tesinden 22 Haziran perşembe gününe kadar Alman bankaları 2 milyar marklık; Fransız, Belçika ve Hollanda bankaları ise 1 milyar marklık sterlin değişmek zorunda kaldılar. Ortak Pazar'ın 4 üye adayı ülkesini de kapsayan bir para antlaşması ise İngiltere'ye ortaklarca alınan sterlinin tamamını iki ay içinde döviz ve altın karşılığında geri alma zorunluluğunu yüklüyordu. Bu ise İngiltere'nin rezervlerinin büyük bir kısmının elden çıkması demekti. İngiliz hükümetinin, perşembe akşamı dışarıya akan dövizlerin tekrar ülkeye dönmesini sağlamak için aldığı reeskont oranını yüzde 5'den yüzde 6'ya çıkartan kararı dahi milyonlarca sterlini daha dışarı akmasını önleyemedi. Dört gün içinde İngiltere, yaklaşık olarak 50 milyar TL'lik döviz kaybetmişti. 23 Haziran cuma sabahı İngiliz sterlininin serbest bırakılmasıyla birlikte, Batı Avrupa'nın diğer nası paraları da sallanmağa başladı. Doların başında İtalyan lirası, Danimarka ve Norveç kronları geliyordu. Fara uzmanları Avrupa'nın önemli paraları için bir devalüasyon zincirinin gerçekleşmesi ihtimalini artık açıkça belirtiyorlardı.

Para bunalımı tehlikesi

İngiltere'de ortaya çıkan ve Avrupa'ya yayılan para bunalımı, bir yanda doların durumunu da tekrar tehlikeye düşürüp dünya çapında bir para krizinin ilk tehlike işaretini verirken, öte yanda, Ortak Pazar'ın para birliği projesini de tehdit etmektedir. Avrupa'nın belligaşı ülkelerinin mali yöneticileri, sterlinin son ra başlayan dolar akımının borsaları açıldıktan sonra da devam etmesi halinde paralarını serbest bırakabileceklerini belirtmişlerdir. Bu ise bütün dünyayı kaçınılmaz olarak yeni bir para bunalımının içine itecektir. Uzmanlar, sterlinin serbest bırakılmasının, ilk aşamada İngiltere'yi yüzde 8 ile yüzde 10 oranında bir fiili devalüasyona sürükleyeceğini tahmin etmektedirler. Avrupa paraları ise, dolara karşı yüzde 4,5 civarında bir değer artışı sağlayabilecektir.

İngiltere'de enflasyon mu?

İngiltere için, bugün karşılaştığı durum aslında pek şaşırtıcı değildir. Gerçi kısa bir zaman içinde sterlin katı bir para durumuna gelmiş; İngiltere, 1971 yılında, ödemeler dengesinde 1 milyar sterlini aşan bir fazla sağlamış ve Dünya Para Fonuna olan tüm borçlarını kapatmıştı; ancak, ödemeler bilançosundaki bu olumlu duruma karşılık, ekonomik açıdan durum hiç de parlak değildi. Muhafazakâr Parti, iki yıl bulan iktidar devresinde, endüstriyi hâlâ belli bir gelişme temposuna kavuşturamamıştır. İngiliz hükümetinin aldığı bütün tedbirlerine rağmen, İngiliz müteşebbisleri hâlâ, yatırımlarını ada dışında yapmaktan vazgeçmemişlerdir.

Sadece bu yılın ilk üç ayında, daha yüksek kazanç umuduyla Kıta Avrupasına akan özel yatırımlar 350 milyon sterlini bulmuştur. Buna karşılık, İngiltere'de toplam yatırımlar, geçen yıl, 1970'e oranla, yüzde 7.6 düşme göstermiştir. Hükümet, bu yıl ise, geçen yıla göre yüzde 3 bir düşme beklemektedir. Bu durumda, ülkenin yeni bir enflasyona sürüklenmesi muhtemel gözükmektedir. Liberal eğilimli Guardian gazetesi, "sterlinin devalüasyonu konusunda sorulacak tek sorunun bunun ne zaman yapılacağı olduğunu" yazmaktadır.

Türkiye açısından durum

Uluslararası döviz piyasasında istikrarın markın serbest bırakılması yoluyla sağlanmasını iki kez engellemiş olan Almanya dahi, bu kez, parasını serbest bırakmaktan muhtemelen kaçınmayacaktır. Ortak Pazar ülkeleri, Toplulukta en zayıf para birimi olan İtalyan lirasının bu kargaşada bir devalüasyona uğraması ihtimalini önlemek için geçen hafta başında pazartesi günü Lüksemburg'da toplandılar. Para konusunda yoğunlaşan bu uluslararası çabaların önümüzdeki hafta da devam etmesi beklenmektedir. Ancak, ulaşılabilecek çözüm, Türkiye'yi hem olumlu, hem de olumsuz yönden etkileyebilecektir. Doların yeniden değer kaybetmesinin olumlu etkisi, markın değer kazanmasının olumsuz etkisiyle karşılaştığında, Türkiye için net etki olumlu olacaktır. Büyük devletlerin aralarında uzlaşarak bunalımı dondurmaları halinde dahi, temeldeki ekonomik nedenler bir süre sonra köklü bir düzenlemeyi zorunlu kılacak nitelikte gözükmektedir.

LONDRA BORSASI: Paranın savag alanı..

MAHMUT T. ÖNGÖREN

Radyo-TV

Radyoların programları

Bundan önceki bir yazımızda, televizyonun rekabeti karşısında, radyolarımızın programlarına yeni bir düzen verilmesi gerektiğini belirtmiştik. Bu konuda mektup yazan bir okurumuz, «Nasıl?» diye soruyor. Bu sorunun cevabını verecek olanlar, herkesten önce, TRT radyolarının yöneticileridir. Televizyonun yayın alanı içindeki radyolarımızın dinleyicilerinin nasıl etkilendiğini bizden önce onların sezmiş olmaları gerekir. Biz burada mektup yazmak zahmetine katlanan okurumuzun sorusunu cevaplandırırken, önce, televizyonun yabancı memleketlerde radyo programlarını nasıl etkilediğini belirtmeğe çalışacağız.

Televizyonun yayın alanının genişlemesi, yabancı memleketlerde radyoyu, genellikle, bölgesel ve yöresel yayına önem vermeğe itti. «Bölgesel» kelimesi belki bazı kim-

seleri endişelendirebilir. Biz, Türkiye'de de durumun aynı şekilde oluşmasını salık veriyor değiliz. Yalnız, şurası muhakkak programlarını, genellikle, televizyonun yayın alanının dışında kalan bölgelerin koşullarını göz ederek de hazırlamağa önem vermelidirler.

Bunlarla birlikte daha başka nedenler de televizyonun rekabeti karşısında radyoyu toplulukların değil, kişilerin ihtiyaçlarını karşılamağa yöneltili. Yabancı ülkelerde ailelerin oturma ve yatak odalarında, mutfaklarında, otombillerinde ve ceplerinde ayrı ayrı radyo alıcıları bulundurmaları, bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Çünkü, her şeyden önce, televizyon, radyoyu daha sık haber yayını yapmağa zorladı. Durum, bizde de değişik değil. Eskiden Türkiye radyolarında günde dört haber bülteni vardı. Şimdi adına «ara haberleri» denilen bültenlerle günlük olayları radyolarımızdan daha sık izlemek olanağına sahibiz. Elbette, haber saatlerinin sayısının son yıllarda artmasının nedeni, televizyonun rekabeti değildir. Fakat televizyonun rekabeti karşısında Türkiye radyolarının haber bültenlerinin dilinin düzeleceğini, aynı haberin değişik bültenlerde tekrarlanmasının önleneceğini ve en önemlisi de, radyo haber bültenleriyle TV haber bültenlerinin birbirlerini arıdınan yönlerinin ortadan kaldırılacağını ümit edebiliriz. Fakat Türkiye'de radyo ve televizyon

YENİ BİR YAYIN GÜNÜ...

21 Haziran 1972'den itibaren TRT Televizyonu, çarşamba günleri de yayın yapmağa başladı. Ankara Televizyonu da bir çarşamba günü ilk yayınına başlamıştı. Artık her çarşamba yapılacak olan yayının, tüm eksikliklere ve aksaklıklara rağmen, bir aşama olduğunu belirtmekte yarar var. Televizyon elemanları biraz daha yorulacaklar, biraz daha çalışacaklar ve belki de biraz daha eleştirilecekler; fakat her şeye rağmen, bu yeni yayın gününün yükünü gerçekten omuzlarında taşıyanları kutlamak gerekir. Çünkü, işin ilk yükünü taşıyanların değeri, bizde, genellikle bilinmez. Eğer bu elemanlar «elde olmayan nedenlerden ötürü» eleştirilere hedef olurlarsa, o zaman da yöneticiler şu cevabı vereceklerdir: «Yayın günü arttıkça televizyonumuz daha mı çok eleştiriliyor? O halde biz de bu eleştiricilerin karşısına bol bol yabancı film ve programla çıkarız.»

alanındaki en büyük eksikliklerden birinin, her iki yayın organının aynı kuruluşta bulunması, hattâ radyo ve

Bir tekzip üzerine...

Eleştiricinin kişiliğine değinilerek yapılan tekiplere cevap vermek âdetinde olmadığımızdan ve ayrıca, hergün, TRT hakkında çeşitli gazete ve dergilerde yer alan eleştirilerde de görüldüğü gibi, genişlemekte olan bu kuruluş hakkında sadece doğru ile yanlış belirtmekten başka bir amacımız bulunmadığından, burada şu noktaları açıklamakta yarar görüyoruz:

Geçen haftaki tekzipte ileriye sürülen ve tekiplere yol açan yazımızla uzaktan yakından ilgili bulunmayan noktaların hepsi, çeşitli soruşturmalarda ve mahkemelerde incelenmiş ve sorumlulardan yalnız birinin değil, hiç birinin temize çıkması için bir neden görülmemiştir. Kıldı ki, tekzibe konu teşkil eden yazımızla ilgisi bulunmayan «Köylüyü işgale zorlayıcı yayınlar yapmak» gibi suçlamaların da vândığı programlar ise, yazımız Ankara Televizyonu'ndan ayrıldıktan sonra yayınlandığı için, zaten bizi ilgilendirmemektedir. Üstelik, çeşitli suçlamalara konu teşkil eden eski TV programlarının tümü, bugün de TRT'de şerefle görev yapan sorumlular tarafından denetlendikten ve incelendikten sonra yayımlandığı için zaten bir kişinin her şeyden sorumlu tutulamayacağı ortadadır.

«Türkiye'nin Kalbi Ankara» adlı film ise, TRT Genel Müdürlüğü'nün, bütün elçiliklere TV yayınından önce yazdığı ve film de dahil, çeşitli TV prog-

ram malzemesi istediği bir yazıya dayanılarak, kim-seden «gizlenmeden» alınmıştır. Bu filmin yayını ile ilgili olarak yürütülen bütün soruşturmalar ve dâvalardan yazımız yüzünün aklı ile çıkmış ve kendisinin aynı konuda açtığı bir başka dava da geçenlerde lehinde sonuçlanmıştır. Çünkü kendisinin bugüne dek hiç bir gizli iş, örgüt veya kişi ile bir ilişkisi olmamıştır.

1953'den beri radyo ve TV alanlarında çalışan yazımız bugüne kadar hiç bir tiyatro seminerine katılmamıştır; ama, TRT'deki sicil dosyasındaki ders listesinden, Prof. Eric Barnouw'dan bizzat TRT'ye gönderilen mektuptan ve diğer belgelerden anlaşılacağı üzere, kendisi, 1955'de Columbia Üniversitesi'nden, radyo ve TV alanlarında çalışarak mezun olmuş; 1962'de Syracuse Üniversitesi'nin radyo ve TV seminerine ismen davet edilmiş, uluslararası TV jürilerine başkanlık etmiş ve TRT'de Orta-Doğu Üniversitesinde, Basın Yayın Yüksek Okulunda ve Gazetecilik Enstitüsünde televizyon konusunda ders vermiş bir kimse olup, 1 Nisan 1972'de de TRT'den, istifa ederek ayrılmıştır.

Ayrıca TOPLUM Dergisi de, tekzipte denildiği gibi, «bellirli sayıda» okuru bulunan bir dergi değil; şu anda, Türkiye'nin en çok okunan, en yüksek tirajlı dergisidir.

TV haberlerini hazırlıyan ünitenin de aynı oluşudur. Bu nedenle, Radyo ve TV rekabetinin olumlu yönleri TRT'de önemsizdir.

TV karşısında radyo

Başka ülkelerde, televizyonun rekabeti karşısında radyo, yalnızca evlerin bütün odalarına yayılmakla kalmadı, aynı zamanda, evlerin dışına da çıktı. «Transistör» sayesinde bahçede, kırdan, tarlada ve akla gelebilecek her yerde kullanılmaya başlandı. Bazen radyonun, bir olayı yerinde izleyen kişiler tarafından kullanıldığı da görüldü. Örneğin, yabancı ülkelerde, parti kongrelerini toplantı salonunda izlediği halde, transistörlü radyosunu kulağına yapıştırmış kimselere rastlanır. Türkiye'de maç izlerken radyodan da aynı zamanda spikeri dinleyenlere rastlamışımızdır. Böylece radyo, televizyonun rekabeti karşısında, dinleyiciyle birlikte, onun her gittiği yere ulaştı. Bu durum, televizyonun yayın alanının genişlemesi sonucu radyonun ölmediğini, aksine, geliştiğini göstermektedir. Bazı ülkelerde de radyonun, otomobillerde kullanıldığı için geliştiği unutulmamalıdır.

Yeni koşullara yeni program

Görüldüğü gibi televizyon karşısında radyonun program ilkeleri, plânlaması ve yöntemleri de değişmiştir.

Radyonun yalnız oturma odasına hapsedilmeyip, dinleyicinin her gittiği yere onunla birlikte uzanması, programların kuru ve ciddi havadan kurtularak dinleyiciye daha yakınlaşmasına da yol açtı. Bir başka anlatımla; programlar, hareket halinde olan insanın koşullarına uygun bir sokide, daha akıcı ve daha canlı hazırlanmaya başlandı.

Radyo programcılığında birtakım yeniliklere yol açan bu davranışlar, dinleyici alışkanlıklarını da etkiledi. Halk, devamlı dinleyemese bile, radyosunu devamlı olarak açık tutmaya başladı. Dünyada oluşan her olayı bu sayede kaçırmaya çağma inanıyordu.

Bu arada, radyonun, haberlerini en kısa sürede yayması, diğer yayın organlarının çalışma hızını da artırdı. Haberler gibi yorumlar, spor, borsa ve trafik haberleri, yöresel olayların ve kişilerin haberleri de radyoda sık sık duyulmaya başladı.

Bizde de aynı gelişmenin olacağını ileri sürmek yanlışdır. Fakat televizyonun yayın alanının ve yayın gününün arttığı şu sırada, radyo programcılığının da ortadaki koşullara ve Türkiye'deki duruma uygun olarak değiştirilmesi ve geliştirilmesi gerekir.

TÜRKİYE NOTLARI

Bale : Meriç Jale, Rengin

Hirs, engeller aşmak için pervanedir. Ufağı, ortancası, üstünü vardır hırsın. Ufağı «yalnız ben» ciliktir, ortancası «ben ve çevrem» dir, üstünü «insanlık içinde ben» dir.

Tosladığımız, ekseriyetle birinci cinstendir, maalesef... Yakın-uzak çevremizde... Yahut benim tosladığım, şanssızlığımdan olacak!

Sanatta, birinci cins en çok, tiyatro ve bale çevrelerinde rastlanıyor. Kimse alınmasın, kimse burulmasın. Birgün, sahnede alkolik rolünde bir sanatçının yüzeydeki oyununu tenkid etmişim de, çok şirin ve çok «biz bize benzeriz» tepkisiyle karşılaşmışım... «Nimet Arzik, tabii, yazar; alkoliğin biri kendisi»...

Bu uzun giriş, hazırlık girişi, her çevre bizde alabildiğine alınmış. Kimine, «Napolyon senin çömezsin bile olamaz» diyeceksin. Kimine, «Eleonora Duse oda hizmetçin olmaktan şeref duyardı.» Kimine de, «Dostoyevski senin yanında solda sıfır.» O zaman iyi geçiniyorsun çevrenle. Bu şekilde geçirmek güç!

Bizdeki, tiyatro ve bale tenkitlerini okuyup anlamaya çalışıyorum... «Falanca üstün başarı sağladı... Filâncayla iftilhar ettik... Feşmekânca, sahne-kelebek gibiydi»... Çok affedersiniz, ne anlıyorsunuz bu gibi yazılardan?...

Bizde bale

Ne halde mi?.. Ne haldeysekte toptan, o da o halde. Klâsik baleye takılmış gidiyoruz. Modern bir görüş, yenileme katıyen yok. Klâsik baleye takılmış, bir de Ninette de Valois'muz var; folka doğru giderken bile ondan yararlanıyor.

Ninette de Valois'nın büyük hizmetleri olmuş genç balerinlerimize. Bir an geliyor, koskoca İngiltere bile Çörçil'in hizmet yükünden sıyrılıyor, ağır bir küfeden sıyrılır gibi... Onore ediyor insanı esir olmadan. Bizde o yok!

Neydi o Çeşme başı balesi!.. Ordan bir cümle almış, burdan bir cümle, Madam Ninette de Valois. Ve bir bütün yapamamış. Halbuki müziği ne güzel o balenin!

Hiç Fransa'ya giden yok mu buradan, modern baleden nasibini almak için? İngiltere klâsizmde saplanmış, nedense, Rusya, uzun zaman, görüş bakımından yerinde saymışsa da, son zamanlarda hamle yapmıştır. Bir şeylere erişmiş tekniğiyle, kısıtlamasına rağmen, ideolojik katlıklar engelleriyle!

Uzun bir gelecekte bizde de bir noktaya varacak bale... Gerektiği kadar çabuk varmayacak.

Büyük balerinler

Bir tanesi Meriç, bunların. Bir kokteyldeydik. Yeşil kadifeden altın pamantörüllü bir döpiyes giymiş dar vücutlu, çiçek tenli, kara gözlü, ince natlı, dümdüz topuzlu, botlu genç bir kadını gözüm ısırıldı.

— Prima balerin Meriç, dediler.

NİMET
ARZIK

Uslu uslu, suya sabuna dokunmadan devam ediyoruz.

Vücutuna baktım: Üst kısmı balerin vücuduydu. Alt kısmı azıcık kısaydı ama, nârinliği kışahımı idare ediyordu.

İnsan olarak, son derece tatlıydı. Sesi bir müzikti. Konuşmasını diledim. Birkaç soru sordum, tarttım, ölçtüm, biçtim, sahnede onu görmüştüm bir iki defa. Tanıştıktan sonra görmek daha ilginç oluyor. Başka türlü seyrediyor insan...

O gün verdiğim karar şu olmuştü; aldandığım noktalar var mı, kendisi söylesin.. Muhakkak, Konservatuarda yatılı büyümüştü. Menşe olarak, muhakkak, ne Ankaralıydı, ne de İstanbullu. Oniki yıl önce Konservatuarı bitirmiş. O devirde daha çok emek sarfederdi Konservatuarı, yetiştirdiklerine.

Son, «Romeo ve Juliette»te görmüştüm. Dansı teknik bakımdan mükemmel. Disipline sıkı girmiş, yıllardan beri. Teknik dışında, içten gelen büyük gönüllülük yok. Yalnız bencillik etkiliyor henüz kendisini. Kendisiyle çok dolu. Aynı zamanda, derine inmiyor. (Gözleri her tarafı tarıyor sahnede, dansında kaybolmuyor.)

Eğer yatkın şartlarda çalışsa, bir Meriç, üç Meriç olur. Nabız nabız, bütün insanlığı duyarsınız onda o zaman. Mükemmel bir tekniğe erişmiş. Baleyse sevdiği kadar, kendini sevdiği kadar kendini yetiştirmiş. O kadar! Bir de büyük hümanizma nefesi gerek. O yok. Kendi suçu da yok.

Bu tenkid, gene övgü... Açıklamak lüzumunu duyuyorum: herhalde, gerçek bir sanatkar, kendisine kuş, peri, prenses denmesini beklemek ve göklere dek övgüyü de ciddiye almaz.

Dikkatimi ikide bir de bir genç solist çekiyor. Adına **Jale Akyazı** dediler. Meriç'ten bambaşka stilde ve dans düşüncesinde. Çok yatkın vücutlu, hep solist olarak çıkıyor. Önündeki saflar kapalı. O kim? Ona neden daha fazla imkân verilmiş? Neden?

Bir de küçücük, çıtı pıtı bir kız var, ak yüzlü, kumral. **Rengin** dediler ona da. Son kuşaktan Rengin. O, bir kaabiliyet: Suples, zarafet, teknik, her şey var ama, hep figüran. Tek kere solist olarak görmedim. Konservatuardan, kültür seviyeleri tatmin edici olmamakla beraber, büyük istidatlar çıkıyordur. Onlara ne oluyor? Onlar nasıl eziliyorlar? Onlar nasıl büzüllüyorlar, merak ediyorum.

Bu günlük, bale için bu kadar, sevgili okurlarım.

HAVA YOLLARINA SELÂMLARLA

Reisler (pilotlar), söylediklerimin dışında. Onlar her bakımdan mükemmel.

«Bizim uçaklarla uçun» «Fly fly fly» diye yrittirmek kolay, iyi!

Adam anlatıyordu: «Dışarıya uçuyordum. Hostes, şöyle bir bakındı. Turist klasla birinci mevki sarmaşdolaş oturuyorduk. Aramızdan, kibarca, birinci mevkie lâyık üç kişiyi seçti. Seçimin dışında kaldım. Onlara kahvaltı tepsisini uzattı...

Vakti aktı, sıkıntılı, motörlerin uğultusunda. Sonra cici bir hostes:

— Fem, dedi, yemek yemek isterseniz, sıcak yemeklerimiz de var.

Tam o sırada uçak iniş için alçalmaya başlamıştı. İnadımından, kendime servis yaptırdım.»

«Fly fly fly», hem de çok iyi «Fly»!

Aksaklıklarımızı söylüyor diye burulacaklar. Çok affedersiniz, kimin burnundan azıcık kıl alabileceğiz, kazasız belâsız?

Hiç, .35 dakikada Ankara - İstanbul yolculuğu yaptınız mı? Sabahın köründe, «aceleden kahvaltı» olarak, naylon torba içinde mahpus, cüz kesesi kadar kocaman ve onun üç misli kabarık bir parça tızk kek getirirler ve biraz sonra, yüksük kadar bardaklar içinde, konserve kutularının metalince metalleşmiş tatlı, saratıp solmuş bir portakal suyu... «Fly fly fly», hem de çok «fly»!

Hangi gelenekte, sabah kahvaltısında o tızklık vardır? O, cüz kesesi kadar kek tızklığı (o, değişmiş)?

(Bizim, günlük gazetelere ne oluyor ki, bunca sus puslar? En mâsum konulara dokunmuyorlar? Yoksa, o uçaktaki kekten yemişler de, ebediyen tıkanmışlar mı?)

Gönül ister ki, bizim Hava Yolları, her bakımdan birinci olsun! Onları tercih nedeni bulunsun! Onlarla yolculuk hoş olsun!

Yoksa, «fly fly fly», hem de çok «fly» demek neye yarar?

TRT'DE İDEAL YÖNETİCİ

Kafamdaki TRT'den sözediyorum.

Kafamdaki ideal yöneticinin özelliklerini sıralayayım:

1) İdeal yönetici «primus inter pares» (vâni, eşitleri arasında birinci demek. Anlatıyorum çünkü, ödlerimin hepsi birden pathyor, yanlış anlaşılacağıma diye, ödlerimin hepsi!) olmalı, tek adam değil.

2) Fikir ve sanat yapıcı bir virtüöz kolaylığıyla Türkiye'yi hissedecek ve bütün kişiliği ülkeye aydınlık saçacak nitelikte olmalı.

3) Hedefler çok ciddi. Anadolu'nun insanını 21'inci yüzyıla hazırlamak. İdeal yönetici, çok geniş gönüllü olmalı. Büyük yüreği olmalı. Büyük psikolog olmalı. Cattara cuttarasız olmalı.

— O ne, Nimat Arzıkçım?

— Cattara cuttara işte, ismi üstünde!

4) Artikülasyon gücü (esneklik falan) olmalı.

5) Hataya itilme kaabiliyeti az olmalı.

Bakın, ne güzel şeyler söylüyorum, sevgili okurlarım.

Neden, TRT ile bu kadar meşgulsün?

— Memleketimin psikolojik atılımında en güçlü araç da, ondan!

Gelecek yazılarımdan birinde sizlere enine boyuna ve geriye gerine, bugünkü Radyo ve Televizyondan bahsedeceğim. Programları olanca dikkatle, sizler için izliyorum.

R.ÇETİN ARAÇ

Filmler (4)

Mevsimden kalanlar

Sinema mevsiminin en ilginç, çarpıcı filmlerinden biri de «Yalnız Kalpler» (Music Lovers) idi. Bu önemli yapıtla sinemaseverler, son yıllarda sinema dünyasını allak bullak eden İngiliz sinemacı Ken Russell'ı tanıma olanagını buldular. Russell, «Yalnız Kalpler»de ünlü Rus bestecisi Çaykovski'nin yaşamından bir kesit veriyor, mutsuz homoseksüel kompozitörün dramını olağanüstü sinemasıyla perdeye getiriyordu. Sinema yazarlarının, «yılın en iyi 6'ncı filmi» seçtikleri «Yalnız Kalpler»de Amerikalı genç oyuncu Richard Chamberlain, yönetmenin favori oyuncusu Glenda Jackson ile birlikte, övgüye değer oyun çıkarıyordu.

Bir başka İngiliz sinemacı John Schlesinger de iki ayrı yapıtıyla sinemaseverlerin karşısına çıktı. Schlesinger'in, Thomas Hardy'in romanını perdeye uyarladığı aşk filmi «Bir Aşk Yetmez» (Far From Madding Crowd), İstanbul Belediyesinin tarife vermemesi yüzünden, kesilip biçildi. Böyle olunca da yönetmenin tutarlı aşk filmi seyircilere pek birşey vermedi.

Schlesinger'e 1969 yılında «En İyi Yönetmen» Oscar'ını kazandıran aynı yıl «En İyi Film» Oscar'ını da alan ünlü «Gece Yarısı Kovboyu» (Midnight Cowboy) da geçtiğimiz mevsimde gösterildi. Bu kez, James Leo Herlihy'in aynı addaki romanını şiirli sinemasıyla perdeye uyarlayan Schlesinger; birbirlerinin umutsuzluklarını ve düşkünlüklerini paylaşan iki arkadaşın buruk

öyküsünü nefis biçimde anlatıyor, bu arada, New York'un ikinci yüzünü belgesel görüntülerle seyircinin gözleri önüne seriyordu. Yetenekli sinemacı, kahramanlarının öyküsünü duyarlı sinema dili ile anlatırken; çağımızın en gelişmiş, en büyük şehrinin ne kadar acımasız olduğunu, insancıl değerlerden ne kadar yoksun bulunduğunu dramatik gerilimi aksaksız yapıtında gös termeyi bilmişti. Schlesinger'in övgüye değer çalışmasına, Waldo Salt'ın elinden çıkma senaryo kadar Dustin Hoffman - John Voight ikilisinin kusursuz oyunları da büyük ölçüde destek olmuştı.

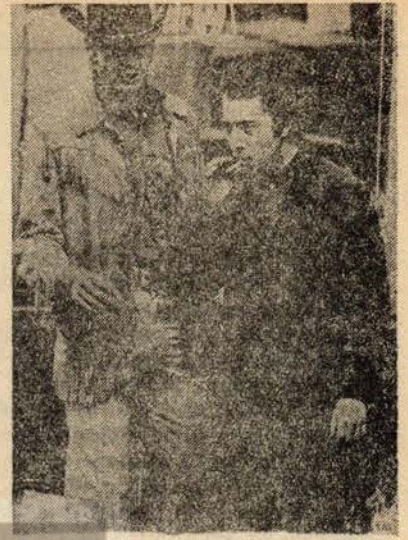
Biraz da eski kuşak

Eski kuşak Fransız yönetmenlerden René Clement, psikolojik polisiye bir yapıt olan «Yağmurla Gelen Adam» (Rider on the Rain) ile görüldü. Clement usta, bu yapıtıyla elbette eski günlerini aratıyordu, ama, gene de ortaya, eli - yüzü düzgün, ilgiyle izlenebilen bir heyecan filmi koyabilmişti. Film sevimli kılan unsurlardan biri de, genç Fransız yıldız Marlène Jobert ile, kırkından sonra yıldırım hızıyla i-ne kavuşan Charles Bronson'un başrolleri paylaşmasıydı.

Clement'in yanı sıra, bir zamanlar İtalyan «Yeni Gerçekçilik» akımının öncülerinden olan, savaş sonrası İtalyan sinemasının en önde gelen isimlerinden Vittorio De Sica, «Tehlikeli Arzular» (A Place for Lovers) melodramı ile, iyice tükendiğini ispatlıyordu âdeta. Cıvık komedilerden sonra ağırdaki melodramlarda karar kılan De Sica, sözde aşk filminde oyuncularını da kukla haline getiriyor; Marcello Mastroianni'ye İtalyan usulü bol bol rol kestirtmekten başka, yetenekli Faye Dunaway'yi de harcamadan edemiyordu.

Gene İtalyan sinemacılarından Sergio Sollima, iddiasız, fakat türünün ilginç bir örneği sayılabilecek gangster filmi «Vahşet Şehri» (Violent City) ile dikkati çekti. Bu yapıtta da yılın favori oyuncusu Charles Bronson, karısı Jill Ireland ile başroldeydi.

Mevsimin biricik gerçek müzi-

JOHN VOIGHT - DUSTIN HOFFMANN: «Gece Yarısı Kovboyu» nda

kal komedisi, «Hello Dolly» (Cici kız) idi. Müzikal sinemanın büyük isimlerinden, eski dansör Gene Kelly, koreograf Michael Kidd ile elele vererek, Thornton Wilder'in ünlü komedisi «Çöpçatan» (The Matchmaker)'in müzikal uyarlamasını üstün yapımla gerçekleştirmişti. Özellikle dans bölümleri soluk kesici olan «Hello Dolly» de, normal seansları aşan uzunluğu ile, Belediyeden ceza gördü, tarife alamadığından, kesildi biçildi. Bu sevimli müzikalin bir özelliği de, cazın büyük ismi Louis Armstrong'un rol aldığı son film oluşuydu. Büyük sanatçının, Barbara Streisand ile ünlü «Hello Dolly» şarkısını birlikte söylemeleri de yapıtın anılardan silinmeyecek bölümüydü.

Lıtvak da var

Gene eski kuşak sinemacılarından biri olan Anltole Lıtvak, heyecan filmi «Otomobildeki Kadın» (The Lady in the Car) ile, geçen mevsimde yerini aldı, ama, o kadar. Lıtvak, sekreter bir kızın serüvenini anlattığı yapıtında, senaryodan gelen aksaklıklarla filmin gerilimini yer yer düşürüyordu.

Genç İngiliz sinemacılarından Joseph Mc Grath, seyircimize ters gelen değişik bir komedi, «Para Babası» (The Magic Christian) ile, paranın tutsağı durumundaki günü müz insanlarını özellikle İngiliz toplumunu alaya alıyordu. Peter Sellers ve Ringo Starr'lı oyuncu kadrosuyla Mc Grath, çok abartılmış biçimde de olsa, paranın günümüzdeki korkunç gücünü, insanları ne denli gülünç durumlara sokabileceğini, kahramanlarını insan dışıksıyla dolu havuzda yüzdürecek gösteriyordu.

LOUIS ARMSTRONG - BARBARA STREISAND : «Hello Dolly» müzikalinde...

İşçi emeklisi bir başına kaldı ortada. Bu yitik emektarın dayanılmaz tutkusu, mutluluğu bulmak. Hayat o kadar pahalı, o kadar acı ki ona. 25 sene çalışmış, çalıştığı yere neler kazandırmış! Ne var ki, kendinde bir şey yok, kendine bir şey yapamamış. Bunun ıstırabı var içinde, yüreğinde. Sosyal adalete değin bir sorun bu. Ama elinden bir tutanı olmadığından, sesi soluğu kesildiğinden ve de kapının önüne bir avuç posa gibi bırakıldığından, ölümünü beklemektedir bu işçi emeklisi. Çalışan milyonlara iyi bir gelecek bırakmak için yaşamını tüketmiş 200 bin emekli işçi, ilgililerin ilgisini çekmemektedir. Hakçası: siyasal ve ekonomik he-

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ihtiyaca cevap vermeyince, yerine, 1186 sayılı emeklilik yasası çıktı. Sosyal güvenliği ilk planda düşünmeyi hedef tutmak için. Batının 100 yıl önce yaptığını böylece uygulayacaktık. Diğer milletlerin, işçi emeklilerine tanıdığı haklar, sağladığı kararlar bizde yok.

Ekmeğinden, aşından, çoluk çocuk rızkından keserek Kuruma verdiği primleri, işyerine harcadığı gençliği, ömür boyu aldığı bereler yanında işçi emekli sine ödenen aylık hiç. Yaşam, sağlık ve geçim güvenliğinden yoksun bir yalnızdır işçi emeklisi. Dünün çalışanı ile bugünün çalışanı arasında uygun olmayan bir ayrıcalık var. Bu duruma, maliyet ve ticari yarışmada, Kurumun, holdingler gibi davranması sebeptir.

Diğer yönden, Anayasanın 48'inci maddesinde, herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu, bu hakkın sağlanması için Devletin ödevler yüklediği yazılı. Böylece, halkın bugünü ve yarını emniyet altına almayı amaç edinen ve de Türkiye koşulları içinde ihtiyaç ve zarureti bakımından geçim olanaklarından mahrum kalan vatandaşlara gerekli yardımları yapmakla yükümlü bulunan Devlet, işçi emeklisinin gelecek kaygusundan korunması ve kurtarılmasını da Anayasanın prensipleri saymıştır. Belleğimde kaldığına göre, bu hususlar, Büyük Millet Meclisi'nce kabul olunan 1'inci 5 Yıllık Kalkınma Planında belirtilen hedefler ve tedbirler arasında da yer almıştır.

Sosyal güvenlik çalışmalarını çabadan da öte büyük bir zorunluluktur. Anayasa icaplarına, kalkınma planına, gelir güvenli-

Emeklinin öyküsü

TOPLUM'un notu: Emekli Sendikacı, Emekli işçi Cevdet Şigay'ın bu yazısı, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun Genel Kurul toplantısından önce gelmiş, ne yazık ki, ancak bu sayıda yayınlanabilmiştir.

Cevdet ŞİGAY (emekli sendikacı)

ğine ve diğer uluslararası gelişmelere, sosyal adalete gerçekleri ne uymamız kaçınılmaz bir zurettir. Emeklilik yasağının 5'inci maddesine göre, çalışanı ceben sigortalıyan Kurum idaresi, işyeri risklerinin vakitsiz çökerttiği işçiyi 25-30 yıl sonra, eğer yaşam gücü kalmışsa, emekliliğinde parasal kaynağından uzak tutmaktadır.

Yasanın 78 ve 96'ncı maddelerinde en son yapılan ayarlamalarla işçi emeklisinin taban aylığı 540 lirayı bulurken, tavanda 4950 liraya yükseltilmiştir. Bu iki uç arasında kalan işçi emeklilerine bugüne değin bir kuruş yatırılmadı. 360 lira aylıkla ancak sefaleti yaşıyana 540 lira verilirken, 3600 lira aylık geliriyle mutlu olanları 4950 liraya çıkararak azınlığın çoğunluğa üstün lüğü sağlanmıştır.

Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti Genel Başkanlığınca hazırlanıp 1'inci kurultayda okunan ve işçi emeklisinin içinde bulunduğu durumu somut örneklerle ortaya koyan ilginç rapordan bazı bölümleri bölgesel belgelere dayanarak sunmak istirdim. Ancak, yerimiz buna müsaade olmadığından, birkaçından söz etmekle yetineceğim. Bu acı gerçeklerin günümüz Türkiye'sinde nasıl gargaraya getirildiğini bilmekte yarar vardır.

— 8 kişilik bir emekli işçi ailesinin 3 aylık geliri, 1620 liradır.

— Türkiye'de 200 bin işçi emeklisi vardır. Yüzde 80'inin aylık geliri, geçende kabul edilen bir kanunla, 540 liraya çıkarılmıştır. Yaşlı, malûl, dul ve diğer hak sahipleri, bu durumları na rağmen, erkeği ve kadınıyla çapaya çöpele gitmektedirler. Yaşam kavgasının saptamı bu. Geçim koşulları her geçen gün biraz daha onların sırtını, belini bükmektedir.

— Uzun yıllar işyerlerinin katkı çalışma olanaklarıyla hemen hepsi çökmüştür. Beslenme, giyim, kuşam, sağlık ve insanca yaşama yeteneklerinden yoksundurlar.

İşçi emeklisinin yüzde 60'ı et, süt ve benzeri besin maddelerini üç ayda bir alabilmektedir. Pazar yerlerinde ufak sepetlerine ucuz şeyler toplayanlar onlardır.

— İşçi emeklisinin yüzde 60'ı da kiracıdır. Kurum idaresi, bunlara, sosyal konut edinme hakkını da kısıtlamıştır. Derme çatma gecekondularda gayriresmi koşullar altında oturanların büyük bir kısmı bunlardır.

— İşçi emeklilerinin ailelerine Kurum idaresi bakmadığından, hastalanan varolan her türlü kazaya uğrayanlar ilaç ve tedavi parası bulamamanın sıkıntısı içinde kıvrınmaktadır.

Yukarıda birkaçını dile getirdiğim gerçekler nedeniyle, işçi emeklisi, dinlenmeye çok muhtaç olduğu bir dönemde ümrünün sonu güçsüz kollarına, fersiz gözlerine, çökmüş omuzlarına ve yoğun hastalıkları na rağmen bir işte çalışmak zorunda kalmaktadır.

— Bazıları, tehlikeleri göze alarak, emekli olmalarına birkaç ay kala, bir yolunu bularak Almanya'ya gitmekte veya emekli oldukları halde aynı yolu seçmektedirler. Yoksuldurlar, Bilgi sizdirler. İş sahipleriyle anlaşarak, sigorta kapsamı dışında kalan bir takım süflü işlerde, en ağır koşullar altında, 5-10 liraya 8-10 saat çalışmaktadırlar.

— Sendikasız, sigortasız, kontrolsüz, kayıtsız işlerde -işletmelerde- gizli ve ucuz, yeniden çiraklık yapmaktadırlar.

Bugün Kurum idaresi ve bunu denetleyen Çalışma Bakanlığı, yani Devlet, Hükümet, sayıları her geçen gün çoğalan işçi emeklilerini yüzeydeki birkaç spekülâtörün -avantacı- hatalı eylemlerine kurban etmemelidir.

Doğan'la (Aksay) hemen hiç bir konuda anlaşamazdık ya, söz sanata döküldü mü düpedüz ters dü serdik, o esthetique'le uzaktan yakından ilgisi olmayan bir 'kalk borusu' sanatının savunucusuydu, ben se yöntemin doğru olması gereğini benimsesem de sanatçının yaratma özgürlüğüne saygı gösterilmesinden yanaydım.

Bu dediğim Doğan, 50 yıllarının başında Quartier Latin kahvelerinde ömrünü sütlü kahve, croissant, gauloise sigarası ve ucuz Cezayir şarabıyla geçirip Türkiye'nin ve toplumculuğun ana sorunlarını tartışarak birbirine giren bir avuç Türk öğrencisinden biriydi; sanat, şöyle gözden geçirilmiş bir şiir kitabı, yarım gözle seyredilmiş bir resim sergisi halinde dahi yaşantısında yer tutmadığı halde, sanatın ve sanatçının nasıl olması gerektiğini bağınaz bir imatçılıkla kesinlemlere bağlıyor, beni çileden çıkarıyordu. Gerçekte sanatı da, sanatçıları da 'üzumsuz' bulmabydı. Hele düz politikacıların ayaklarına dolanmalarına içerliyor olmalı, onlara hesapsız eylemlerinde yardımcı olmandıklarından, ne yardım, tam tersine karşı çıkıp hesap sorduklarından, 'gagalarının kısılması' özlemeliydi. Bunu seziyor, fikirlerine olanca gücümle direniyordum.

Dikkat etmişimdir: Osmanlı'nın padişahı divan düzer, beste yapar, vezir-i azam'ların arasında şiire buluşmaları yoktur, çağlarının genel kültürü yanında sanat kültürünü de almışlar, bilerek bilmeyerek, bu ikisinin birbirini kapsadığını sezmişlerdir. Tarihimizde sanatçıyla politikacının arası çağdaşlaştıkça açılır. Cumhuriyet politikacılarının çoğu, eski yeni, hiç bir sanatın tadma varamayan kupa kuru adamlardır. Konuşmalarında bir mısra düşürmek gerekse Namık Kemal'i anarlar. Ülke'nin sanatçılarıymısa yarı deli, bir tubaf, ciddiye alınması güç, ama mutlaka 'muteber olmayan' idişiler sayarlar.

O unutulmaz Paris yıllarında beni öfkeliendiren aynı eyilimi genç kuşaktan toplumcu bir politikacı özentisinde hissetmiş olmamdı. Daha insancıl bir yaşama düzenini savunan toplumcuların, karşı çıktıkları adamlar gibi sanata da sanatçıya da boş vermesi, beylik politika fâflarını ve sloganları bir ikbal yolunun merdivenleri için yeterli bulması kanıma dokunuyordu.

Yirmi küsur yıl sonra, durum hiç değişmemiştir. Politikacı sanatla ilgilenmez, toplumcu politikacıya onu evcilleştirmek için ilgilenir. Her ikisi de ayıp!

YANSIMA

Sanatçılara gelince... Sanatçının genç ülkücü, yaşlı çıkarıcı olduğundan politikaya sapıyor; Genç ozanlardan yaşlı belâya girenler ne kadar bolsa, yaşlılardan 'ikbal mevkilerinde' -geni arslam gibi- gururlu ve lüzumsuz ölümlü bekleyenler o kadar boldur. Bu işin bir 'ortası' yok mu? Elbette var: sanatçı ülküsünü bilimsel bir yöntemle bağtıyacak, bu yöntemle işlem bakımından hem ulusal hem kişisel bir bileşim yapacak! Başarırsa, artık onu Edebiyat Tarihlerinin baş köşelerinde, başaramazsa arka Beyoğlu'nun ucuz ve Lâternalı Rum meyhanelerinde arayız.

Sanata "boş vermek,"

Ben ki toplumculuğua içinde bir hoşgörül ve yaratma özgürlüğü savaşı yürütüyordum, 50'lerde Orhan Veli ve arkadaşlarına, 60'larda İkinci Yeni takımına olanca gücümle niye yüklenmişim, bunu bana sormuşlardır? Hele o akşam, Acar Film Stüdyosu'nda üzerinde epeydir çalıştığımız bir filmin montajından çıkmış, Mecidiyeköy'ünden hülyalı bir İstanbul sisinin kıvançlı yoğunluğuna uzaklaşırken Aydın (Arakon) bana ne demişti: «... İyi ama birader, bildiğim kadarıyla Orhan Veli toplumculuğa özenirdi, Melih de, Oktay da öyle! Sen tümüş toplumculuk adına onlara çatıyorsun!». Doğrudur, Garip şiiri sonradan toplumculuğa özenmiştir. İkinci yeni şiiri de! Yalnız bir şeyin, ama hayli önemli bir şeyin farkında değildiler: toplumculuk yalnız bir siyasal öğreti değil, bütüncü bir dünya görüşüydü, toplumcu sanatçının önce yöntemi sonra da bu yöntemin esthetique ilkelerini kavraması ve uygulaması gerekirdi.

Öyle mi yapmışlardır? Hayır!... Her iki akımın sanatçıları da kendi esthetique görüşleri içinde kalmış, politique bakımdan toplumculuğa heveslenmişlerdir. Oysa toplumcu sanatçı, biçimci sanatçının vatandaş olarak toplumculuğa heveslenmesinden doğmaz, sanatın toplumcu esthetique'e uygun onun temellerine yaslanarak kurmasından doğar. Bizimkiler Türkiye'nin ağır ve çözümlenemez sorunlarına toplumculuğun siyasal plânda geçerli çözümler önerdiğini görünce aynı plânda toplumcu luğa yatmış, sanatlarının yöntemini değiştirmeden bu eylemlerini belirtince kendilerini toplumcu sanat yapıyorum sanmışlar.

Bütün bunları Yansima dergisini karıştırırken düşündüm. Yılbasından bu yana yayını sürdürür tutarlı, derli toplu bir dergi. Haziran sayısını çok geniş tutulmuş bir 'Gümüşüzün Türk Hikâyesi Özel sayısı' olarak çıkarmışlar. Bütünüyle dergi, yazarları ve ozanlarının çoğu, sanatlarını toplumcu bir esthetique'in ana ilkelerini gözeterek kurmak isteyenler. Başka bir deyişle, toplumsal ve siyasal görüşleri esthetique görüşleriyle uyuyor, zira aynı yönteme yaslanıyor. Bu bakımdan, söz gelişini Yeni A dergisinden, daha tutarlı görünüyorlar. Ha tırtıyacaksınız, onlardan söz ederken, toplumsal sanat aşamasına el yordamıyla ve epeyce çetin uğraşlardan sonra geldiklerini söylemişim. Hâlâ da yazı ve şiirlerinde biçimci sanat görüşünün esintileri kaybolmamıştır. Yansima'cılar öyle değil, toplumsalla esthetique arasındaki dengeyi iyi ayarlıyorlar, yalnız başlarında dönen tehlike aşırı bir sorumluluk duygusuyla kendi kendilerini evcilleştirmek hoşgörüsüzlüğe düşüp 'tarikat erbabı' gibi dar bir çerçeveye sıkışmak, derinlemesine kültür genişletmelerini yapmayıp dogmatique sadakatları başarıları sanat bileşimleri vermeğe yeter sanmaktırlar. İçlerine Doğan Aksay'ları sokmasınlar, dışardan burunlarını sokmalarıysa dinlemesinler.

HINCALULUÇ

Spor Basını

Pazara çıkan iplikler

Avustralyalı Bayan yüzücü Pamela, Doğu Almanyalı Bayan Enrdart'a ait 12.5'lik 100 metre engelli Dünya Rekorunu dün bir karşılaşma sırasında egale etmiştir.»

Bu satırlar, Türkiye'nin en büyük gazetelerinden birinin spor sayfasından alındı. Eğer gerçek böyle olsaydı, bütün dünya gazetelerinin spor sayfaları, bir atletizm dünya rekoruna sahip yüzücünün hikâyesini manşet yaparlardı.

Yüt metrenin kaç saniyede yüzülebileceği hakkında en küçük bir fikri bulunmayan haber yazarı meslektaşımızın, hiç olmazsa, yüzmede engelli koşu olmadığını bilmesi, en azından, tahmin etmesi gerekirdi. Çünkü, mevsim yazdır. Yaz, Türkiye'de, spor başının ipliğinin pazara çıktığı mevsimdir. Ancak, yazın, spor basını üzerindeki bu etkisinin, kızgın güneşten ileri geldiği sanılmaması. Sebep, baskıdır. Türkiye'de yazın, futbol oynanmaz. Futbol oynanmayınca, dolması gereken spor sayfaları, zorunlu olarak, başka spor haberlerine açılır. Bu haberleri yazmak için ayrı bir ekip bulunmadığından, gazetenin kışık futbol ekibi, yaz sporlarını vazmağa koyulur. Böyle olunca da, Türk Spor Basını adına gerçekten utanç verici durumlar ortaya çıkar.

Öğrenmek zahmet ister!

Türkiye'nin en büyük bisiklet organizasyonu yapılır. Türkiye turuna her gazete adam gönderir. Ama Türkiye'nin bütün gazetelerinde çıkan yazılar, turda olup bitenleri vermekten kilometrelerce uzaktır. Gazeteler, etapları kazanan isimsiz kişileri kahraman yaparlar ve sonra satırlarında, «**Bunca şöhretin arasında nasıl birinci oldu!**» diye hayretlerini belirtirler. Çünkü Türkiye'de, tur yarışının ne olduğunu bilen, bırakın bilmeyi, merak eden yoktur. Tur yarışında en büyük unsurun taktik olduğunu, hedefin etap değil, genel klasman birinciliği şeklinde ortaya çıktığını, turu takip için görevlendirilen gazeteci bile so-

rup öğrenme zahmetine katlanmaz. Bisikleti biraz bilenler, Türkiye'nin en iddialı spor sayfalarına sahip gazeteleri okurken, kaskıklarını tutarak gülerler.

Gene Türkiye'nin en büyük gazeteleri, «**Hikmet Şen Moskova'da ancak 29.40 koşarak onuncu oldu**» derler.

29.40'ın son beş yıl içinde Türk atletlerinin koştuğu en iyi ikinci derece olduğunun —ki en iyisini gene Hikmet Şen koşmuştur—, bu derece ile Şen'in Olimpiyat Barajını ikinci defa aştığının farkına varıp da yazan tek gazete çıkmaz.

Yıllarca atletizm federasyonunda asbaşkanlık yaptığı için, atletizmi hiç olmazsa kulaktan dolma bilmesi gereken Bay Neriman Tekil, «**Mehmet Tümkan 3.50,2 ile onuncu oldu**» - dan ibaret tek satırlık bir haber üzerine «**Atletizm otoritesi**» sıfatı ile bir yorum yazar:

Burada dikkati çeken bir nokta var. Son aylar zarfında bilenin - bilmeyenin konuşup yazdığı ve Tümkan'ı kendisinin yetiştirdiğini vehmeden kişinin 3.40,2 lik mükemmel dereceyi Ankara'da öğrenmiş olmasına mukabil bu defa beraberinde götürdüğü Tümkan'ın verilen taktiği hazmedemeyerek geri tepen bir silah gibi adelesi geri tepmiş ve çeyrek finalde 5 saniye sekiz salise, yarı finalde ise 11 saniye 8 salise gibi kötü dereceler elde edilmiştir.»

Bu yazıyı sayfasına koyan Necmi Tanyolac —ki kendisinin, Türkiye'deki en değerli spor servisi yöneticilerinden biri olduğunu, dost-düşman kabul etmiştir—, «**Bu nasıl türkçedir, ne biçim ifade, daha doğrusu ifadesizliktir. Bay Tekil ne demek istiyorsun?**» diye sormaz. Atletizm otoritesi geçinen kişinin, koşu hakkında hiçbir bilgisi yokken oturup nasıl yorum yapabileceğini merak etmez. «**Yalnız taktik verildiğini nereden biliyorsun? Yarın Tümkan'ın ayak bileğindeki sakatlığın nüksettiği veya, herhangi bir sebeple hastalandığı ortaya çıkarsa, gazetem okuyucuya malcup olmaz mı?**» diye hesap sormaz. 3.40,2 koşan bir atletin, daima 3.40,2 koşması gerektiğini ileri sürecektir kişiye bütün dünyanın her tarafı ile güleceğini anlatmaz. «**Bay Tekil; Atletizm Federasyonunu kritik etmek için fırsat kollayabilirsin. Kolla.. Vur.. Ama önce bekle öğren, sonra vur. Yoksa dünya üzerinde dereceye bakıp yorum yazarın ilk —Ve de mutlaka sonuncu— otorite olursun**» demez.

Federasyona alınmadığı için öfkesinden deliye dönen yazarının, her türlü atletizm bilgisinden yoksun yazısını gazetesine koyan Tanyolac, aslında Türkiye'de atletizme

en çok hizmet eden, en çok önem veren gazetenin spor servisinin başıdır ve futbol dışı bir spora verilen bu büyük önem belki de tek başına onun eseridir. Ve asıl üzücü olan da budur.

Umursayan yok!

Türkiye'nin yüzünü bütün dünyaya kara edecek bir spor skandalının tohumları atılmış ve İzmir Valisi, bir mektupla, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne başvurarak, «**Halkapınar'm kesin kabulü yapılmadığından bu stadda bundan böyle hiçbir spor teması yapılmayacaktır**» diye yazmıştır. Bu, Balkan Gençler, Büyükler, Kızlar Atletizm Şampiyonası, Uluslararası Türkiye Atletizm Şampiyonası, Uluslararası El-linci Yıl Atletizm Yarışmaları ve Türkiye - Bulgaristan Genç Milli Atletizm Yarışmalarının yapılamaması demektir. Zira, Türkiye'nin başka hiçbir yerinde ışıklandırılmış tartan atletizm pisti yoktur.

Haberini bütün gazeteler alır; ama, üzerinde duran sadece Cumhuriyet olur. Türkiye'nin en büyük gazeteleri, ihmalin sebep olduğu bu korkunc olayın üzerinde durmak gereğini duymazlar. Daha vakit varken, gazeteciliğin en büyük görevi olan uyarıyı yapmaktan kaçınırlar. Çünkü Türkiye'nin yüzünü dünyaya kara edecek konu, atletizmdir. Ankaragücü - Altay maçı için valiye baskı yapıp, kapıları kırılarak maç oynanmasına sebep olan basının bu konudaki susuşu, üzücü olmanın da ötesinde, utançtır.

Bir de dernek var

Türkiye Spor Yazarları Derneği —aslında, Türkiye Futbol Yazarları Derneği olmalıydı—, bu konuda etkili olabilecek tek örgüttür. Futboldan başka bir konu ile ilgilennmeyen, belki de bilmediği için ilgilennmeyen yazarların çeşitli yayınlar ve seminerlerle diğer spor dalları hakkında da aydınlatmayı dernek yönetim kurulları herhalde düşünmelidirler.

Ashnda, yüzümüzü kızartması gerektiğken, okurken güldüğümüz bilgi, görgü ve kural yanlışları korkunçtur. Özellikle Uluslararası yarışmalardan bizim basının neler yazdığını merak eden yabancılar, gazetelerimizle ilgileniyorlar. Türk gazetelerinde çıkan bisiklet, atletizm, vüzm ve diğer yaz sporları ile ilgili yazıların tercümesi, yabancılara, Türk spor basınının nerede olduğunu anlamalarına yetiyor da artıyor bile!

Türkiye Spor Yazarları Derneği'nin bu gerçeği görüp tedbir almak için faaliyete geçmesinin vakti ise hızla geçiyor.

